

Załącznik do Uchwały

Nr XVI/75/2015 Rady Gminy
Dorohusk z dnia 30 grudnia 2015 r.

Aktualizacja

STRATEGII ROZWOJU LOKALNEGO

GMINY DOROHUSK

NA LATA 2009 – 2015

z perspektywą do roku 2022

Dorohusk 2015

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Ziemi Chełmskiej”

ul. 11 Listopada 2, pok. 105, 22-100 Chełm

biuro@ziemiachelmska.pl, www.ziemiachelmska.pl

tel./fax 82 549-19-40

Spis treści

Spis treści.....	2
1. Wprowadzenie	4
1.1. Przesłanki aktualizacji poprzedniej strategii.....	4
1.2. Przyjęta metodologia oraz proces uspołeczniania prac nad strategią	4
1.3. Zakres aktualizacji strategii	5
1.4. Spójność strategii z dokumentami wyższego rzędu	6
2. Diagnoza	14
2.1. Dotychczasowe efekty wdrażania strategii	14
2.2. Synteza diagnozy przestrzennej	22
2.3. Synteza diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej	24
2.4. Analiza SWOT	27
2.5. Główne wyzwania rozwoju gminy.....	30
3. Planowanie	32
3.1. Misja	32
3.2. Wizja	32
3.3. Cele strategiczne i cele operacyjne	33
4. Plan działań operacyjnych.....	38
5. Kontekst instytucjonalny i finansowy wdrażania strategii	44
5.1. Instytucje zaangażowane we wdrażanie strategii	44
5.2. Źródła finansowania strategii	46
6. Monitorowanie i ocena realizacji strategii	49
ANEKS SPOŁECZNO-GOSPODARCZY	55
1. Położenie, powierzchnia i ludność.....	57
1.1. Położenie geograficzne i powierzchnia gminy Dorohusk	57
1.2. Demografia gminy Dorohusk.....	58
2. Środowisko przyrodnicze i potencjał turystyczny gminy Dorohusk	63
2.1. Warunki klimatyczne	63
2.2. Warunki przyrodnicze (fauna i flora).....	63
2.3. Warunki glebowe i złoża naturalne	69
2.4. Obiekty zabytkowe i turystyka	71
3. Infrastruktura gminy Dorohusk	76
3.1. Zagospodarowanie przestrzenne	76

3.2. Drogi i komunikacja	77
3.3. Gospodarka wodno-ściekowa i gospodarka odpadami	80
3.4. Energetyka, sieć gazowa i telekomunikacja	81
4. Gospodarka i rynek pracy	83
4.1. Poziom przedsiębiorczości	83
4.2. Rolnictwo i leśnictwo.....	84
4.3. Rynek pracy	86
5. Jakość życia w gminie	89
5.1. Kultura i oświata	89
5.2. Służba zdrowia i pomoc społeczna	90
5.3. Sport	90
KONSULTACJE SPOŁECZNE	92
Kwestionariusz ankiety	93
Wyniki badań ankietowych.....	101
Relacja z konsultacji społecznych.....	111

1. Wprowadzenie

Strategia Rozwoju Lokalnego Gminy Dorohusk na lata 2015-2022 jest wynikiem aktualizacji wcześniej obowiązującej strategii. Dokument powstał na mocy Uchwały Rady Gminy w Dorohusku z dnia 30.12.2015 roku w sprawie przyjęcia Aktualizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Gminy Dorohusk na lata 2009-2015 z perspektywą do roku 2022

Strategia rozwoju gminy to pewien generalny plan systemowego, długofalowego działania władz samorządowych oraz wszystkich, którzy chcą im w tym pomóc wobec szans i zagrożeń wynikających ze zmiennego otoczenia i działań innych podmiotów, ukierunkowany przez wartości i opcje uznane przez społeczność lokalną, oparty na wewnętrznym potencjale sił i uwzględniający wewnętrzne słabości.

1.1. Przesłanki aktualizacji poprzedniej strategii

Głównym powodem podjęcia prac nad aktualizacją poprzedniej Strategii Rozwoju Lokalnego Gminy Dorohusk obejmującej lata 2009-2015 była konieczność ewaluacji i oceny efektów jej realizacji, a także dokonanie niezbędnych zmian, uzupełnień i prognozy na przyszłość. Istotnym czynnikiem był również fakt konieczności dostosowania zapisów strategii i zapewnienia ich spójności z dokumentami wyższych rządów, a w szczególności ze zaktualizowaną Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.). Niemniej ważnym powodem aktualizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Gminy Dorohusk obejmującej lata 2009-2015 było również zapewnienie spójności jej celów i działań z nową perspektywą finansową Unii Europejskiej na lata 2014-2020, jej celami wdrażanymi za pomocą krajowych i regionalnych programów operacyjnych.

1.2. Przyjęta metodologia oraz proces uspołeczniania prac nad strategią

Przy tworzeniu Aktualizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Gminy Dorohusk na lata 2009-2015 z perspektywą do 2022 roku wykorzystano ekspercko-partycypacyjną metodę jej opracowania, polegającą na wykorzystaniu potencjału zespołu powołanego w ramach struktur gminnych oraz ekspertów zewnętrznych. Metoda ta łączy w sobie zalety podejścia

eksperckiego, jak i partycypacyjnego. Część prac nad strategią została wykonana przez zespół utworzony w ramach struktur gminnych. Zespół ten odpowiedzialny był za przygotowanie ogólnego planu strategicznego, zarysu strategii w ogólnej formie, który następnie został skorygowany i uszczegółowiony przez konsultantów i ekspertów. Ostatecznego zatwierdzenia Aktualizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Gminy Dorohusk na lata 2009-2015 z perspektywą do 2022 roku dokonał zespół wraz z władzami samorządowymi gminy.

W ramach prac nad strategią odbyły się dwa spotkania konsultacyjne z mieszkańcami gminy.

Pierwsze spotkanie konsultacyjne przeprowadzone zostało metodą spotkania otwartego, którego główną zaletą jest spotkanie się w jednym miejscu i czasie przedstawicieli władz, ekspertów oraz mieszkańców i umożliwienie im swobodnej wymiany zdań i poglądów. Głównym celem spotkania było przedstawienie mieszkańcom podsumowania z realizacji poprzedniej strategii rozwoju gminy Dorohusk oraz określenie głównego kierunku jej rozwoju w latach 2015-2022. Mieszkańcy mogli na bieżąco konsultować swoje pomysły z przedstawicielami władz gminy obecnymi na spotkaniu. Na koniec spotkania, wszyscy uczestnicy wypełnili ankietę, w której m.in. mogli zgłosić propozycje konkretnych inwestycji na terenie gminy Dorohusk.

Drugie spotkanie konsultacyjne odbyło się już po upublicznieniu projektu Aktualizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Gminy Dorohusk na lata 2009-2015 z perspektywą do 2022 roku. Mieszkańcy mieli możliwość wniesienia uwag do zapisów dokumentu drogą pisemną poprzez Urząd Gminy Dorohusk, a także bezpośrednio na spotkaniu. Po przedyskutowaniu i skonsultowaniu uwagi zostały naniesione do treści dokumentu, nadając mu ostateczny kształt.

1.3. Zakres aktualizacji strategii

Podstawą opracowania niniejszego dokumentu była Strategia Rozwoju Lokalnego Gminy Dorohusk na lata 2009-2015. W pierwszej kolejności dokonano aktualizacji danych statystycznych dotyczących opisu obszaru i diagnozy społeczno-gospodarczej, tak aby dały one szeroki obraz sytuacji gminy. Poprzednia strategia zakładała do wykonania szereg inwestycji i celów do zrealizowania w konkretnym przedziale czasowym. Mając na uwadze powyższe, koniecznym było dokonanie podsumowania i ewaluacji jej założeń. Niniejszy dokument powstał przy udziale lokalnej społeczności. Mieszkańcy mieli swój udział w jej

tworzeniu poprzez czynny udział w procesie konsultacji społecznych i wykorzystanie możliwości zgłaszania swoich propozycji inwestycyjnych i nie tylko.

Główną zmianą, jaka została wprowadzona w odniesieniu do poprzedzającego dokumentu było przewartościowanie, przeformułowanie i podział celów na typowo inwestycyjne i bardziej miękkie. Główne obszary i kierunki rozwoju gminy pozostały właściwie niezmienione, ponieważ założone w poprzedniej strategii kierunki działań i same działania nie wyczerpały możliwości i nie były w stanie odpowiedzieć na pojawiające się w międzyczasie problemy i szanse. Modyfikacjom uległ natomiast system monitorowania i oceny realizacji strategii. Przyjęto konkretne wskaźniki, ich wartości bazowe i pożądane do osiągnięcia wraz z końcem wdrażania Aktualizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Gminy Dorohusk na lata 2009-2015 z perspektywą do 2022 roku, a także założono system dwukrotnego raportowania procesu wdrażania (w środku – „mid-term” i na koniec „ex-post”).

1.4. Spójność strategii z dokumentami wyższego rzędu

Przyjęte w Aktualizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Gminy Dorohusk na lata 2009-2015 z perspektywą do 2022 roku cele strategiczne i cele operacyjne wpisują się w realizację priorytetów i celów operacyjnych dokumentów wyższych rządów. Ocena ich spójności ma na celu umiejscowienie realizacji przyjętych celów strategicznych i operacyjnych gminy Dorohusk w drodze do osiągnięcia celów założonych w dokumentach rangi krajowej, wojewódzkiej i powiatowej.

Spójność Aktualizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Gminy Dorohusk na lata 2009-2015 z perspektywą do 2022 roku ze Strategią Rozwoju Kraju 2020 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 1. Spójność celów strategicznych i operacyjnych Aktualizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Gminy Dorohusk na lata 2009-2015 z perspektywą do 2022 roku z obszarami strategicznymi i celami Strategii Rozwoju Kraju 2020.

Cele strategiczne i operacyjne Aktualizacji Strategii Rozwoju Gminy Dorohusk na lata 2009-2015 z perspektywą do 2022 roku	Obszary strategiczne i cele Strategii Rozwoju Kraju 2020
Cel strategiczny 1. Poprawa stanu infrastruktury technicznej na terenie gminy	Obszar strategiczny II. Konkurencyjna gospodarka

Cel operacyjny 1.1. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej ochronie środowiska	Cel II.6. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko (II.6.4. Poprawa stanu środowiska)
Cel operacyjny 1.2. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury komunikacyjnej	Cel II.7. Zwiększenie efektywności transportu (II.7.2. Modernizacja i rozbudowa połączeń transportowych)
Cel operacyjny 1.3. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury telekomunikacyjnej i cyfrowej	Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych (II.5.2. Upowszechnienie wykorzystania technologii cyfrowych / II.5.3. Zapewnienie odpowiedniej jakości treści i usług cyfrowych)
Cel strategiczny 2. Rozwój i promocja przedsiębiorczości oraz funkcji rekreacyjno-turystycznej gminy	Obszar strategiczny I. Sprawne i efektywne państwo
	Obszar strategiczny II. Konkurencyjna gospodarka
	Obszar strategiczny III. Spójność społeczna i terytorialna
Cel operacyjny 2.1. Podniesienie atrakcyjności turystycznej gminy poprzez rozwój infrastruktury rekreacyjno-turystycznej	Cel I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela (I.3.2. Rozwój kapitału społecznego)
	Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych (III.3.3. Tworzenie warunków dla rozwoju ośrodków regionalnych, subregionalnych i lokalnych oraz wzmacniania potencjału obszarów wiejskich)
Cel operacyjny 2.2. Ochrona, renowacja i promocja obiektów dziedzictwa kulturowego	Cel I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela (I.3.2. Rozwój kapitału społecznego)
Cel operacyjny 2.3. Wsparcie przedsiębiorczości i inicjatyw służących rozwojowi turystyki wiejskiej	Cel II.2. Wzrost wydajności gospodarki (II.2.4. Poprawa warunków ramowych dla prowadzenia działalności gospodarczej)

	Cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego (II.4.1. Zwiększanie aktywności zawodowej)
Cel operacyjny 2.4. Rozwój współpracy międzygminnej i międzynarodowej	Cel II.1. Wzmocnienie stabilności makroekonomicznej (II.1.4. Rozwój eksportu towarów i usług)
	Cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego (II.4.3. Zwiększenie mobilności zawodowej i przestrzennej)
	Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych (III.3.4. Zwiększenie spójności terytorialnej)
Cel strategiczny 3. Poprawa jakości usług społecznych i edukacyjnych na terenie gminy	Obszar strategiczny I. Sprawne i efektywne państwo
	Obszar strategiczny II. Konkurencyjna gospodarka
	Obszar strategiczny III. Spójność społeczna i terytorialna
Cel operacyjny 3.1. Poprawa i zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych na terenie gminy	Cel I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela (I.3.2. Rozwój kapitału społecznego)
	Cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego (II.4.2. Poprawa jakości kapitału ludzkiego)
Cel operacyjny 3.2. Poprawa i zwiększenie dostępności do usług opieki zdrowotnej i społecznej na terenie gminy	Cel I.1. Przejęcie od administrowania do zarządzania rozwojem (I.1.2. Zwiększenie efektywności instytucji publicznych)
	Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych
Cel operacyjny 3.3. Poprawa poziomu bezpieczeństwa w gminie	Cel I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela (I.3.3. Zwiększenie bezpieczeństwa obywatela)

Spójność Aktualizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Gminy Dorohusk na lata 2009-2015 z perspektywą do 2022 roku ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.) przedstawia poniższa tabela.

Tabela 2. Powiązania celów strategicznych i operacyjnych Aktualizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Gminy Dorohusk na lata 2009-2015 z perspektywą do 2022 roku z celami strategicznymi i operacyjnymi Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.)

Cele strategiczne i operacyjne Aktualizacji Strategii Rozwoju Gminy Dorohusk na lata 2009-2015 z perspektywą do 2022 roku	Cele strategiczne i operacyjne Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.)
Cel strategiczny 1. Poprawa stanu infrastruktury technicznej na terenie gminy	Cel strategiczny 1. Wzmacnianie urbanizacji regionu
	Cel strategiczny 2. Restrukturyzacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich
	Cel strategiczny 3. Selektywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zaawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu
	Cel strategiczny 4. Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu
Cel operacyjny 1.1. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej ochronie środowiska	Cel operacyjny 2.5. Wyposażenie obszarów wiejskich w infrastrukturę transportową, komunalną, energetyczną
Cel operacyjny 1.2. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury komunikacyjnej	Cel operacyjny 1.3. Poprawa skomunikowania Lublina z obszarami metropolitalnymi Polski i zagranicy
	Cel operacyjny 2.5. Wyposażenie obszarów wiejskich w infrastrukturę transportową, komunalną, energetyczną
	Cel operacyjny 4.1. Poprawa wewnętrznego skomunikowania regionu
Cel operacyjny 1.3. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury telekomunikacyjnej i cyfrowej	Cel operacyjny 2.5. Wyposażenie obszarów wiejskich w infrastrukturę transportową, komunalną, energetyczną

	Cel operacyjny 3.6. Rozwój społeczeństwa informacyjnego
Cel strategiczny 2. Rozwój i promocja przedsiębiorczości oraz funkcji rekreacyjno-turystycznej gminy	Cel strategiczny 2. Restrukturyzacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich
	Cel strategiczny 3. Selektywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zaawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu
	Cel strategiczny 4. Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu
Cel operacyjny 2.1. Podniesienie atrakcyjności turystycznej gminy poprzez rozwój infrastruktury rekreacyjno-turystycznej	Cel operacyjny 4.4. Przełamywanie niekorzystnych efektów przygranicznego położenia regionu
	Cel operacyjny 4.5. Racjonalne i efektywne wykorzystywanie zasobów przyrody dla potrzeb gospodarczych i rekreacyjnych, przy zachowaniu i ochronie walorów środowiska przyrodniczego
Cel operacyjny 2.2. Ochrona, renowacja i promocja obiektów dziedzictwa kulturowego	Cel operacyjny 4.3. Wzmacnianie społecznej tożsamości regionalnej i rozwijanie więzi i współpracy wewnątrzregionalnej
Cel operacyjny 2.3. Wsparcie przedsiębiorczości i inicjatyw służących rozwojowi turystyki wiejskiej	Cel operacyjny 2.4. Wspieranie przedsiębiorczości na wsi i tworzenia pozarolniczych miejsc pracy na obszarach wiejskich
	Cel operacyjny 3.5. Wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw
Cel operacyjny 2.4. Rozwój współpracy międzygminnej i międzynarodowej	Cel operacyjny 4.4. Przełamywanie niekorzystnych efektów przygranicznego położenia regionu
Cel strategiczny 3. Poprawa jakości usług społecznych i edukacyjnych na terenie gminy	Cel strategiczny 3. Selektywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zaawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu
	Cel strategiczny 4. Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu

Cel operacyjny 3.1. Poprawa i zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych na terenie gminy	Cel operacyjny 3.4. Rozwijanie systemu kształcenia dostosowanego do specyfiki regionu
Cel operacyjny 3.2. Poprawa i zwiększenie dostępności do usług opieki zdrowotnej i społecznej na terenie gminy	Cel operacyjny 4.2. Wspieranie włączenia społecznego
Cel operacyjny 3.3. Poprawa poziomu bezpieczeństwa w gminie	Cel operacyjny 4.3. Wzmacnianie społecznej tożsamości regionalnej i rozwijanie więzi i współpracy wewnątrzregionalnej

Spójność Aktualizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Gminy Dorohusk na lata 2009-2015 z perspektywą do 2022 roku z Aktualizacją Strategią Rozwoju Powiatu Chełmskiego na lata 2008-2015 (z perspektywą do 2020 r.) przedstawia poniższa tabela.

Tabela 3. Spójność celów strategicznych i operacyjnych Aktualizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Gminy Dorohusk na lata 2009-2015 z perspektywą do 2022 roku z priorytetami (celami strategicznymi) i celami operacyjnymi Strategii Rozwoju Powiatu Chełmskiego na lata 2008-2015 (z perspektywą do 2020 r.)

Cele strategiczne i operacyjne Aktualizacji Strategii Rozwoju Gminy Dorohusk na lata 2009-2015 z perspektywą do 2022 roku	Priorytety (cele strategiczne) i cele operacyjne Strategii Rozwoju Powiatu Chełmskiego na lata 2008-2015 (z perspektywą do 2020 r.)
Cel strategiczny 1. Poprawa stanu infrastruktury technicznej na terenie gminy	Priorytet 1. Zrównoważone wykorzystanie istniejących zasobów dla rozwoju społeczno-gospodarczego
	Priorytet 2. Zwiększenie konkurencyjności i innowacyjności lokalnej gospodarki
	Priorytet 3. Wzrost poziomu zatrudnienia i jakości życia mieszkańców powiatu
	Priorytet 4. Podnoszenie kompetencji i zdolności do kooperacji mieszkańców oraz ograniczenie wykluczenia cywilizacyjnego
Cel operacyjny 1.1. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej ochronie środowiska	Cel operacyjny 1.2. Ochrona środowiska w zgodzie z potrzebami życiowymi człowieka

	Cel operacyjny 4.3. Przeciwdziałanie wykluczeniu cywilizacyjnemu w zakresie społecznym, kulturalnym, edukacyjnym, informatycznym, komunikacyjnym, technicznym
Cel operacyjny 1.2. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury komunikacyjnej	Cel operacyjny 2.1. Rozwój infrastruktury liniowej i punktowej służącej poprawie dostępności transportowej i atrakcyjności inwestycyjnej Cel operacyjny 4.3. Przeciwdziałanie wykluczeniu cywilizacyjnemu w zakresie społecznym, kulturalnym, edukacyjnym, informatycznym, komunikacyjnym, technicznym
Cel operacyjny 1.3. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury telekomunikacyjnej i cyfrowej	Cel operacyjny 3.3. Rozwój społeczeństwa informacyjnego Cel operacyjny 4.3. Przeciwdziałanie wykluczeniu cywilizacyjnemu w zakresie społecznym, kulturalnym, edukacyjnym, informatycznym, komunikacyjnym, technicznym
Cel strategiczny 2. Rozwój i promocja przedsiębiorczości oraz funkcji rekreacyjno-turystycznej gminy	Priorytet 2. Zwiększenie konkurencyjności i innowacyjności lokalnej gospodarki Priorytet 3. Wzrost poziomu zatrudnienia i jakości życia mieszkańców powiatu Priorytet 4. Podnoszenie kompetencji i zdolności do kooperacji mieszkańców oraz ograniczenie wykluczenia cywilizacyjnego
Cel operacyjny 2.1. Podniesienie atrakcyjności turystycznej gminy poprzez rozwój infrastruktury rekreacyjno-turystycznej	Cel operacyjny 3.2. Rozbudowa infrastruktury sportowej, rekreacyjnej i turystycznej służącej zwiększeniu zatrudnienia w sektorze usług
Cel operacyjny 2.2. Ochrona, renowacja i promocja obiektów dziedzictwa kulturowego	Cel operacyjny 4.3. Przeciwdziałanie wykluczeniu cywilizacyjnemu w zakresie społecznym, kulturalnym, edukacyjnym, informatycznym, komunikacyjnym, technicznym
Cel operacyjny 2.3.	

Wsparcie przedsiębiorczości i inicjatyw służących rozwojowi turystyki wiejskiej	Cel operacyjny 3.2. Rozbudowa infrastruktury sportowej, rekreacyjnej i turystycznej służącej zwiększeniu zatrudnienia w sektorze usług
	Cel operacyjny 3.1. Tworzenie programów łączących wsparcie rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności ze wzrostem zatrudnienia wraz z aktywnymi formami przeciwdziałania bezrobociu
Cel operacyjny 2.4. Rozwój współpracy międzygminnej i międzynarodowej	Cel operacyjny 2.3. Wykorzystanie przygranicznego położenia, małego ruchu granicznego i procesu stowarzyszenia z Ukrainy z UE do rozwoju kooperacji i inicjatyw gospodarczych
Cel strategiczny 3. Poprawa jakości usług społecznych i edukacyjnych na terenie gminy	Priorytet 4. Podnoszenie kompetencji i zdolności do kooperacji mieszkańców oraz ograniczenie wykluczenia cywilizacyjnego
Cel operacyjny 3.1. Poprawa i zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych na terenie gminy	Cel operacyjny 4.1. Stałe podnoszenie poziomu wykształcenia i wiedzy mieszkańców oraz dostosowywanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy
Cel operacyjny 3.2. Poprawa i zwiększenie dostępności do usług opieki zdrowotnej i społecznej na terenie gminy	Cel operacyjny 4.2. Poprawa stanu zdrowia mieszkańców i jakości świadczonych usług w publicznej służbie zdrowia
	Cel operacyjny 4.3. Przeciwdziałanie wykluczeniu cywilizacyjnemu w zakresie społecznym, kulturalnym, edukacyjnym, informatycznym, komunikacyjnym, technicznym
Cel operacyjny 3.3. Poprawa poziomu bezpieczeństwa w gminie	Cel operacyjny 4.4. Poprawa stanu bezpieczeństwa publicznego, jakości rządzenia oraz wspieranie rozwoju organizacji pozarządowych

2. Diagnoza

2.1. *Dotychczasowe efekty wdrażania strategii*

Strategia Rozwoju Lokalnego Gminy Dorohusk na lata 2009-2015 stanowiła podstawę do realizacji wielu działań mających na celu stały rozwój gminy. Działania te finansowane były w głównej mierze z funduszy pochodzących z Unii Europejskiej (głównie RPO WL 2007-2013 oraz PROW 2007-2013) oraz ze środków własnych gminy.

Strategia była wdrażana poprzez realizację trzech celów strategicznych (tj. Lepsza infrastruktura gminna, Wyższa jakość życia w gminie oraz Bezpieczne i przyjazne środowisko) oraz jedenastu celów operacyjnych. Wskaźniki oraz rezultaty obrazujące postęp wdrażania strategii podzielone były na trzy kategorie. Nie ustalono wartości początkowych dla poszczególnych wskaźników. Dla zdecydowanej większości wskaźników jedynym źródłem weryfikacji ich osiągnięcia są dane otrzymane z Urzędu Gminy w Dorohusku oraz z jednostek mu podległych.

Inwestycje przewidziane w wieloletnim planie inwestycyjnym dla gminy Dorohusk na lata 2009-2015 (Lista zadań i projektów na lata 2009-2015 przedstawiona w Strategii Rozwoju Lokalnego Gminy Dorohusk na lata 2009-2015) zostały zrealizowane w 86,67%. Zadaniemi, które nie doczekały się realizacji są:

- budowa SUW i sieci wodociągowej w Brzeźnie (+21 przyłączy, I etap)
- budowa sieci wodociągowej wraz z 107 przyłączami w Brzeźnie, II etap.

Ponadto, gmina i jednostki jej podległe zrealizowały szereg działań zarówno inwestycyjnych, jak i miękkich nie ujętych w wieloletnim planie inwestycyjnym dla gminy Dorohusk na lata 2009-2015, ale mających znaczący wpływ na realizację założeń Strategii Rozwoju Lokalnego Gminy Dorohusk na lata 2009-2015.

W ramach pierwszego **celu strategicznego S.1. Lepsza infrastruktura gminna** podjęto działania mające na celu realizację wszystkich trzech poszczególnych celów operacyjnych.

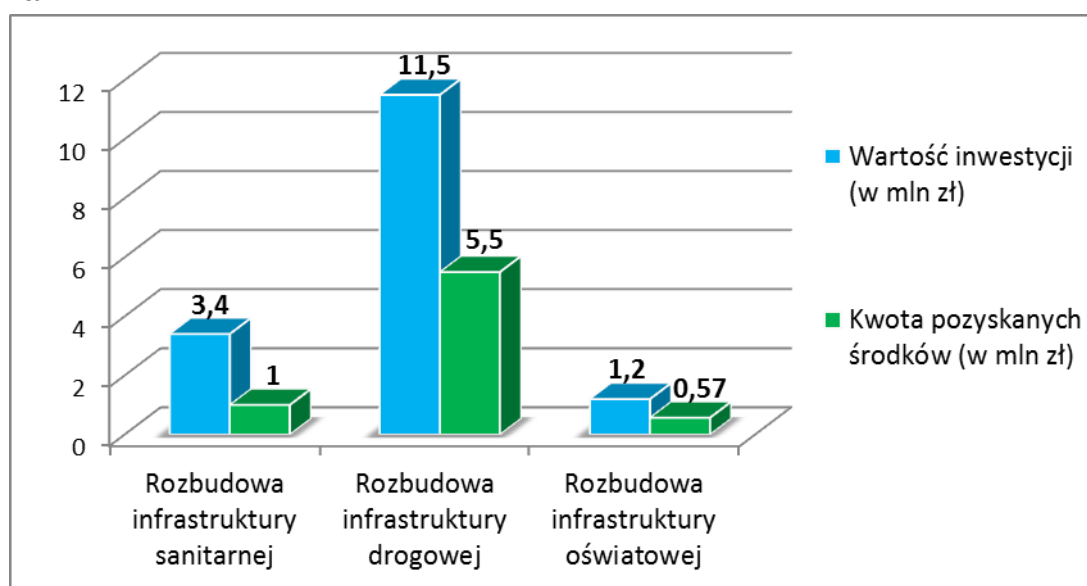
Pierwszy cel operacyjny dotyczył rozbudowy infrastruktury sanitarnej. Powstały sieci wodociągowe wraz z przyłączami m.in. w miejscowościach Okopy, Kolonia Okopy, Olenówka, Dorohusk Osada (ok. 20 km sieci). Przebudowano istniejącą stację wodociągową i oczyszczalnię ścieków w miejscowości Rozkosz (na ten cel otrzymano środki w wysokości 1281982,00 zł z Agencji Nieruchomości Rolnej). Łączna wartość inwestycji w infrastrukturę

sanitarną to około 3,4 mln zł, z czego ze źródeł zewnętrznych (głównie PROW 2007-2013) udało się pozyskać około 2 mln zł.

Wiele inwestycji dotyczyło remontów i budowy dróg (łącznie około 20 km dróg), co zaplanowane było w ramach drugiego celu operacyjnego – wartość wszystkich inwestycji to około 11,5 mln zł, z czego Gmina pozyskała około 5,5 mln zł ze źródeł zewnętrznych, m.in. z Narodowego Programu Przebudowy Dróg Lokalnych, Funduszu Ochrony Gruntów Rolnych i PROW 2007-2013.

W ramach trzeciego celu operacyjnego podjęto działania zmierzające do rozbudowy infrastruktury oświatowej. Główne inwestycje (między innymi) to przebudowa Wiejskiego Domu Kultury w Brzeźnie, rozbudowa budynku Szkoły Podstawowej w Świerżach oraz modernizacja budynku Biblioteki Publicznej w Dorohusku wraz z zakupem wyposażenia. Modernizacja Gminnej Biblioteki Publicznej w Dorohusku to efekt realizacji w 2013 i w 2014 r. zadania pod nazwą: „Modernizacja Budynku Gminnej Biblioteki Publicznej w Dorohusku wraz z zakupem wyposażenia”. Całkowity koszt remontu wyniósł 176 193,70 zł brutto. Na ten cel pozyskano dofinansowanie ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego z Programu Wieloletniego Kultura+ Priorytet „Biblioteka+ Infrastruktura Bibliotek” w wysokości 132 145,27 zł brutto tj. 75% oraz ze środków budżetu gminy w wysokości 44 048,43 brutto tj. 25%. Łączna wartość inwestycji poczynionych w ramach tego celu operacyjnego to około 1,2 mln zł z czego 0,57 mln zł to środki pozyskane z zewnątrz.

Wykres 1. Wartość inwestycji w ramach celu strategicznego S.1. Lepsza infrastruktura gminna.

Opracowanie własne.

Wartość wszystkich inwestycji w ramach celu strategicznego S.1. *Lepsza infrastruktura gminna* wyniosła około 16,1 mln zł, z czego około 7,07 mln zł to środki pochodzące ze źródeł zewnętrznych (43,9%).

Realizacja celu strategicznego **S.2. Wyższa jakość życia w gminie** uzależniona była od realizacji pięciu celów operacyjnych. W ramach każdego z tych celów podjęte zostały stosowne działania.

Pierwszy cel operacyjny zakładał modernizację gospodarstw rolnych oraz różnicowanie działalności gospodarczej na wsi. Realizację celu przedstawia poniższa tabela.

Tabela 4. Realizacja pierwszego celu operacyjnego zakładającego modernizację gospodarstw rolnych oraz różnicowanie działalności gospodarczej na wsi (dane z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa).

Działanie	Wnioski o przyznanie pomocy		Zrealizowane umowy	
	Liczba	Wartość	Liczba	Wartość
112 „Ułatwianie startu młodym rolnikom”	17	1 325 000,00 zł	16	1 250 000,00 zł
121 „Modernizacja gospodarstw rolnych”	17	3 594 099,30 zł	15	3 123 218,00 zł
311 „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej”	2	200 000,00 zł	2	200 000,00 zł
Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju dla operacji, które odpowiadają warunkom przyznania pomocy w ramach działania „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej”	3	229 150,00 zł	1	100 000,00 zł

Działaniami bezpośrednio zmierzającymi do realizacji tego celu operacyjnego było działanie 121 „Modernizacja gospodarstw rolnych”, w ramach którego zmodernizowanych zostało 15 gospodarstw rolnych na łączną kwotę 3 123 218,00 zł oraz działanie 311 „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej”, które realizowane było bezpośrednio za pośrednictwem ARiMR oraz pośrednio poprzez wdrażanie lokalnych strategii rozwoju. W ramach tego działania łącznie zrealizowano 3 umowy na łączną kwotę

300 000,00 zł. Dodatkowo, co ujęto w powyższej tabeli, do osiągnięcia tego celu przyczyniła się realizacja działania 112 „Ułatwianie startu młodym rolnikom”, w ramach którego podpisano i zrealizowano 16 umów na łączną kwotę 1 250 000,00 zł.

Dругi cel operacyjny miał na celu stymulowanie rozwoju sektora usług turystycznych na terenie gminy. Gmina Dorohusk przystąpiła do realizacji projektu partnerskiego „Turystyka międzynarodowa impulsem rozwoju gospodarczego” współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2007-2013. Partnerami projektu, poza gminą Dorohusk, są gminy Leśniowice, Wojsławice oraz Żmudź. Celem głównym projektu było zwiększenie atrakcyjności i promocja gospodarcza terenów turystycznych gmin uczestniczących w projekcie, zmierzająca do zachęcenia inwestorów do aktywności gospodarczej na ww. terenie. W ramach projektu zrealizowano działania m.in. takie jak wytyczenie szlaku rowerowego łączącego zbiorniki wodne znajdujące się na terenie każdej z gmin (na terenie gminy Dorohusk – zbiornik wodny w Husynnem), opracowanie i publikację przewodnika z mapą turystyczną, opracowanie i publikację mapy trasy rowerowej (wersja kieszonkowa) oraz udział w Międzynarodowych Targach Turystycznych w kwietniu 2015 r.

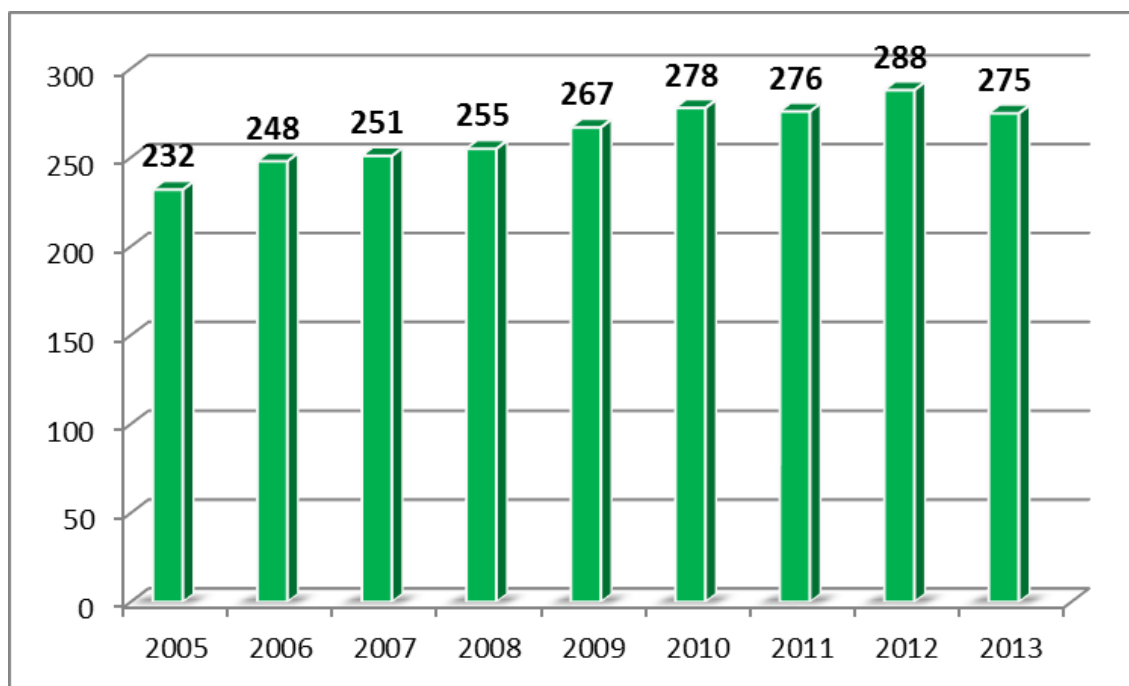
Trzeci cel operacyjny mający za zadanie stałe podnoszenie poziomu oświaty w gminie realizowany był głównie poprzez cykl zajęć z edukacji ekologicznej dla dzieci i młodzieży, które prowadzone były w Zespole Szkół Ogólnokształcących z Oddziałami Integracyjnymi w Brzeźnie, Szkole Podstawowej w Wólce Okopskiej oraz Szkole Podstawowej w Świerżach, a także w Przedszkolu Samorządowym w Dorohusku i Bibliotece Publicznej w Dorohusku. W Szkole Podstawowej w Dorohusku, Brzeźnie i Świerżach zrealizowano projekt pt. „Lepszy start”, który miał na celu zwiększenie szans edukacyjnych u 198 uczniów z terenu gminy oraz podwyższenie jakości usług edukacyjnych – POKL 2007-2013. W Gimnazjum w Dorohusku zrealizowano projekt pt. „Kuźnia sukcesu”, który również miał na celu zwiększenie szans edukacyjnych, tym razem u 131 uczniów z terenu gminy oraz podwyższenie jakości usług edukacyjnych – POKL 2007-2013. Poza działaniami, których miejscem realizacji były szkoły z terenu gminy, Biblioteka Publiczna w Dorohusku pozyskała środki i zrealizowała następujące działania: „W kręgu Juliusza Słowackiego, Marii Konopnickiej i Adama Mickiewicza w 200 rocznicę urodzin poety z Krzemieńca” (2009 r.), „Biblioteki z Internetem”, zakupiono również szereg nowości wydawniczych w ramach środków pozyskanych z Biblioteki Narodowej (ponad 18 tys. zł.).

Czwarty cel operacyjny zakładający ograniczenie zjawisk patologicznych na terenie gminy oraz zjawisk wykluczenia społecznego realizowany był w głównej mierze przez

jednostkę podległą Urzędowi Gminy Dorohusk – Ośrodek Pomocy Społecznej w Dorohusku, który poza podstawową działalnością realizował projekt systemowy pt. "Teraz My" współfinansowany ze środków Unii Europejskiej z Europejskiego Funduszu Społecznego. Głównym celem tego projektu była aktywizacja społeczno-zawodowa osób z gminy Dorohusk zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz dyskryminowanych na rynku pracy. Projekt kierowany był do osób korzystających z pomocy społecznej, niepracujących, które są w wieku aktywności zawodowej i posiadających niskie lub zdezaktualizowane kwalifikacje. Dobór grup uczestniczących dokonywany był na podstawie diagnozy i prowadzonej pracy socjalnej w środowisku. Rekrutacji dokonywali pracownicy socjalni na podstawie rodzinnego wywiadu środowiskowego. Dzięki realizacji projektu uczestnicy nabyli nowe umiejętności zawodowe i społeczne, które pomogą lub już pomogły im wyrównać szanse i zlikwidować bariery dyskryminujące je na rynku pracy.

Piąty cel operacyjny – rozwój przedsiębiorczości na terenie gminy. Na koniec 2013 r. w gminie Dorohusk zarejestrowanych było 275 podmiotów gospodarki narodowej, w tym 23 w sektorze publicznym oraz 252 w sektorze prywatnym. Wśród podmiotów publicznych większość stanowiły państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego – 19. W sektorze prywatnym dominują osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą – 187 oraz spółki handlowe – 21. Zdecydowana większość z wymienionych podmiotów zatrudnia do 10 osób. Nie ma przedsiębiorstwa zatrudniającego od 250 osób wzwyż. W latach 2005 - 2013 liczba podmiotów gospodarki narodowej w gminie Dorohusk nie ulegała dużym zmianom. W roku bazowym wynosiła ona 232 i systematycznie rosła do roku 2010. W 2011 r. odnotowano niewielki spadek – o 2 podmioty gospodarki narodowej. W 2012 r. nastąpił wzrost liczby zarejestrowanych podmiotów osiągając wartość 288. Na koniec 2013 r. ilość podmiotów gospodarki narodowej w gminie Dorohusk osiągnęła wartość 275 (w porównaniu z rokiem poprzedzającym nastąpił spadek o 13 podmiotów). Najwięcej rejestrowanych działalności gospodarczych zajmowało się handlem różnymi towarami, a w dalszej kolejności świadczeniem usług mechanicznych i budowlanych.

Wykres 2. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w gminie Dorohusk w latach 2005-2013¹.

Opracowanie własne.

Gmina dołożyła również starań do zrealizowania celu strategicznego **S.3. Bezpieczne i przyjazne środowisko**, którego osiągnięcie uzależnione było od realizacji trzech celów operacyjnych. W ramach każdego z tych celów podjęte zostały odpowiednie działania.

Pierwszy cel operacyjny zakładał wykorzystanie i utrzymanie lokalnej różnorodności przyrodniczej. Głównym działaniem w ramach tego celu operacyjnego była budowa pomostu w miejscowości Husynne oraz zakup wyposażenia na potrzeby zbiornika wodnego w Husynnem w ramach projektu pn.: "Współpraca polsko – ukraińska na rzecz rozwoju turystyki na obszarze przygranicznym". Pomost ma powierzchnię 665 m². Całość inwestycji wyniosła 748 263,59 zł, z czego 665 954,59 zł (90%) to dotacja z Programu Współpracy Transgranicznej Polska - Białoruś - Ukraina 2007-2013.

Drugi cel operacyjny zakładał rozwój działań kulturalnych i dbałość o lokalne tradycje i zrealizowany został poprzez organizację szeregu spotkań i imprez kultywujących lokalne dziedzictwo, m.in. „Nadbużańskie smaki kuchni kresowej oraz rękodzieło ludowe znane i zapomniane”, „W zgodzie z kulturą i tradycją – warsztaty regionalno-artystyczne dla dzieci i młodzieży z Okop”, „Okopskie uroczystości 2009 – Pieśni i piosenki naszych ojców”, na

¹ Źródło danych: BDL GUS.

które Gminny Ośrodek Kultury i Turystyki pozyskał środki m.in. z Poakcesyjnego Programu Wsparcia Obszarów Wiejskich.

Trzeci cel operacyjny – Rozwój sportu na terenie gminy. W ramach tego celu operacyjnego m.in. wybudowano halę widowiskowo-sportową przy Zespole Szkół Ogólnokształcących w Dorohusku wraz z termomodernizacją budynku Zespołu Szkół Ogólnokształcących w Dorohusku. Całość inwestycji wyniosła 8 943 574,56 zł, przy czym 6 473 088,91 zł (72,38%) to dotacja z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego 2007-2013. Drugą, znaczącą inwestycją, była również budowa kompleksu boisk sportowych w ramach programu „Moje Boisko – Orlik 2012” z lokalizacją przy ul. Szkolnej w Dorohusku Osadzie. Całość inwestycji wyniosła 1 414 223,32 zł, z czego 666 000 zł (47,1%) stanowiła dotacja z Ministerstwa Sportu i Turystyki oraz Urzędu Marszałkowskiego Woj. Lubelskiego w Lublinie. Ponadto do osiągnięcia celu przyczynił się Gminny Ośrodek Kultury i Turystyki w Dorohusku, który zrealizował działanie pn. „Dzień sportowo-taneczny”, na który pozyskał 4000 zł z Poakcesyjnego Programu Wsparcia Obszarów Wiejskich.

W Strategii Rozwoju Lokalnego Gminy Dorohusk obejmującej lata 2009-2015 przewidziana do realizacji lista zadań i projektów ujęta była w postaci Wieloletniego Planu Inwestycyjnego dla Gminy Dorohusk na lata 2009-2015. Realizację założonych zadań planu przedstawia poniższa tabela:

Tabela 5. Realizacja Wieloletniego Planu Inwestycyjnego dla Gminy Dorohusk na lata 2009-2015.

Lp.	Nazwa zadania	Kwota inwestycji	Kwota pozyskanych środków	Źródło finansowania
1.	Przebudowa Wiejskiego Domu Kultury w Brzeźnie	257 263,49	139 136,00	PROW 2007-2013
2.	Budowa hali widowiskowo-sportowej przy Zespole Szkół Ogólnokształcących w Dorohusku oraz termomodernizacja budynku Zespołu Szkół Ogólnokształcących w Dorohusku	8 765 221,72	6 369 686,59	RPO WL 2007-2013
3.	Rozbudowa budynku Szkoły Podstawowej w Świerżach	409 281,71	0,00	Środki własne Gminy

4.	Opracowanie projektu budowlanego na budowę sieci wodno-kanalizacyjnej na terenie gminy Dorohusk (Dorohusk Osada, Olenówka, Okopy Kolonia, Turka, Zalasocze)	146 862,00	0,00	Środki własne Gminy
5.	Budowa sieci wodociągowej wraz z przyłączami w miejscowości Okopy i Kolonia Okopy Gmina Dorohusk (13 km)	891 547,97	389 321,00	PROW 2007-2013
6.	Budowa SUW i sieci wodociągowej w Brzeźnie (+21 przyłączy I etap)	Nie zrealizowano		
7.	Budowa sieci wodociągowej wraz z 107 przyłączami w Brzeźnie II etap	Nie zrealizowano		
8 i 9.	Rozbudowa sieci wodno-kanalizacyjnej na terenie gminy Dorohusk (Olenówka i Dorohusk Osada ul. Zwycięstwa 7,3 km)	1 262 300,00	682 319,38	PROW 2007-2013
10.	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków 2009-2014	1 097 763,08	20 873,54	Pożyczka z WFOŚiGW w Lublinie
11.	Przebudowa 6 dróg gminnych położonych na terenie Gminy Dorohusk (łączna długość dróg 1306,40 mb w tym: Brzeźno (ul. Kościelna) dł. 361,40m, Stefanów dł. 370 m, ul. Ogrodowej w Dorohusku dł. 100 m, Ludwinów dł. 330 m, ul. Cichej w Świerżach dł. 200 m, ul. Polnej w Świerżach dł. 315 m.	414 532,99	0,00	Środki własne Gminy
12.	Przebudowa drogi w Brzeźnie na działkach 504 i 815 (750 mb)	285 136,00	0,00	Środki własne Gminy
13.	Przebudowa drogi gminnej Turka – Ostrów odc. A-B (dz. Nr 640,69,644), Michałówka – Ostrów odc. C-D (dz. Nr 356,25,427), Michałówka – Ostrów odc. E-F (dz. Nr 80,428,81) – Etap I Odcinek A-B(2,450 km)	2 889 829,50	1 444 914,75	RPO WL 2007-2013
14.	Przebudowa drogi gminnej w miejscowości Wólka Okopska jako alternatywny objazd drogi krajowej S-12 (1,285 km)	948 484,45 zł	472 242,00	Narodowy Program Przebudowy Dróg Lokalnych 2008 – 2011

15.	Modernizacja drogi dojazdowej do pól położonej na działce nr 35 w miejscowości Brzeźno (430 mb.)	130 552,38	70 000,00	Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych
16.	Budowa parkingu przy Kościele Rzymskokatolickim pw. św. Jana Nepomucena w Dorohusku-Osada	142 497,81	106 873,35	PROW 2007-2013

Podsumowując, cele założone w Strategii Rozwoju Lokalnego Gminy Dorohusk na lata 2009-2015 zostały zrealizowane w wysokim stopniu. Jedynie dwie inwestycje przewidziane w wieloletnim planie inwestycyjnym nie doczekały się realizacji i jest to sygnał, że należy zwrócić na nie szczególną uwagę w przyszłym okresie. Dodatkowo gmina i jednostki jej podległe, wykonała szereg zadań, które nie były ujęte ani w wieloletnim planie inwestycyjnym, ani stricte w ramach realizacji poszczególnych celów strategicznych i operacyjnych, a które miały istotny wpływ na ich ostateczne osiągnięcie. Zrealizowane przez samorząd gminny i jednostki mu podległe zadania przyczyniły się bezpośrednio i pośrednio do poprawy infrastruktury sanitarnej, drogowej i oświatowej, wpłynęły na podniesienie jakości życia w gminie poprzez stymulowanie sektora usług turystycznych, modernizację gospodarstw rolnych czy rozwój przedsiębiorczości na terenie gminy, a także miały pozytywny wpływ na środowisko i jego bezpieczeństwo.

2.2. Synteza diagnozy przestrzennej

Szczegółowa analiza sytuacji przestrzennej gminy ujęta została w Aneksie społeczno-gospodarczym stanowiącym załącznik do niniejszego dokumentu. Poniżej natomiast zgromadzono szereg wniosków powstałych w wyniku jego opracowywania:

1. Przygraniczne położenie gminy – od wschodu gmina graniczy z Ukrainą – naturalną granicą jest rzeka Bug. Wschodnia granica kraju jest również granicą Unii Europejskiej. Takie umiejscowienie gminy i posiadanie przez nią przejścia granicznego (drogowego i kolejowego) w Dorohusku sprawia, że gmina ma możliwości rozwijania współpracy transgranicznej w wielu aspektach.
2. Położenie przy drodze krajowej nr 12 Poznań - Kijów w kierunku wschód-zachód i w kierunku północ-południe przy drodze wojewódzkiej nr 816 Terespol - Sławatycze - Włodawa – Zosin, a także przebieg kolejowego szlaku komunikacyjnego Gdynia - Warszawa - Lublin - Dorohusk – Jagodin (Ukraina) – Kowel (Ukraina) – Odessa (Ukraina), łączącego Morze Bałtyckie z Morzem Czarnym stwarzają warunki do rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.

3. Przeważający obszar gminy położony w dosyć niekorzystnym (lub okresowo niekorzystnym) klimacie, ze znaczną amplitudą temperatur, dość długim i wyrównanym trwaniem lata i zimy (po około 110 dni) i jednymi z największych w województwie prędkościami wiatru (średnio 3,0-3,5 m/sek.).
4. Duży obszar gminy posiada płytko umiejscowione lustro wód podziemnych (do 1 m głębokości) co stanowi znaczne ograniczenia dla budownictwa. Ze względu na płytko zalegający poziom wód gruntowych występują również niższe temperatury, zwiększona wilgotność powietrza, częste mgły i zamglenia oraz przymrozki.
5. Dobre warunki klimatu lokalnego występują na terenach wyniesionych, we wschodniej części gminy, sąsiadujących z doliną Bugu. Są to tereny dobrze przewietrzane, mające dobre warunki termiczne, solarne i wilgotnościowe.
6. Na terenie gminy występuje przewaga słabych gleb IV i V klasy – ponad 50% gruntów ornych jest w klasach IV, IV a i IV b. Są to tzw. gleby orne średnie, charakteryzujące się tym, że plony roślin uprawianych na tych glebach są wyraźnie niższe niż na glebach klas wyższych, nawet gdy utrzymywane są one w dobrej kulturze rolnej.
7. Na terenie gminy występują unikalne w skali kontynentu europejskiego torfowiska węglanowe – ich specyficzną właściwością jest odczyn zasadowy, podczas gdy charakterystycznym dla torfowisk jest odczyn kwaśny, które wraz z występującymi na ich terenie chronionymi gatunkami roślin i zwierząt mogą stanowić unikalną atrakcję turystyczną.
8. Istnienie na terenie gminy dwóch rezerwatów przyrody: „Brzeźno” i „Roskosz”, lasu chronionego „Las Żaliński” oraz Chełmskiego Parku Krajobrazowego i Chełmskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu, a także obszarów „Natura 2000” stanowi o czystości przyrodniczej gminy.
9. W gminie znajdują się cztery punkty (jedno ze wstrzymanym wydobywaniem, aktualnie nieczynne) wydobywania złóż kruszywa naturalnego, głównie piasku i żwiru na potrzeby budownictwa i drogownictwa.
10. Stosunkowo duży odsetek nieużytków (ponad 5%), poza tym znaczący obszar gminy zajmują użytki rolne (blisko 70%) oraz lasy (ok. 20%), co wskazuje na typowo rolniczy charakter gminy oraz sugeruje konieczność zagospodarowania nieużytków, które w zależności od położenia i charakteru mogą stanowić cenne tereny pod ewentualne inwestycje chociażby w aspekcie rozwoju turystyki.
11. Stan dróg krajowych i wojewódzkich na terenie gminy należy uznać za dobry, natomiast większość dróg gminnych są to drogi gruntowe, wymagające remontu i utwardzenia.

12. Gmina Dorohusk jest dobrze skomunikowana z oddalonym o około 25 km ośrodkiem miejskim – miastem Chełm. Sieć przystanków komunikacji publicznej i harmonogram odjazdów i przyjazdów świadczonych przez PKS Chełm oraz prywatnych przewoźników są wystarczające. Połączenie kolejowe z Chełmem i wojewódzkim Lublinem również dobrze funkcjonuje.
13. Rzeka Bug i jej dopływ – rzeka Udał, stanowią dobrą bazę do rozwoju turystyki wodnej, a zagospodarowany w ramach środków unijnych zbiornik wodny Husynne jest świetną alternatywą dla zwykle zatłoczonych w sezonie jezior Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego.
14. Na terenie gminy znajdują się cenne zabytki m.in. Pałac Suchodolskich w Dorohusku, neogotycki kościół parafialny pw.—św. Jana Nepomucena w Dorohusku, kościół rzymskokatolicki pw. Św. Piotra i Pawła w Świerżach, grodzisko w Świerżach, dworek w Zamieściu (dwór murowany, pozostałości parku dworskiego z zachowanymi altanami grabowymi i ośmiorniak murowany z XIX w.), liczne parki podworskie, aleja grabowa w Świerżach, aleja lipowa w Turce i wiele innych.
15. Niewielka liczba dostępnych miejsc noclegowych na terenie gminy i brak miejsc biwakowych i pól namiotowych.
16. Przez teren gminy przebiegają dwa szlaki rowerowe: fragment Nadbużańskiego Szlaku Rowerowego (czerwonego) mający swój początek w Janowie Podlaskim, wiodący przez miejscowości Pratulin – Lebieziew – Kostomłoty – Kodeń – Jabłeczna – Sławatycze – Włodawa – Dorohusk – Dubienka – Gródek z metą w Hrubieszowie oraz szlak rowerowy „Malowniczy Wschód” łączący cztery gminy powiatu chełmskiego (Dorohusk, Leśniowice, Wojsławice i Żmudź) wytyczony i oznakowany w ramach unijnego projektu „Turystyka międzynarodowa impulsem rozwoju gospodarczego”.

2.3. Synteza diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej

Podobnie jak w przypadku wniosków z analizy przestrzennej, zaprezentowane poniżej stwierdzenia z zakresu diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej gminy Dorohusk znajdują swoje źródło i uzupełnienie w Aneksie społeczno-gospodarczym będącym załącznikiem do niniejszego dokumentu. Wnioski z analizy:

1. Zauważalny trwały trend wyludniania się gminy Dorohusk, który (jeśli nie zostanie zatrzymany) będzie w przyszłości niekorzystnie wpływać na sytuację gminy

(choćby poprzez zmniejszanie się dochodów do budżetu z tytułu udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych).

2. Ujemny przyrost naturalny występujący pomimo stosunkowo dużej liczby mieszkańców młodych w wieku od 20. do 34. roku życia (ok. 23,5% ogółu mieszkańców). W gminie Dorohusk na koniec 2013 r. wskaźnik przyrostu naturalnego wyniósł -6,6 na 1000 mieszkańców, natomiast w powiecie chełmskim -2,6, w województwie lubelskim -1,4, a w skali kraju -0,5.
3. Starzejące się społeczeństwo – teren gminy zamieszkiwany jest w dużej mierze przez osoby, które ukończyły 55. rok życia (ok. 30% ogółu mieszkańców).
4. Dominującą grupę wiekową stanowią osoby w wieku produkcyjnym (63,4%). Odsetek ten jest na tym samym poziomie dla tej grupy w strukturze wiekowej powiatu chełmskiego. Spory jest również udział osób w wieku przedprodukcyjnym (18,3% w porównaniu do 19% w powiecie chełmskim). Grupę tę należy traktować jako kapitał dla przyszłego dynamicznego rozwoju gminy Dorohusk. W związku z tym należy zadbać o odpowiednie warunki do jej rozwoju oraz zamieszkania w przyszłości - po usamodzielnieniu się - na terenie gminy.
5. Średnia gęstość zaludnienia (na koniec 2013 r.) w gminie wynosiła 35 osób na 1 km² przy średniej gęstości zaludnienia w województwie wynoszącej 86 osób na 1 km² oraz 42 osoby na 1 km² w powiecie chełmskim (w kraju - 123 osoby na km²). Jak wynika z powyższego obszar gminy Dorohusk jest dość rzadko zaludniony. Sprzyja to rozwojowi rolnictwa oraz sieci osadniczej, a także umożliwia wzmacnianie i rozbudowę istniejącej bazy turystycznej.
6. Saldo migracji dla gminy Dorohusk na koniec 2013 r. osiągnęło wartość -19 (saldo migracji wewnętrznych: -16, saldo migracji zagranicznych: -3). W powiecie chełmskim, w tym samym czasie, saldo migracji wewnętrznych wyniosło -149, a zewnętrznych -8. Ogółem dla województwa lubelskiego saldo migracji wewnętrznych, na koniec 2013 r., wyniosło -4954, a zewnętrznych -673.
7. Na terenie gminy łącznie ze zbiorowego zaopatrzenia w wodę korzysta ok. 45% ludności. Wodociągi Zbiorowego Zaopatrzenia: Dorohusk, Świerże, Brzeźno i Rozkosz eksploatowane były przez Gminny Zakład Obsługi Sp. z o.o. z/s w Kol. Okopy, a wodociągi lokalne przez: Wodociąg Lokalny RSP Brzeźno - Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna w Brzeźnie, Wodociąg Lokalny Husynne - „Gorzelnia” Sp. z o.o. Leopoldów 23, 22 – 554 Trzeszczany.
8. W sumie na terenie gminy znajdują się 893 przyłącza wodociągowe do budynków mieszkalnych i budynków zbiorowego zamieszkania, a sieć wodociągowa ma długość 43,84 km. Średnie zużycie wody w gospodarstwach domowych ogółem na

1 mieszkańca wyniosło 5,9 m³, a z sieci wodociągowej korzystało 3096 osób. 76 gospodarstw na analizowanym terenie gminy Dorohusk dowozi wodę spoza swojego terenu.

9. Sieć kanalizacyjna na terenie gminy Dorohusk ma długość 14,84 km. W sumie na terenie gminy znajduje się 366 przyłączy kanalizacyjnych o łącznej długości 7,4 km. Gmina Dorohusk posiada na swoim terenie cztery oczyszczalnie ścieków (o łącznej przepustowości 1092 m³/dobę, w miejscowościach Brzeźno, Dorohusk i Husynne, a także 112 przydomowych oczyszczalni ścieków. Roczna ilość ścieków odprowadzonych z terenu gminy w 2013 r. to 59 dam³, a z sieci kanalizacyjnej korzystały łącznie 1072 osoby. Stan techniczny oczyszczalni jest dobry.
10. W 2001 roku oddano do użytku gminne składowisko stałych odpadów komunalnych w Świerżach o pojemności 20 000 m³. Na terenie gminy funkcjonuje system selektywnej zbiórki odpadów.
11. Wszystkie gospodarstwa na terenie gminy są zelektryfikowane.
12. Na terenie gminy nie ma przewodowej instalacji gazowej. Kontynuowane są jednak prace nad budową sieci gazowej o następujących parametrach: sieć wysokiego ciśnienia - 12 km, sieć niskociśnieniowa - 126 km, liczba przyłączy – 1760 gospodarstw domowych i 35 obiektów użyteczności publicznej.
13. Gmina Dorohusk jest w pełni strefonizowana - 882 sztuki przyłączy telefonicznych w gospodarstwach. Głównym dostawcą usług na obszarze opisywanym w niniejszym dokumencie jest Telekomunikacja Polska. Część mieszkańców nie posiadających telefonów stacjonarnych, korzysta z usług operatorów telefonii komórkowej. Na terenie Dorohuska znajdują się stacje przekąźnikowe wszystkich głównych operatorów sieci telefonii komórkowej.
14. Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej utrzymuje się na względnie stałym poziomie i nie wykazuje cech sezonowości.
15. W 2013 roku stopa bezrobocia w gminie wyniosła ok. 10% i była niższa o blisko połowę niż wskaźnik dla powiatu chełmskiego (20,3%). Zauważalny jest jednak stopniowy wzrost liczby zarejestrowanych osób bezrobotnych na terenie gminy.
16. Struktura wiekowa osób bezrobotnych z gminy Dorohusk w latach 2005-2013 jednoznacznie wskazuje, że największy problem ze znalezieniem pracy mają osoby młode do 34 roku życia – łącznie 3216 osób. Najmniej bezrobotnych występuje w przedziale wiekowym powyżej 55 roku życia.
17. Na terenie gminy Dorohusk w analizowanym okresie najwięcej osób bezrobotnych było w grupie z wykształceniem gimnazjalnym i niższym oraz zasadniczym zawodowym. Duży odsetek wśród bezrobotnych stanowiły również osoby

posiadające wykształcenie policealne lub średnie zawodowe. Najmniej bezrobotnych legitymowało się wykształceniem wyższym, a w dalszej kolejności średnim ogólnokształcącym.

18. Działalność kulturalną na terenie gminy Dorohusk nadzoruje mieszczący się w Pałacu Suchodolskich w Dorohusku - Gminny Ośrodek Kultury i Turystyki. Ponadto na terenie gminy działają dwa wiejskie ośrodki kultury – w Wólce Okopskiej i w Brzeźnie oraz pięć świetlic wiejskich. Na analizowanym terenie działają śpiewacze i obrzędowe zespoły ludowe, a także szerokie grono twórców ludowych.
19. Na terenie gminy działa wiele organizacji pozarządowych.
20. W gminie Dorohusk działają 3 szkoły podstawowe oraz 1 gimnazjum. Na analizowanym terenie w szkołach podstawowych i gimnazjach uczy się łącznie 640 uczniów. Wspólnota lokalna prowadzi również Przedszkole Samorządowe w miejscowości Dorohusk, do którego uczęszcza 36 dzieci. Na terenie gminy nie funkcjonuje żaden żłobek.
21. Służba zdrowia działająca na terenie gminy Dorohusk zabezpiecza potrzeby mieszkańców jedynie w zakresie podstawowej opieki medycznej. Na terenie gminy zlokalizowana jest praktyka lekarza rodzinnego w Brzeźnie oraz Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Dorohusku.
22. Liczba osób korzystających z pomocy Ośrodka Pomocy Społecznej w Dorohusku na koniec 2014 roku kształtowała się na poziomie 1152, co stanowi ok. 17,2% mieszkańców gminy.
23. Istniejące na terenie gminy zaplecze sportowe wymaga rozbudowy i modernizacji. W skład infrastruktury sportowej w gminie Dorohusk wchodzi: boisko piłkarskie w Turce, boisko piłkarskie w Wólce Okopskiej, boisko piłkarskie w Świerżach oraz kompleks sportowy „Moje boisko – Orlik 2012” przy Zespole Szkół Ogólnokształcących w Dorohusku, a także hala widowiskowo-sportowa i siłownia przy Zespole Szkół Ogólnokształcących w Dorohusku.

2.4. Analiza SWOT

Nazwa SWOT jest akronimem angielskich słów **Strengths** (mocne strony), **Weaknesses** (słabe strony), **Opportunities** (szanse), **Threats** (zagrożenia). Analiza SWOT jest efektywną metodą identyfikacji kategorii słabych i mocnych stron oraz szans i zagrożeń. Głównym jej celem jest określenie aktualnej i perspektywicznej pozycji przedmiotu analizy oraz prognoza strategii postępowania. Zakres rodzajowy czynników, które mają wpływ na przedmiot analizy

SWOT jest bardzo szeroki. Z jednej strony są to czynniki zewnętrzne i wewnętrzne, a z drugiej pozytywne i negatywne. Skuteczna ich identyfikacja jest podstawą całej analizy.

Przedstawiona poniżej analiza SWOT gminy Dorohusk określa uwarunkowania zewnętrzne oraz wewnętrzne do realizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Gminy Dorohusk i jest syntetycznym podsumowaniem diagnozy przestrzennej i społeczno-gospodarczej ujętej w Aneksie statystyczno-diagnostycznym dołączonego do niniejszego dokumentu. Wśród uwarunkowań wewnętrznych występuje podział na mocne i słabe strony diagnozowanego obszaru, zaś uwarunkowania zewnętrzne podzielone są na szanse i zagrożenia występujące w otoczeniu gminy.

Uwarunkowania wewnętrzne	
Mocne strony	Słabe strony
1. Korzystna lokalizacja gminy (droga krajowa, wojewódzka oraz przejście graniczne znajdujące się na terenie gminy); 2. Położenie przy ważnych szlakach komunikacyjnych; 3. Zróżnicowanie i cenne przyrodniczo środowisko naturalne; walory przyrodnicze i krajobrazowe stanowiące bazę do zrównoważonego rozwoju usług turystycznych; 4. Dużo czystych ekologicznie zbiorników wodnych; 5. Złoża surowców mineralnych; 6. Obiekty zabytkowe na terenie gminy; 7. Duża liczba zarybionych zbiorników wodnych; 8. Zrównoważona struktura społeczna – większość osób w wieku produkcyjnym; 9. Stabilna i stosunkowo wysoka liczba zarejestrowanych w gminie podmiotów	1. Rozdrobnienie gospodarstw rolnych; 2. Zła kondycja publicznej służby zdrowia - brak specjalistycznej opieki i usług medycznych; 3. Wysoki poziom bezrobocia (w tym bezrobocia ukrytego); 4. Niekorzystna dynamika przyrostu naturalnego; 5. Ujemne saldo migracji; 6. Słabe klasy bonitacyjne gleb; 7. Duża powierzchnia gruntów objętych różnymi formami ochrony; 8. Słabo rozwinięta sieć obsługi turystycznej (lokale gastronomiczne, miejsca noclegowe, gospodarstwa agroturystyczne, informacja turystyczna itp.); 9. Niskie zarobki mieszkańców i słaba opłacalność produkcji rolnej; 10. Brak zakładów przetwórczych; 11. Nieduży ruch budowlany; 12. Brak gruntów stanowiących rezerwę terenów przeznaczonych na cele budownictwa

gospodarczych; 10. Wolne zasoby siły roboczej; 11. Dobra baza szkolnictwa (w tym wyposażenie multimedialne) i wysoki poziom kształcenia na terenie gminy; 12. Rosnący poziom wykształcenia mieszkańców; 13. Zasięg sieci telefonii komórkowych oraz telefonizacja gminy; 14. Dobry stan gminnych oczyszczalni ścieków oraz sieci wodociągowej; 15. Własne składowisko odpadów komunalnych; 16. Dobrze zarządzany system zbiórki, segregacji i wywozu odpadów; 17. Stosunkowo atrakcyjne ceny działek budowlanych; 18. Duży potencjał maszynowy w rolnictwie; 19. Wysoka aktywność działań kulturotwórczych na terenie gminy; 20. W gminie nie ma zakładów uciążliwych dla środowiska. 21. Niezbyt rozbudowana, ale zmodernizowana baza sportowo-rekreacyjna.	jednorodzinne, wielorodzinne i inne cele inwestycyjne określone w planie zagospodarowania przestrzennego; 13. Duża liczba dróg gruntowych; 14. Degradacja i zanieczyszczenie terenów wokół przejścia granicznego (w tym podwyższony poziom hałasu); 15. Duża liczba osób korzystających z pomocy GOPS – duże obciążenie wydatkami budżetu gminy.
Uwarunkowania zewnętrzne	
Szanse	Zagrożenia
1. Członkostwo Polski w Unii Europejskiej – wykorzystanie środków unijnych w ramach perspektywy finansowej na lata 2014-2020; 2. Przygraniczne położenie – przy wschodniej granicy Polski będącej granicą Unii Europejskiej; 3. Inwestycje w odnawialne źródła energii (fotowoltaika, solary itp.); 4. Dostęp do kolejowej linii szerokotorowej;	1. Niekorzystna sytuacja w zakresie finansów publicznych; 2. Przekazywanie samorządom kolejnych zadań bez pełnego zabezpieczenia środków finansowych; 3. Wysokie oprocentowanie kredytów bankowych oraz trudności w dostępie do nich; 4. Niekorzystna polityka państwa w zakresie budownictwa mieszkaniowego;

5. Inwestycje w rozwój i promocję usług turystycznych, w tym różnicowanie działalności rolniczej; 6. Ustabilizowany poziom inflacji i wzrost społecznej i ekonomicznej świadomości społeczeństwa; 7. Rezerwy zdolności produkcyjnej w rolnictwie; 8. W okolicy nie ma zakładów uciążliwych dla środowiska.	5. Wzrost patologii społecznych i niekorzystne zjawiska w sferze bezpieczeństwa publicznego.
---	--

Zidentyfikowane powyżej mocne i słabe strony stanowią niejako odzwierciedlenie teraźniejszego obrazu gminy i powinny być punktem wyjścia do opracowania planu działań strategicznych i operacyjnych na najbliższy okres, w tym przypadku lata 2015-2022. Szanse i zagrożenia natomiast są czynnikami zewnętrznymi, na które gmina nie ma bezpośredniego wpływu, ale które powinny być brane pod uwagę w procesie planowania.

2.5. Główne wyzwania rozwoju gminy

Na przestrzeni ostatnich kilku lat w gminie zaszło wiele korzystnych zmian. Gmina wykorzystała szanse jakie daje możliwość aplikowania o środki finansowe z różnych źródeł. Wyremontowano wiele odcinków dróg, zrewitalizowano szereg przestrzeni publicznych, odnowiono wiele zabytków. W sferze gospodarczej i społecznej udało się korzystnie wpłynąć na poprawę poziomu życia mieszkańców poprzez zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych, z czym wiąże się wzrost poziomu wykształcenia mieszkańców. Wśród osób legitymujących się wykształceniem wyższym występuje najmniejszy odsetek bezrobotnych. Zaobserwowano również wzrost aktywności mieszkańców wyrażony rosnącą liczbą rejestrowanych organizacji pozarządowych działających w różnych dziedzinach. Pomimo wszystkich wspomnianych sukcesów, przed gminą nadal stoi wiele wyzwań w celu dalszego zrównoważonego rozwoju.

Głównym wyzwaniem dla rozwoju gminy jest poprawa funkcjonowania sfery gospodarczej i zwiększenie okresu przeżywalności mikroprzedsiębiorstw, ponieważ na przestrzeni kilku ostatnich lat zauważyć można zjawisko chętnego rejestrowania nowych działalności gospodarczych przez mieszkańców gminy, jednak z okresem przeżywalności wynoszącym około 2 lat (związane jest to ze wzrostem kosztów ubezpieczeń społecznych po 2 latach funkcjonowania). Bardzo ważnym wyzwaniem jest więc wsparcie lokalnej

przedsiębiorczości, aby bariera ta okazała się możliwa do pokonania. Kolejnym z wyzwań jest wykorzystanie potencjału gospodarczego i przyrodniczego do rozwijania turystyki o charakterze ponadregionalnym. Współpraca władz gminy, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych i innych interesantów, na tej płaszczyźnie może dać namacalne rezultaty w postaci wypracowania wspólnego produktu turystycznego, przyciągnięcia turystów i inwestorów co bezpośrednio może przełożyć się na poprawę funkcjonowania lokalnej gospodarki w tej sferze. Rozwój gospodarki terenu może mieć również korzystny wpływ na dynamikę przyrostu naturalnego, która obecnie jest niezadowalająca, a także może zminimalizować zjawisko emigracji zarobkowej poza teren gminy, szczególnie w przypadku osób młodych (do 34. roku życia), które mają największy problem ze znalezieniem zatrudnienia w pobliżu swojego miejsca zamieszkania. Wsparcie lokalnej przedsiębiorczości jest odpowiedzią na bardzo wiele pojawiających się problemów. Poza wymienionymi powyżej będzie miało również wpływ na ograniczenie liczby osób korzystających z pomocy społecznej, co z kolei wpłynie na odciążenie budżetu gminy.

Na terenie gminy, jednej z większych w swoim bezpośrednim sąsiedztwie, nie funkcjonuje żaden zakład przetwórstwa owocowo-warzywnego, nie ma też związanych grup producenckich. Zadaniem gminy, w tym przypadku, może być stworzenie korzystnych warunków i próba przyciągnięcia zewnętrznego inwestora lub też utworzenie inkubatora przetwórstwa lokalnego. Ożywiłoby to sferę rolnictwa w gminie, a także ułatwiło drogę do wytwarzania produktów lokalnych, charakterystycznych dla gminy, które mogłyby być dystrybuowane wśród np. turystów.

Mając na uwadze analizę SWOT przeprowadzoną dla gminy Dorohusk, najważniejszym wyzwaniem dla zrównoważonego rozwoju gminy jest takie kierowanie działaniami, aby wykorzystać mocne strony gminy i pojawiające się szanse w celu maksymalnego zniwelowania słabych stron przy jednoczesnym zwróceniu szczególnej uwagi na unikanie już znanych, i tych pojawiających się, zagrożeń.

3. Planowanie

3.1. Misja

Misja gminy to syntetyczny opis sposobu postępowania w celu realizacji wizji gminy, to wskazanie ogólnego kierunku jej rozwoju i określenie tego, co gmina zamierza osiągnąć w danym przedziale czasowym.

Misja gminy Dorohusk na lata 2015-2022:

Gmina Dorohusk zmierza do utworzenia przyjaznego miejsca do zamieszkania, pracy, inwestowania, wypoczynku i wykorzystania odnawialnych źródeł energii zapewniając jednocześnie dostęp do wysokiej jakości usług publicznych z szeroką ofertą rekreacyjno-turystyczną.

Takie sformułowanie misji gminy kładzie nacisk na jej wszechstronny rozwój mający na celu stałe podnoszenie jakości życia jej mieszkańców oraz wskazuje na konieczność podjęcia działań w kierunku rozwoju odnawialnych źródeł energii i poszerzenia oferty rekreacyjno-turystycznej gminy tak, aby stała się miejscem przyjaznym nie tylko dla mieszkańców, ale także inwestorów i turystów.

3.2. Wizja

Wizja jest opisem wizerunku gminy w odległej przyszłości, przy założeniu wystąpienia korzystnych uwarunkowań. Jej treść powinna określać jaki jest pożądaný obraz gminy w przyszłości.

Wizja gminy Dorohusk na lata 2015-2022:

Gmina Dorohusk – gminą przyjazną dla mieszkańców i inwestorów, atrakcyjną turystycznie, przy racjonalnym wykorzystaniu zasobów lokalnych.

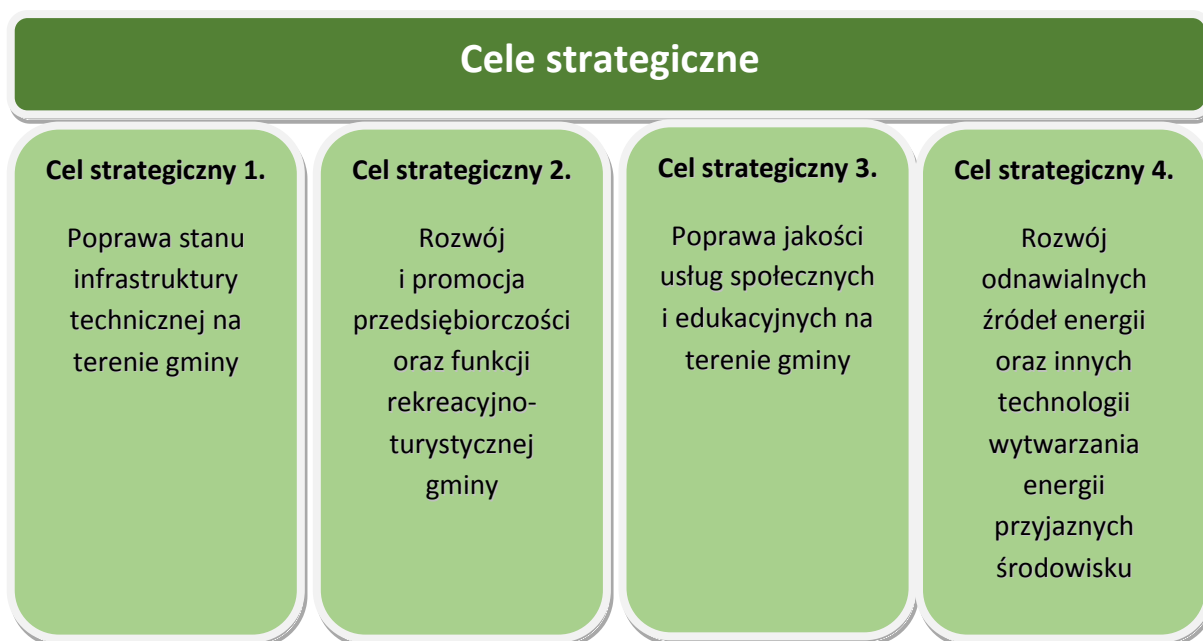
Realizacja wizji gminy Dorohusk uzależniona jest od szeregu działań zaplanowanych w teraźniejszości oraz podjętych i zrealizowanych w najbliższej przyszłości. Wizja gminy zakłada jej harmonijny, zbilansowany rozwój oparty na wykorzystaniu potencjału wszelkich zasobów lokalnych, czy to przyrodniczych, kulturowych, czy gospodarczych. Duży nacisk kładziony będzie na rozwój bazy turystycznej obszaru gminy oraz towarzyszących jej usług turystycznych, a także na wykorzystanie możliwości odnawialnych źródeł energii. W dalszym ciągu planowane są inwestycje mające na celu poprawę warunków życia mieszkańców

poprzez m.in. budowę / przebudowę budynków użyteczności publicznej, rewitalizację centrów miejscowości, modernizację i rozbudowę sieci wodno-kanalizacyjnej na terenie gminy, a także działania mające na celu wspieranie rozwoju przedsiębiorczości na poziomie lokalnym.

3.3. Cele strategiczne i cele operacyjne

Cele strategiczne, określają to, co gmina chce osiągnąć w przyszłości i są bezpośrednio powiązane z wizją gminy. Stanowią najważniejsze kryterium, które uzupełnione o analizę wewnętrzną i zewnętrzną, pozwala na realizację wizji. Cele strategiczne nie mogą być między sobą w żaden sposób sprzeczne. Dobrze sformułowane stanowią podstawę do opracowania celów operacyjnych.

Cele strategiczne dla gminy Dorohusk na lata 2015-2022 przedstawiono poniżej:

W ramach poszczególnych celów strategicznych zaplanowano realizację następujących celów operacyjnych:

Cele operacyjne

Cel operacyjny 1.1.

Rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej ochronie środowiska.

Cel operacyjny 2.1.

Podniesienie atrakcyjności turystycznej gminy poprzez rozwój infrastruktury rekreacyjno-turystycznej.

Cel operacyjny 3.1.

Poprawa i zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych na terenie gminy.

Cel operacyjny 4.1.

Zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych.

Cel operacyjny 1.2.

Rozbudowa i modernizacja infrastruktury komunikacyjnej.

Cel operacyjny 2.2.

Ochrona, renowacja i promocja obiektów dziedzictwa kulturowego.

Cel operacyjny 3.2.

Poprawa i zwiększenie dostępności do usług opieki zdrowotnej i społecznej na terenie gminy.

Cel operacyjny 4.2.

Zwiększenie udziału energii odnawialnej w ogólnym zużyciu energii.

Cel operacyjny 1.3.

Rozbudowa i modernizacja infrastruktury telekomunikacyjnej i cyfrowej.

Cel operacyjny 2.3.

Wsparcie przedsiębiorczości i inicjatyw służących rozwojowi turystyki wiejskiej.

Cel operacyjny 3.3.

Poprawa poziomu bezpieczeństwa w gminie.

Cel operacyjny 4.3.

Zmniejszenie zużycia energii finalnej, głównie poprzez podniesienie efektywności energetycznej.

Cel operacyjny 2.4.

Rozwój współpracy międzygminnej i międzynarodowej.

Cel strategiczny 1. *Poprawa stanu infrastruktury technicznej na terenie gminy i przypisane mu cele operacyjne.*

W trakcie realizacji poprzedniej Strategii Rozwoju Lokalnego gmina Dorohusk poczyniła szereg inwestycji związanych z rozbudową i modernizacją infrastruktury służącej ochronie środowiska, komunikacyjnej, a także telekomunikacyjnej i cyfrowej. Rozbudowano m.in. sieć wodno-kanalizacyjną w miejscowościach Olenówka i Dorohusk Osada, wybudowano sieć wodociągową wraz z przyłączami w miejscowościach Okopy i Kolonia Okopy (w czerwcu 2015 r. zakończono budowę kolejnego odcinka wodociągu i kanalizacji – w miejscowości Olenówka i Dorohusk Osada), przebudowano i wyremontowano wiele odcinków dróg m.in. w miejscowościach Brzeźno, Stefanów, Dorohusk, Ludwinów, Świerże, Wólka Okopska. W ramach projektu „Współpraca polsko-ukraińska na rzecz rozwoju turystyki na obszarze przygranicznym” zrealizowano inwestycję obejmującą budowę prawie 2,5 kilometrowego odcinka drogi o szerokości 4 metrów w miejscowości Zanowinie (droga prowadząca do zalewu Husynne). Koszt inwestycji to 971 783,65 zł. (w blisko 90% sfinansowany ze środków unijnych). Podjęte i zrealizowane działania nie wyczerpały jednak możliwości inwestycyjnych i nie odpowiedziały na wszystkie zgłaszane potrzeby. Dlatego też, mając na uwadze powyższe, zasadne jest realizowanie celu strategicznego wraz z przypisanymi mu celami operacyjnymi, służącego dalszej rozbudowie i modernizacji infrastruktury w trzech zakresach: ochrony środowiska, komunikacji oraz telekomunikacji i cyfryzacji.

Cel strategiczny 2. *Rozwój i promocja przedsiębiorczości oraz funkcji rekreacyjno-turystycznej gminy i przypisane mu cele operacyjne.*

W latach 2015-2022 w gminie Dorohusk planowane jest podejmowanie kolejnych inwestycji służących rozwojowi i promocji przedsiębiorczości oraz funkcji rekreacyjno-turystycznej gminy. Na przestrzeni ostatnich dwóch lat gmina Dorohusk w ramach dwóch dużych projektów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej poczyniła inwestycje w infrastrukturę turystyczną.

W ramach projektu „Współpraca polsko-ukraińska na rzecz rozwoju turystyki na obszarze przygranicznym” poprawiono stan infrastruktury towarzyszącej, wyposażono i zagospodarowano zbiornik wodny w miejscowości Husynne (został zbudowany pomost o powierzchni 665 m², zakupiono 10 ławek i 15 koszy na śmieci). Projekt współfinansowany był ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2007-2013, a wartość inwestycji w gminie Dorohusk wyniosła 737 205,51zł.

Drugim projektem, w którym gmina Dorohusk była jednym z partnerów, był projekt „Turystyka międzynarodowa impulsem rozwoju gospodarczego” współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2007-2013. W ramach tego projektu na terenie gminy Dorohusk powstał odcinek szlaku rowerowego wraz z infrastrukturą towarzyszącą i oznakowaniem.

W latach 2015-2022 gmina Dorohusk planuje podejmowanie inicjatyw mających na celu promocję i odnowę już istniejących atrakcji turystycznych i obiektów zabytkowych oraz wspieranie rozwoju tych, które dopiero mają szansę powstać. Planuje się dalsze inwestycje w rozbudowę szlaków rowerowych, a także w obiekty towarzyszące m.in. gospodarstwa agroturystyczne, a także wspieranie lokalnej przedsiębiorczości i rozwój firm działających w otoczeniu rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego w celu wypracowania wspólnego, na ile to możliwe, produktu turystycznego kojarzonego z gminą.

Cel strategiczny 3. *Poprawa jakości usług społecznych i edukacyjnych na terenie gminy*
i przypisane mu cele operacyjne.

W ramach tego celu strategicznego i przypisanych mu celów operacyjnych planowany jest szereg inwestycji o charakterze twardym, tj. m.in. remonty i doposażanie szkół i innych budynków użyteczności publicznej, oraz o charakterze miękkim.

Podjęte w latach ubiegłych kroki zmierzające do poprawy jakości usług społecznych i edukacyjnych na terenie gminy to m.in. przebudowa Wiejskiego Domu Kultury w Brzeźnie, przebudowa Wiejskiego Ośrodka Kultury w Wólce Okopskiej, budowa hali widowiskowo-sportowej przy Zespole Szkół Ogólnokształcących w Dorohusku oraz termomodernizacja budynku Zespołu Szkół Ogólnokształcących w Dorohusku, rozbudowa Szkoły Podstawowej w Świerżach, modernizacja budynku gminnej Biblioteki Publicznej w Dorohusku wraz z zakupem wyposażenia, modernizacja boiska gminnego oraz zakup wyposażenia na potrzeby imprez plenerowych organizowanych przez Gminny Ośrodek Sportu i Turystyki w Dorohusku, a z działań miękkich organizacja cyklu lekcji edukacji ekologicznej w najmłodszych klasach szkół podstawowych i przedszkolach z terenu gminy oraz działania podejmowane przez jednostki podległe samorządowi gminy.

Ważne i celowe jest, aby rozwijać zasięg działań podejmowanych w zakresie poprawy jakości usług społecznych i edukacyjnych na terenie gminy nie tylko w kontekście poprawy dostępności technicznej do budynków, ale również w sferze podnoszenia jakości kształcenia w szkołach oraz obsługi interesantów w urzędach itp. Istotną kwestią jest sprawa szeroko rozumianego poziomu bezpieczeństwa w gminie. Na realizację tego konkretnego celu

operacyjnego składał się będzie szereg działań o charakterze edukacyjno-informacyjnym podejmowanych zarówno przez władze samorządowe gminy, jak również przez placówki oświatowe z terenu gminy oraz Komisariat Policji w Dorohusku.

Cel strategiczny 4. *Rozwój odnawialnych źródeł energii oraz innych technologii wytwarzania energii przyjaznych środowisku i przypisane mu cele operacyjne.*

Szczegółowy zakres działań i inwestycji planowanych do podjęcia w ramach tego celu opisane zostały w osobnym dokumencie pn. „Plan gospodarki niskoemisyjnej dla gminy Dorohusk na lata 2015-2020 z perspektywą do 2030 roku”.

4. Plan działań operacyjnych

Plan działań operacyjnych jest zbiorem kierunków działań planowanych do podjęcia przez gminę w ramach poszczególnych celów operacyjnych. Plan określa również szacunkowy koszt konkretnej inwestycji / konkretnego działania oraz zakładany termin realizacji i możliwość finansowania lub współfinansowania ze źródeł zewnętrznych. Zapisane w nim działania stanowią plan minimum oraz nie mają charakteru zamkniętego i będą mogły być aktualizowane, a także uzupełniane o nowe inwestycje / działania w zależności od potrzeb i możliwości finansowych gminy, a także w zależności od pojawiających się szans wynikających z możliwości aplikowania o środki finansowe na ich realizację.

Cel operacyjny 1.1. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej ochronie środowiska

Lp.	Nazwa zadania	Szacunkowy koszt inwestycji	Zakładany termin realizacji	Możliwość finansowania / współfinansowania ze źródeł zewnętrznych
1.	Modernizacja ujęcia wody w miejscowości Dorohusk (zadanie Gminnego Zakładu Obsługi Sp. z o.o. z/s Kol. Okopy)	3 000 000,00 zł	2016-2022	PROW 2014-2020 Narodowy / Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
2.	Przebudowa mechaniczno-biologiczna oczyszczalni ścieków w miejscowości Dorohusk (zadanie Gminnego Zakładu Obsługi Sp. z o.o. z/s Kol. Okopy)	6 000 000,00 zł	2016-2022	PROW 2014-2020 Narodowy / Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
3.	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie gminy Dorohusk	400 000,00 zł	2016-2022	PROW 2014-2020 Narodowy / Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

4.	Rozbudowa sieci wodno-kanalizacyjnej na terenie gminy w miejscowościach Dorohusk, Dorohusk-Osada, Turka, Michałówka, Ostrów, Kolonia Okopy, Wólka Okopska, Brzeźno, Ludwinów	14 000 000,00 zł	2015-2030	PROW 2014-2020 Narodowy / Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej RPO WL 2014-2020
5.	Rekultywacja składowiska odpadów w Świerżach (zadanie Gminnego Zakładu Obsługi Sp. z o.o. z/s Kol. Okopy)	250 000,00 zł	2015-2020	Narodowy / Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Cel operacyjny 1.2. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury komunikacyjnej.

Lp.	Nazwa zadania	Szacunkowy koszt inwestycji	Zakładany termin realizacji	Możliwość finansowania / współfinansowania ze źródeł zewnętrznych
1.	Rewitalizacja centrum miejscowości Dorohusk-Osada, Świerże i Brzeźno	600 000,00 zł	2016-2019	PROW 2014-2020
2.	Budowa, remont i przebudowa dróg gminnych, parkingów, chodników w miejscowościach Barbarówka, Brzeźno, Dorohusk, Dorohusk Osada, Husynne, Ladeniska, Ludwinów, Kępa, Kroczyń, Kolemczyce, Michałówka, Mościska, Myszkowiec, Okopy Kolonia, Okopy, Olenówka, Pogranicze, Puszeki, Rozkosz, Skordiów, Świerże, Teosin, Turka, Wólka Okopska, Zalasocze, Zamieście	7 000 000,00 zł	2015-2020	PROW 2014-2020 Programy rządowe

Cel operacyjny 1.3. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury telekomunikacyjnej i cyfrowej.

Lp.	Nazwa zadania	Szacunkowy koszt inwestycji	Zakładany termin realizacji	Możliwość finansowania / współfinansowania ze źródeł zewnętrznych
1.	Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu	650 000,00 zł	2015-2020	PO PC 2014-2020

Cel operacyjny 2.1. Podniesienie atrakcyjności turystycznej gminy poprzez rozwój infrastruktury rekreacyjno-turystycznej.

Lp.	Nazwa zadania	Szacunkowy koszt inwestycji	Zakładany termin realizacji	Możliwość finansowania / współfinansowania ze źródeł zewnętrznych
1.	Rozwój turystyki oraz poprawa infrastruktury turystycznej poprzez budowę ścieżek rowerowych, siłowni plenerowych na terenie gminy Dorohusk	1 500 000,00 zł	2015-2020	PROW 2014-2020 Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020
2.	Budowa placów zabaw w miejscowościach Dorohusk i Wólka Okopska	60 000,00 zł	2016-2020	PROW 2014-2020
3.	Modernizacja obiektów sportowych w miejscowościach Dorohusk, Świerże i Brzeźno	1 500 000,00 zł	2017-2019	PROW 2014-2020 Ministerstwo Sportu i Turystyki

Cel operacyjny 2.2. Ochrona, renowacja i promocja obiektów dziedzictwa kulturowego.

Lp.	Nazwa zadania	Szacunkowy koszt inwestycji	Zakładany termin realizacji	Możliwość finansowania / współfinansowania ze źródeł zewnętrznych
-----	---------------	-----------------------------	-----------------------------	---

1.	Remont Pałacu Suchodolskich w Dorohusku	2 000 000,00 zł	2016-2019	RPO WL 2014-2020 Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
2.	Renowacja zabytkowych pomników na terenie gminy Dorohusk	80 000,00 zł	2015-2018	Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Cel operacyjny 2.3. Wsparcie przedsiębiorczości i inicjatyw służących rozwojowi turystyki wiejskiej.

Lp.	Nazwa zadania	Szacunkowy koszt inwestycji	Zakładany termin realizacji	Możliwość finansowania / współfinansowania ze źródeł zewnętrznych
1.	Kultywowanie lokalnych tradycji oraz promocja dziedzictwa kulturowego	250 000,00 zł	2015-2020	PROW 2014-2020 Programy rządowe
2.	Wspieranie przedsiębiorczości, rozwój firm działających w otoczeniu rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego	500 000,00 zł	2015-2020	PROW 2014-2020 POWER 2014-2020

Cel operacyjny 2.4. Rozwój współpracy międzygminnej i międzynarodowej.

Lp.	Nazwa zadania	Szacunkowy koszt inwestycji	Zakładany termin realizacji	Możliwość finansowania / współfinansowania ze źródeł zewnętrznych
1.	Rozwój współpracy międzygminnej w zakresie rozwoju turystyki	600 000,00 zł	2016-2022	PROW 2014-2020 Ministerstwo Sportu i Turystyki

2.	Rozwój współpracy międzynarodowej w zakresie rozwoju turystyki	700 000,00 zł	2016-2022	Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020
----	--	---------------	-----------	--

Cel operacyjny 3.1. Poprawa i zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych na terenie gminy.

Lp.	Nazwa zadania	Szacunkowy koszt inwestycji	Zakładany termin realizacji	Możliwość finansowania / współfinansowania ze źródeł zewnętrznych
1.	Modernizacja budynków użyteczności publicznej, w tym termomodernizacja (szkoła, przedszkole) w miejscowościach Dorohusk i Świerże	1 200 000,00 zł	2015-2020	RPO WL 2014-2020
2.	Podnoszenie poziomu wykształcenia i wiedzy mieszkańców gminy	1 200 000,00 zł	2015-2020	PROW 2014-2020 POWER 2014-2020

Cel operacyjny 3.2. Poprawa i zwiększenie dostępności do usług opieki zdrowotnej i społecznej na terenie gminy.

Lp.	Nazwa zadania	Szacunkowy koszt inwestycji	Zakładany termin realizacji	Możliwość finansowania / współfinansowania ze źródeł zewnętrznych
1.	Modernizacja budynku użyteczności publicznej, w tym termomodernizacja ośrodka zdrowia w miejscowości Dorohusk	600 000,00 zł	2015-2020	RPO WL 2014-2020
2.	Budowa mieszkań komunalnych na terenie gminy Dorohusk	1 600 000,00 zł	2017-2020	Programy rządowe

3.	Przeciwdziałanie marginalizacji społecznej	1 000 000,00 zł	2015-2020	POWER 2014-2020 Programy rządowe
----	--	-----------------	-----------	-------------------------------------

Cel operacyjny 3.3. Poprawa poziomu bezpieczeństwa w gminie.

Lp.	Nazwa zadania	Szacunkowy koszt inwestycji	Zakładany termin realizacji	Możliwość finansowania / współfinansowania ze źródeł zewnętrznych
1.	Termomodernizacja budynku Komisariatu Policji w Dorohusku	600 000,00 zł	2017-2018	Budżet KWP w Lublinie RPO WL 2014-2020
2.	Prelekcje / pogadanki z zakresu bezpieczeństwa na drodze organizowane w placówkach oświatowych z terenu gminy	20 000,00 zł	2015-2022	Programy grantowe

5. Kontekst instytucjonalny i finansowy wdrażania strategii

5.1. Instytucje zaangażowane we wdrażanie strategii

Przyjęte w niniejszym opracowaniu cele strategiczne i cele operacyjne nie dotyczą tylko sfer, za których realizację odpowiedzialna może być tylko gmina rozumiana jako Rada Gminy Dorohusk i Wójt Gminy Dorohusk. Rozwój gminy w aspekcie społecznym i gospodarczym uzależniony jest od wielu różnych czynników oraz wielu osób i instytucji zaangażowanych we wdrażanie założeń strategii. Dlatego też, biorąc pod uwagę powyższe, konieczne jest w tym zakresie współdziałanie władz samorządowych gminy Dorohusk z jednostkami podległymi oraz organizacjami i instytucjami, które nie są z gminą powiązane administracyjnie. Dużą rolę w osiągnięciu założonych wskaźników i rezultatów odegrają również sami mieszkańcy gminy, a także działający na jej terenie przedsiębiorcy.

Główną jednostką odpowiedzialną za wdrażanie założeń strategii pozostanie Urząd Gminy w Dorohusku – Rada Gminy Dorohusk i Wójt Gminy Dorohusk. To właśnie do ich kompetencji należał będzie nadzór, wspieranie inicjatyw wpisujących się w założenia strategii oraz takie kierowanie współpracą, aby założone wskaźniki i rezultaty zostały osiągnięte. Konieczne jest wprowadzenie mechanizmu informowania o zapisach Aktualizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Gminy Dorohusk na lata 2009-2015 z perspektywą do roku 2022 i ich rozpowszechniania wśród mieszkańców, jednostek i organizacji działających lub planujących działania na terenie gminy. Synchronizacja działań inwestycyjnych zaplanowanych do realizacji w konkretnym czasie i ujętych w niniejszym opracowaniu leży również po stronie gminy.

Jednostki ściśle współpracujące z Urzędem Gminy (Radą Gminy i Wójtem Gminy) w zakresie realizacji założeń strategii:

- jednostki podległe gminy – m.in. Gminny Ośrodek Sportu i Turystyki w Dorohusku, Gminna Biblioteka Publiczna w Dorohusku, Ośrodek Pomocy Społecznej w Dorohusku, Gminny Zakład Obsługi Sp. z o.o. w Kol. Okopy,
- placówki oświatowe – zespoły szkół, szkoły, przedszkole,
- organizacje pozarządowe działające na terenie gminy (w tym Ochotnicze Straże Pożarne z terenu gminy).

Instytucje mające pośredni wpływ na realizację założeń strategii, z uwagi na możliwość pozyskania za ich pośrednictwem środków finansowych na współfinansowanie konkretnych działań:

- Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w zakresie wdrażania Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2022,
- Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego wraz z jednostkami współpracującymi w zakresie realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2022,
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Ziemi Chełmskiej” w zakresie wdrażania Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2022,
- Ministerstwo Sportu i Turystyki,
- Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie w zakresie realizacji projektów miękkich w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój,
- Powiatowy Urząd Pracy w Chełmie,
- Inne.

Istotną rolę w drodze do osiągnięcia założonych w strategii celów, wskaźników i rezultatów odegrają również podmioty będące realizatorami i beneficjentami poszczególnych typów projektów oraz mające pośredni wpływ na procesy zmian zachodzące w gminie, a będą to m.in.:

- Komisariat Policji w Dorohusku,
- Nadbużański Oddział Straży Granicznej – PSG Dorohusk,
- przedsiębiorcy,
- inwestorzy zewnętrzni,
- rolnicy,
- organizacje pozarządowe,
- grupy nieformalne – m.in. KGW,
- mieszkańcy gminy.

Przy zaangażowaniu wszystkich wymienionych powyżej jednostek i podmiotów realizacja założeń strategii w zaplanowanym horyzoncie czasowym powinna okazać się realna do wypełnienia.

5.2. Źródła finansowania strategii

Realizacja zadań i inwestycji przewidzianych w Aktualizacji Strategii Rozwoju Gminy Dorohusk na lata 2009-2015 z perspektywą do roku 2022 uzależniona jest nie tylko od wysokości środków pochodzących z budżetu gminy, ale również od wysokości środków pozyskanych ze źródeł zewnętrznych, krajowych i zagranicznych.

Zadania przewidziane do realizacji w ramach Aktualizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Gminy Dorohusk na lata 2009-2015 z perspektywą do roku 2022 finansowane będą, w głównej mierze z:

1. Środków budżetu gminy.
2. Publicznych środków zewnętrznych możliwych do pozyskania w ramach programów operacyjnych perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2014-2020.
3. Środków zewnętrznych możliwych do pozyskania w ramach programów krajowych.
4. Funduszy celowych.

Środki pochodzące z budżetu gminy Dorohusk stanowią podstawę do pozyskiwania środków zewnętrznych z uwagi na konieczność wnoszenia wkładu własnego do zdecydowanej większości zakładanych projektów, ale też mogą być wykorzystane na realizację zadań własnych gminy, istotnych z punktu widzenia wdrażania strategii, a na które nie ma lub nie będzie możliwości ubiegania się o współfinansowanie ze źródeł zewnętrznych. Poniższa tabela przedstawia ocenę zdolności finansowych gminy Dorohusk na lata 2015-2022.

Tabela 6. Ocena zdolności finansowych gminy Dorohusk na lata 2015-2022.

Wyszczególnienie	Prognoza na lata (w tys. PLN)							
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Dochody	20 685,00	20 824,00	21 930,00	22 533,00	23 342,00	22 862,00	23 670,00	24 380,00
Przychody	800,00	0	0	0	0	0	0	0
Łącznie dochody i przychody	21 485,00	20 824,00	21 930,00	22 533,00	23 342,00	22 862,00	23 670,00	24 380,00
Wydatki na obsługę długu / odsetki od zaciągniętych kredytów	240,00	252,00	218,00	179,00	133,00	84,00	39,00	0

Wydatki bieżące bez obsługi długu	17 663,00	17 180,00	17 589,00	18 054,00	18 549,00	19 048,00	19 551,00	20 060,00
łącznie wydatki bieżące	17 903,00	17 432,00	17 807,00	18 233,00	18 682,00	19 132,00	19 590,00	20 060,00
Rozchody	770,00	972,00	1 120,00	1 300,00	1 400,00	1 300,00	1 100,00	0
łącznie wydatki bieżące i rozchody	18 673,00	18 404,00	18 927,00	19 533,00	20 082,00	20 432,00	20 690,00	20 060,00
Środki na inwestycje	2 812,00	2 420,00	3 003,00	3 000,00	3 260,00	2 430,00	2 980,00	4 320,00

Opracowanie własne Urzędu Gminy Dorohusk.

Przy założeniu zachowania względnie stałych proporcji między sumą dochodów i przychodów, a sumą wydatków bieżących i rozchodów, gmina w każdym kolejnym roku dysponowała będzie wolnymi środkami na inwestycje i/lub pokrycie wysokości wkładu własnego przy projektach współfinansowanych ze źródeł zewnętrznych. Dodatkowo, wraz z końcem omawianego okresu planowane jest zamknięcie kwestii dotyczących wydatków na obsługę długu i spłaty zaciągniętych kredytów. Wartość wolnych środków oraz ich udział w dochodach gminy stanowi o kondycji finansowej samorządu. Im wielkość ta jest większa oraz im większy jest jej udział w dochodach, tym w lepszej kondycji finansowej jest gmina. W gminie Dorohusk w planowanym okresie przewidywany jest względnie stały poziom środków na inwestycje (średnio ok. 3 000,00 tys. zł), a także jego wzrost w roku 2022. W związku z tym jest to dobra baza do podejmowania starań o pozyskiwanie środków zewnętrznych na inwestycje, przy pomocy których niewątpliwie powstaje wiele więcej szans na rozwój, aniżeli przy wykorzystywaniu tylko wewnętrznego kapitału.

Tabela 7. Ocena zdolności kredytowych gminy Dorohusk w latach 2015-2022.

Wyszczególnienie	Prognoza na lata							
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Dochody w tys. PLN	20 685,00	20 824,00	21 930,00	22 533,00	23 342,00	22 862,00	23 670,00	24 380,00
Dług na koniec roku w tys. PLN	7 192,00	6 220,00	5 100,00	3 800,00	2 400,00	1 100,00	0	0
% długu	34,77	29,87	23,26	16,86	10,28	4,81	0	0
Próg (60% zadłużenia w tys. PLN)	12 411,00	12 494,00	13 158,00	13 520,00	14 005,00	13 717,00	14 202,00	14 628,00
Możliwości kredytowe w tys. PLN	5 219,00	6 274,00	8 058,00	9 720,00	11 605,00	12 617,00	14 202,00	14 628,00

Opracowanie własne Urzędu Gminy Dorohusk.

Jednostki samorządu terytorialnego mają do zrealizowania wiele zadań publicznych, jednak środki własne którymi dysponują często okazują się być niewystarczające na pokrycie wszystkich potrzeb. Dlatego też, gminy mają możliwość zaciągania długów. Przez dług najczęściej rozumiane jest zaciąganie zobowiązań kredytowych, ale również innych roszczeń o charakterze długu, m.in. pożyczek, obligacji itp. Posiadanie zdolności kredytowej, czyli zdolności do terminowej spłaty zaciągniętych zobowiązań, jest podstawowym warunkiem przyznania finansowania zwrotnego.

6. Monitorowanie i ocena realizacji strategii

Monitorowanie to proces zorganizowany i długoterminowy służący zebraniu danych niezbędnych do dokonania oceny realizacji strategii. Prawidłowo przeprowadzony znacznie ułatwia i przyspiesza całościowe przedstawienie monitorowanej sytuacji, a także pozwala wyciągać wnioski i tak sterować działaniami, aby przybliżyć się do zrealizowania zamierzonych celów. Proces monitorowania umożliwia zatem ocenę postępu wdrażania strategii.

Elementami systemu monitoringu Aktualizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Gminy Dorohusk na lata 2009-2015 z perspektywą do roku 2022 są przede wszystkim:

- przyjęte do osiągnięcia wskaźniki określone dla każdego z celów operacyjnych,
- instytucje odpowiedzialne za proces wdrażania strategii zgodny z założeniami,
- ujednolicony system zbierania danych i tworzenia raportów ewaluacyjnych (zadanie to leży głównie po stronie Urzędu Gminy, który zbierał będzie informacje nie tylko z ogólnodostępnych źródeł statystycznych, ale także z jednostek bezpośrednio i pośrednio związanych z realizacją założeń strategicznych).

Wójt Gminy Dorohusk i pracownicy Urzędu Gminy odpowiedzialni będą, jak już wspomniano, za przygotowywanie raportów ewaluacyjnych z postępów wdrażania Aktualizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Gminy Dorohusk na lata 2009-2015 z perspektywą do roku 2022. Raportowanie odbywało się będzie dwukrotnie – w połowie okresu wdrażania (tj. za lata 2015-2018, raport przygotowany do połowy 2019 r. i przedstawiony Radzie Gminy) oraz na zakończenie okresu wdrażania (tj. raport całościowy za lata 2015-2022, przygotowany do połowy 2023 r. i przedstawiony Radzie Gminy).

Monitorowanie i ocena efektów wdrażania strategii opierało się będzie o szereg wskaźników przypisanych konkretnym celom strategicznym i operacyjnym:

Cel strategiczny 1. Poprawa stanu infrastruktury technicznej na terenie gminy.			
Cel operacyjny 1.1. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej ochronie środowiska.			
Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa (2013 r.)	Wartość docelowa / trend (2022 r.)	Źródło danych
Długość czynnej sieci rozdzielczej (wodociąg)	43,84 km *	58,84 km	BDL GUS

Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania (wodociąg)	893 szt. *	wzrost	BDL GUS
Ludność korzystająca z sieci wodociągowej	1933 os.	wzrost	BDL GUS
Liczba przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie gminy	112 szt.*	142	UG Dorohusk
Długość czynnej sieci kanalizacyjnej	14,5 km	17,5 km	BDL GUS
Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania (kanalizacja)	336 szt.	wzrost	BDL GUS
Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	1072 os.	wzrost	BDL GUS
* dane z 2015 r.			
Cel operacyjny 1.2. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury komunikacyjnej.			
Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa (2013 r.)	Wartość docelowa / trend (2022 r.)	Źródło danych
Łączna długość dróg gminnych	88,2 km *	utrzymanie poziomu	UG Dorohusk
Długość dróg gminnych utwardzonych lub ulepszonych	31,5 km *	wzrost	UG Dorohusk
Liczba zmodernizowanych centrów miejscowości gminnych	0 szt.	3 szt.	UG Dorohusk
Długość wybudowanych chodników	2 km *	4 km	UG Dorohusk
Długość dróg remontowanych/przebudowanych	18,07 km	28,07 km	UG Dorohusk
* dane z 2015 r.			
Cel operacyjny 1.3. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury telekomunikacyjnej i cyfrowej.			

Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa (2013 r.)	Wartość docelowa / trend (2022 r.)	Źródło danych
Liczba osób przeszkolonych z zakresu cyfryzacji (średniorocznie)	10	70	UG Dorohusk
Liczba zorganizowanych spotkań z zakresu cyfryzacji	34	54	UG Dorohusk
Cel strategiczny 2. Rozwój i promocja przedsiębiorczości oraz funkcji rekreacyjno-turystycznej gminy.			
Cel operacyjny 2.1. Podniesienie atrakcyjności turystycznej gminy poprzez rozwój infrastruktury rekreacyjno-turystycznej.			
Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa (2013 r.)	Wartość docelowa / trend (2022 r.)	Źródło danych
Długość wytyczonych tras/ścieżek rowerowych na terenie gminy	95,10 km*	wzrost	UG Dorohusk
Liczba placów zabaw dla dzieci na terenie gminy	1	wzrost	UG Dorohusk
Liczba zmodernizowanych / wybudowanych obiektów sportowych na terenie gminy	3	wzrost	UG Dorohusk
* dane z 2015 r.			
Cel operacyjny 2.2. Ochrona, renowacja i promocja obiektów dziedzictwa kulturowego.			
Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa (2013 r.)	Wartość docelowa / trend (2022 r.)	Źródło danych
Liczba wyremontowanych obiektów zabytkowych na terenie gminy	2	wzrost	UG Dorohusk
Liczba zorganizowanych imprez promujących lokalną kulturę i tradycje (rocznie)	43	wzrost	GOKiT Dorohusk

Cel operacyjny 2.3. Wsparcie przedsiębiorczości i inicjatyw służących rozwojowi turystyki wiejskiej.			
Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa (2013 r.)	Wartość docelowa / trend (2022 r.)	Źródło danych
Liczba obiektów agroturystycznych i noclegowych na terenie gminy	8*	wzrost	UG Dorohusk
Liczba lokali gastronomicznych na terenie gminy	4*	wzrost	CEIDG, UG Dorohusk
Liczba przedsiębiorców, którzy skorzystali ze środków na rozwój przedsiębiorstwa w ramach PROW 2014-2020	0	wzrost	ARiMR, LGD „Ziemi Chełmskiej”
Liczba osób, które skorzystały ze wsparcia na utworzenie działalności gospodarczej	0	wzrost	UG Dorohusk, ARiMR, LGD „Ziemi Chełmskiej”
Liczba turystów, którym udzielono noclegu na terenie gminy (rocznie)	806	wzrost	BDL GUS
* dane z 2015 r.			
Cel operacyjny 2.4. Rozwój współpracy międzygminnej i międzynarodowej.			
Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa (2013 r.)	Wartość docelowa / trend (2022 r.)	Źródło danych
Liczba zrealizowanych projektów o charakterze ponadregionalnym	1	wzrost	UG Dorohusk
Liczba imprez o charakterze ponadregionalnym (średniorocznie)	1	wzrost	UG Dorohusk
Liczba projektów zrealizowanych przy udziale partnera zagranicznego	1	wzrost	UG Dorohusk

Cel strategiczny 3. Poprawa jakości usług społecznych i edukacyjnych na terenie gminy.			
Cel operacyjny 3.1. Poprawa i zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych na terenie gminy.			
Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa (2013 r.)	Wartość docelowa / trend (2022 r.)	Źródło danych
Liczba placówek oświatowych na terenie gminy	5	utrzymanie poziomu	UG Dorohusk, Kuratorium Oświaty Lublin
Liczba przedszkoli na terenie gminy	1	utrzymanie poziomu	UG Dorohusk, Kuratorium Oświaty Lublin
Cel operacyjny 3.2. Poprawa i zwiększenie dostępności do usług opieki zdrowotnej i społecznej na terenie gminy.			
Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa (2013 r.)	Wartość docelowa / trend (2022 r.)	Źródło danych
Liczba mieszkań komunalnych na terenie gminy	6	utrzymanie poziomu	UG Dorohusk
Liczba placówek opieki medycznej na terenie gminy	2	utrzymanie poziomu	UG Dorohusk
Liczba osób objętych wsparciem Ośrodka Pomocy Społecznej w Dorohusku	1152 (2014 r.)	spadek	OPS w Dorohusku
Cel operacyjny 3.3. Poprawa poziomu bezpieczeństwa w gminie.			
Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa (2013 r.)	Wartość docelowa / trend (2022 r.)	Źródło danych

Ilość obiektów użyteczności publicznej poddanych zabiegom termomodernizacyjnym	3	wzrost	UG Dorohusk
Liczba przeprowadzonych szkoleń/spotkań z zakresu bezpieczeństwa w szkołach (rocznie)	1	2	Szkoły z terenu gminy

ANEKS SPOŁECZNO-GOSPODARCZY

aktualizacji

STRATEGII ROZWOJU LOKALNEGO GMINY DOROHUSK

NA LATA 2009 – 2015

Dorohusk 2015

Spis treści

1. Położenie, powierzchnia i ludność	57
1.1. Położenie geograficzne i powierzchnia gminy Dorohusk	57
1.2. Demografia gminy Dorohusk	58
2. Środowisko przyrodnicze i potencjał turystyczny gminy Dorohusk	63
2.1. Warunki klimatyczne	63
2.2. Warunki przyrodnicze (fauna i flora)	63
2.3. Warunki glebowe i złoża naturalne	69
2.4. Obiekty zabytkowe i turystyka	71
3. Infrastruktura gminy Dorohusk	76
3.1. Zagospodarowanie przestrzenne	76
3.2. Drogi i komunikacja	77
3.3. Gospodarka wodno-ściekowa i gospodarka odpadami	80
3.4. Energetyka, sieć gazowa i telekomunikacja	81
4. Gospodarka i rynek pracy	83
4.1. Poziom przedsiębiorczości	83
4.2. Rolnictwo i leśnictwo	84
4.3. Rynek pracy	86
5. Jakość życia w gminie	89
5.1. Kultura i oświata	89
5.2. Służba zdrowia i pomoc społeczna	90
5.3. Sport	90

1. Położenie, powierzchnia i ludność

1.1. Położenie geograficzne i powierzchnia gminy Dorohusk

Gmina Dorohusk położona jest w województwie lubelskim i jest jedną z piętnastu gmin powiatu chełmskiego. Położona jest w jego wschodniej części. Graniczy z gminami Dubienka i Żmudź (od południa), Kamień i Chełm (od zachodu) oraz Ruda-Huta (od północy). Od wschodu graniczy z Ukrainą (naturalną granicą jest rzeka Bug).

Powierzchnia powiatu chełmskiego wynosi 1 887 km², w tym gminy Dorohusk **193 km²**, co stanowi około **10,23% powierzchni powiatu** i około **0,77% powierzchni województwa lubelskiego**.

Gmina Dorohusk leży przy drodze krajowej nr 12 Poznań - Kijów w kierunku wschód-zachód i w kierunku północ-południe przy drodze wojewódzkiej nr 816 Terespol - Sławatycze - Włodawa - Zosin. Przez Dorohusk przebiega również kolejowy szlak komunikacyjny Gdynia - Warszawa - Lublin - Dorohusk – Jagodin (Ukraina) – Kowel (Ukraina) – Odessa (Ukraina), łączący Morze Bałtyckie z Morzem Czarnym.

Rysunek 1. Mapa gminy Dorohusk.

Analizowany w niniejszym dokumencie teren położony jest w odległości ok. 95 km od Lublina oraz 25 km od Chełma.

W Dorohusku jest międzynarodowe przejście graniczne drogowe i kolejowe z Ukrainą. Położenie przygraniczne i przejście graniczne w Dorohusku jest dużym atrybutem rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.

Gmina położona jest w jednostce przejściowej pomiędzy właściwym pasem nizin środkowopolskich a Wyżyną Lubelską i Wołyńską. W podziale Polski na rejony fizyczno-geograficzne J. Kondrackiego gmina znajduje się w Europie Wschodniej na Niżu Wschodnioeuropejskim, prowincji Niż Wschodnio-Bałtycko-Białoruski, w podprowincji Polesie, w makroregionie Polesie Wołyńskie i mezoregionie Obniżenie Dubienki. W regionalizacji przyrodniczo-leśnej omawiana gmina znajduje się w dzielnicy Wyżyny Wschodnio-Lubelskiej będącej najdalej na południowy wschód wysuniętą częścią Krainy Mazowiecko-Podlaskiej i mezoregionie Polesie Wołyńskie. W podziale geobotanicznym Matuszkiewicza, gmina leży w Dziale Wołyńskim, Krainie Zachodniowołyńskiej, Okręgu Polesia Wołyńskiego.

Gmina Dorohusk składa się z **26 sołectw obejmujących 33 miejscowości**: Barbarówka, Berdyszcze, Brzeżno, Dobryłówka, Dorohusk, Dorohusk Osada, Husynne, Kępa, Kolemczyce, Kroczyń, Ladeniska, Ludwinów, Majdan Skordiowski, Michałówka, Mościska, Myszkowiec, Olenówka, Okopy, Okopy Kolonia, Ostrów, Pogranicze, Puszeki, Rozkosz, Skordiów, Stefanów, Świerże, Świerże Kolonia, Teosin, Turka, Wólka Okopska, Zalasocze, Zanowinie, Zamieście.

1.2. Demografia gminy Dorohusk

Obszar gminy Dorohusk, na koniec 2013 r., zamieszkiwały **6 743 osoby**² (2 148 gospodarstw domowych³). Według Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, na koniec 2013 r., województwo lubelskie zamieszkiwało 2 156 150 osób, zaś powiat chełmski (bez miasta Chełm) 79 573 osoby. W związku z tym, mieszkańcy gminy Dorohusk stanowią około 8,47% mieszkańców powiatu chełmskiego oraz około 0,31 mieszkańców województwa lubelskiego.

Tabela 8. Liczba ludności gminy Dorohusk w latach 2005-2013⁴.

Lata	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Liczba ludności (faktyczne miejsce zamieszkania)	6978	6922	6848	6781	6718	6858	6861	6774	6743

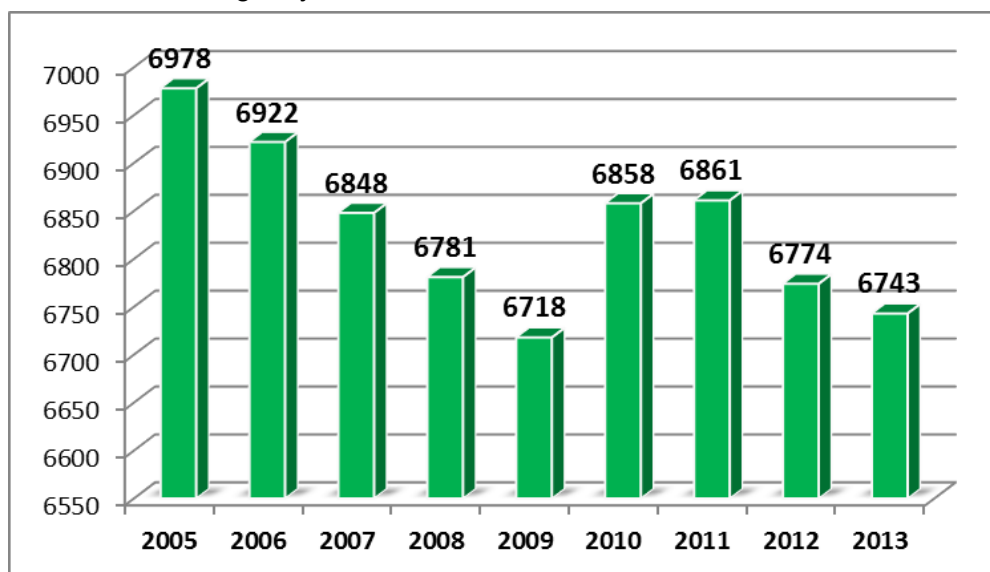
Opracowanie własne.

² Źródło danych: BDL GUS.

³ Dane o liczbie gospodarstw na podstawie Narodowego Spisu Powszechnego.

⁴ Źródło danych: BDL GUS.

Wykres 3. Liczba ludności gminy Dorohusk w latach 2005-2013.

Opracowanie własne.

Jak wynika z powyższej tabeli i wykresu, w ciągu ostatnich 9 lat liczba ludności gminy Dorohusk zmniejszyła się, w porównaniu do 2005 r., o 235 osób. Najbardziej niekorzystną sytuację odnotowano w 2009 r., kiedy to liczba ludności w porównaniu z 2005 r. spadła o 260 osób. W 2010 r. nastąpił, w porównaniu z rokiem poprzednim, wzrost liczby mieszkańców gminy o 140 osób. Rok ten jednak był wyjątkiem, ponieważ we wszystkich pozostałych latach następował sukcesywny spadek liczby mieszkańców gminy. Świadczy to o trwałym trendzie wyludniania się terenu gminy Dorohusk, który będzie w przyszłości niekorzystnie wpływać na sytuację gminy (choćby poprzez zmniejszanie się dochodów do budżetu z tytułu udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych).

Tabela 9. Struktura wiekowa ludności gminy Dorohusk na koniec 2013 r.⁵

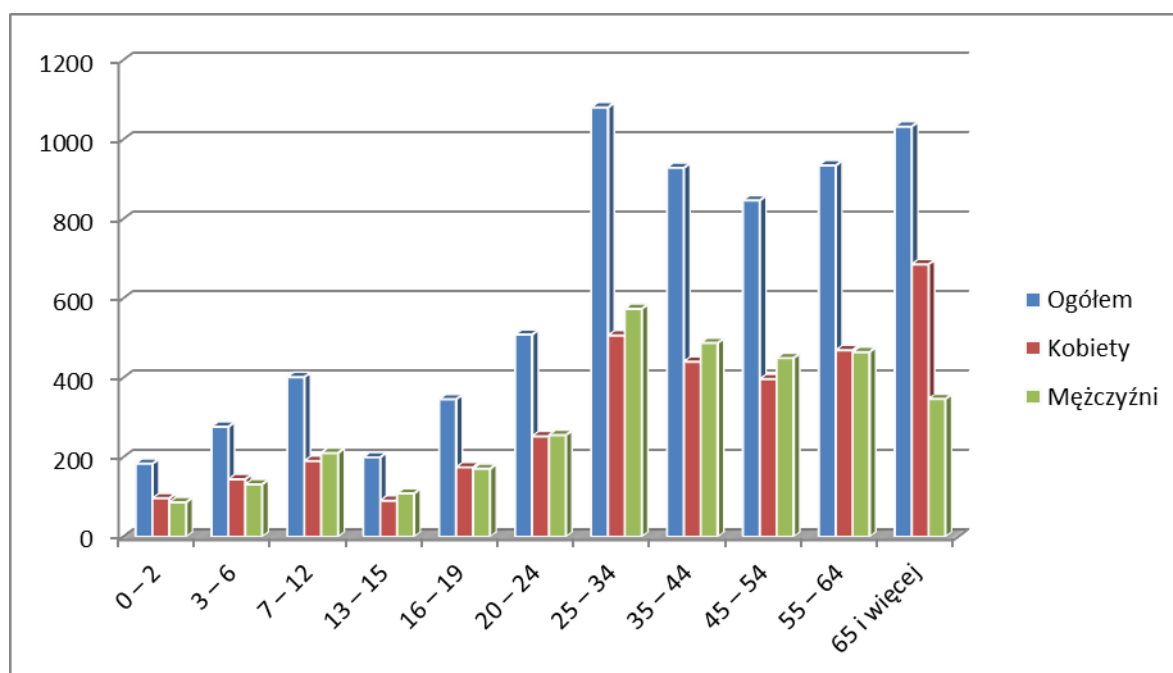
Wiek	Liczba mieszkańców (31.12.2013)		
	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
	6743	3453	3290
0 – 2	184	97	87
3 – 6	277	145	132
7 – 12	402	191	211
13 – 15	200	91	109
16 – 19	346	175	171

⁵ Źródło danych: BDL GUS.

20 – 24	509	253	256
25 – 34	1081	507	574
35 – 44	929	441	488
45 – 54	847	397	450
55 – 64	935	470	465
65 i więcej	1033	686	347

Opracowanie własne.

Wykres 4. Struktura wiekowa ludności gminy Dorohusk na koniec 2013 r.

Opracowanie własne.

Dane przedstawione w powyższej tabeli i zilustrowane na wykresie jednoznacznie wskazują na trend starzenia się społeczeństwa gminy Dorohusk. Przy względnie wysokiej liczbie osób młodych (w wieku około 25 lat) niewiele jest małych dzieci (w wieku do 6 lat). Zauważyć można natomiast, że osób po 55. roku życia w gminie Dorohusk jest najwięcej.

Tabela 10. Ludność w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej), produkcyjnym i poprodukcyjnym w gminie Dorohusk – stan na koniec 2013 r.⁶

Wskaźnik	Kobiety	Mężczyźni	Ogółem	Wartość %
Ludność w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej)	610	627	1237	18,3%
Ludność w wieku produkcyjnym	1959	2316	4275	63,4%

⁶ Źródło danych: BDL GUS.

Ludność w wieku poprodukcyjnym	884	347	1231	18,3%
--------------------------------	-----	-----	------	-------

Opracowanie własne.

Jak wynika z danych ujętych w powyższej tabeli, w gminie Dorohusk dominującą grupę wiekową stanowią osoby w wieku produkcyjnym (63,4%). Odsetek ten jest na tym samym poziomie dla tej grupy w strukturze wiekowej powiatu chełmskiego. Spory jest również udział osób w wieku przedprodukcyjnym (18,3% w porównaniu do 19% w powiecie chełmskim). Grupę tę należy traktować jako kapitał dla przyszłego dynamicznego rozwoju gminy Dorohusk. W związku z tym należy zadbać o odpowiednie warunki do jej rozwoju oraz zamieszkania w przyszłości - po usamodzielnieniu się - na terenie gminy. Należy zwrócić uwagę na nieco niższy niż średni w powiecie chełmskim udział grupy w wieku poprodukcyjnym w strukturze ludności - w powiecie wskaźnik ten kształtuje się na poziomie 19%, podczas gdy na analizowanym terenie wynosi on 18,3 %⁷.

Wskaźnik obciążenia demograficznego - tj. liczba osób w wieku nieprodukcyjnym (suma liczby osób w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym) przypadającej na 100 osób w wieku produkcyjnym, na koniec 2013 r. wyniosła **57,7** i zrównała się z wartością dla powiatu chełmskiego. W całym województwie lubelskim wskaźnik ten, w tym samym okresie, kształtował się na poziomie 59,4⁸.

Liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn (współczynnik feminizacji) kształtuje się w gminie na poziomie **105** (stan na koniec 2013 r.), co należy uznać za bardzo zadowalający poziom, biorąc pod uwagę zwyczajowy niedobór kobiet na obszarach wiejskich.

Średnia gęstość zaludnienia (na koniec 2013 r.) w gminie wynosiła **35 osób na 1 km²** przy średniej gęstości zaludnienia w województwie wynoszącej 86 osób na 1 km² oraz 42 osoby na 1km² w powiecie chełmskim (w kraju - 123 osoby na km²)⁹. Jak wynika z powyższego obszar gminy Dorohusk jest dość rzadko zaludniony. Sprzyja to rozwojowi rolnictwa oraz sieci osadniczej, a także umożliwia wzmocnienie i rozbudowę istniejącej bazy turystycznej.

Przyrost naturalny w gminie Dorohusk na koniec 2013 r. wyniósł -6,6 na 1000 mieszkańców, natomiast w powiecie chełmskim -2,6, w województwie lubelskim -1,4, a w skali kraju -0,5.¹⁰ Ujemny przyrost naturalny, przewyższający znacznie wskaźniki dla powiatu, województwa i kraju świadczy o ciągle zmniejszającej się liczbie ludności

⁷ Źródło danych: BDL GUS.

⁸ Źródło danych: BDL GUS.

⁹ Źródło danych: BDL GUS.

¹⁰ Źródło danych: BDL GUS.

mieszkańców gminy i wpływa na proces starzenia się społeczeństwa.

Saldo migracji dla gminy Dorohusk na koniec 2013 r. osiągnęło wartość -19 (saldo migracji wewnętrznych: -16, saldo migracji zagranicznych: -3). W powiecie chełmskim, w tym samym czasie, saldo migracji wewnętrznych wyniosło -149, a zewnętrznych -8. Ogółem dla województwa lubelskiego saldo migracji wewnętrznych, na koniec 2013 r., wyniosło -4954, a zewnętrznych -673¹¹. W połączeniu z ujemnymi wskaźnikami przyrostu naturalnego mamy do czynienia ze stałym procesem wyludniania się nie tylko gminy Dorohusk, ale również całego powiatu chełmskiego i województwa lubelskiego, co niewątpliwie jest zjawiskiem niekorzystnym.

Identyfikacja głównych problemów - podsumowanie:

- stały spadek liczby ludności gminy,
- starzejące się społeczeństwo,
- ujemny przyrost naturalny,
- ujemne saldo migracji.

¹¹ Źródło danych: BDL GUS.

2. Środowisko przyrodnicze i potencjał turystyczny gminy Dorohusk

2.1. Warunki klimatyczne

Pod względem klimatycznym gmina Dorohusk położona jest w lubartowsko - parczewskiej dziedzinie klimatycznej. Charakteryzuje się ona wysoką średnią roczną wilgotnością względną powietrza (68-70 %), znacznymi wartościami parowania wody w roku (860-900 mm) i jednymi z największych w województwie prędkościami wiatru (średnio 3,0-3,5 m/sec.). Średnia roczna temperatura powietrza wynosi 7,0⁰C, średnia temperatura najcieplejszego miesiąca – lipca wynosi 18,0⁰C, a w miesiącu najchłodniejszym osiąga wartość -6,0⁰C. Amplituda roczna średnich temperatur miesięcznych wynosi 24⁰C. Okres wegetacyjny ma długość 200-210 dni, lato trwa ponad 110 dni, a zima od 100 do 110 dni. Dość długi okres trwania lata i zimy oraz znaczna amplituda temperatur świadczy o znacznym wpływie kontynentalizmu na klimat omawianego obszaru. Roczna suma opadów atmosferycznych wynosi w gminie Dorohusk 593 mm. Pokrywa śnieżna utrzymuje się przez około 89 dni w ciągu roku. Dominują wiatry z południowego zachodu, a najrzadziej są notowane wiatry z północy. Średnia prędkość wiatru wynosi 4,8 m/sec.

Na obszarze gminy Dorohusk występuje zróżnicowanie warunków klimatu lokalnego. Przeważająca część obszaru gminy posiada niekorzystne lub okresowo niekorzystne warunki klimatyczne. Ze względu na płytko zalegający poziom wód gruntowych są tu niższe temperatury, zwiększona wilgotność powietrza, częste mgły i zamglenia oraz przymrozki. Dobre warunki klimatu lokalnego występują na terenach wyniesionych, we wschodniej części gminy, sąsiadujących z doliną Bugu. Są to tereny dobrze przewietrzane, mające dobre warunki termiczne, solarne i wilgotnościowe.

2.2. Warunki przyrodnicze (fauna i flora)

Terytorium gminy Dorohusk wchodzi w skład krainy geograficznej Polesia południowego. Przeważa tu krajobraz nizinny z rozległymi podmokłymi obszarami łąkowymi. Występują tu unikalne na kontynencie europejskim obszary torfowisk węglanowych. Ich specyficzną właściwością jest odczyn zasadowy, podczas gdy charakterystycznym dla torfowisk jest odczyn kwaśny.

Duże zróżnicowanie warunków glebowych i wilgotnościowych stwarza warunki rozwoju

licznym gatunkom roślin i zwierząt. Spośród 550 odnotowanych tu gatunków roślin 43 objęte są ochroną, a 22 wpisane są na listę roślin zagrożonych wyginięciem. Cennymi okazami są: tłustosz zwyczajny, groszek bagienny, jęczyczka syberyjska, wąż błotny, starzec cienisty, a także gnidosz królewski i kruszczyk kukawka i wiele innych.

Równie bogaty jest świat zwierzęcy. Występuje tu około 810 gatunków motyli (m.in. paź królowej, mieniak tęczowiec, modraszek, strzępotek), około 150 gatunków ptaków (m.in. sowa błotna, dubelt, żuraw, kulik wielki, bąk, kobuz, rycyk, cyranka, błotniak stawowy i łąkowy, wodniczka), a także żółw błotny.

Na obszarach torfowiskowych wyodrębniono dwa rezerваты przyrody - Rezerwat „Brzeźno” oraz Rezerwat „Roskosz”:

- rezerwat przyrody torfowiskowy (częściowy) „Brzeźno” - o powierzchni 165,08 ha utworzony Zarządzeniem MLIPI z dn. 23.01.1973 r. (MP Nr 5 poz. 38). Powierzchnia rezerwatu w granicach gminy Dorohusk wynosi 124,5 ha, a pozostała część położona jest w gminie Chełm. Rezerwat powołano w celu ochrony torfowiska węglanowego wraz z unikalną florą i fauną. Zbiorowiskiem dominującym w rezerwacie jest szuwar kłociowy zajmujący powierzchnię ponad 100 ha. Na lokalnych wzniesieniach wykształciły się niezwykle interesujące zbiorowiska roślin kserotermicznych. W rezerwacie znajduje się 19 gatunków roślin objętych ochroną całkowitą, a oprócz tego 20 gatunków znalazło się na „Liście roślin zagrożonych w Polsce” w tym 8 gatunków spośród podlegających całkowitej ochronie,
- rezerwat przyrody torfowiskowy (częściowy) „Roskosz” - o pow. 472,79 ha utworzony został Zarządzeniem MOŚZNIŁ z dn. 26.11.1990 r. (MP Nr 48 poz. 366). W gminie Dorohusk znajduje się północna część rezerwatu o powierzchni 339,29 ha. Celem ochrony jest zachowanie unikalnych zbiorowisk flory torfowisk węglanowych i zbiorowisk kserotermicznych a także ostoi rzadkich i chronionych gatunków ptaków. Wśród pięciuset gatunków roślin naczyniowych stwierdzono 25 gatunków prawnie chronionych. W rezerwacie stwierdzono występowanie 54 gatunków motyli dziennych, w tym gatunki rzadkie i chronione.

Pomniki przyrody i ich lokalizacja na terenie gminy Dorohusk:

- grupa trzech dębów szypułkowych – Świerże – na skraju parku, tuż przy kościele,
- jesion wyniosły – Świerże – na terenie parku podworskiego,
- grupa trzech dębów szypułkowych – Świerże – w rejonie mostku w parku podworskim,
- dąb szypułkowy – Świerże – nieopodal kościoła w parku podworskim,
- aleja lipowa – Turka – na terenie parku podworskiego,

- dąb szypułkowy – Wólka Okopska – na prywatnej posesji przy drodze Chełm - Dorohusk¹².

Zdjęcie 1. Aleja lipowa w Turce.

Na terenie gminy Dorohusk, ponadto, znajdują się:

- **Chełmski Obszar Chronionego Krajobrazu**

Obowiązującym obecnie aktem prawnym, na podstawie którego funkcjonuje ChOCK jest Rozporządzenie Nr 50 Wojewody Chełmskiego z dnia 26.06.1998 r. w sprawie Chełmskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (Dz. Urz. Wojew. Chełmskiego Nr 10 z dn. 29.06.1998 r.) ChOCK rozciąga się w zachodniej części gminy Dorohusk i obejmuje rozległe, podmokłe obniżenia, w których występują torfowiska niskie w tym najbardziej charakterystyczne torfowiska węglanowe. Obszar pełni funkcję otuliny ChPK. Na terenie ChOCK znajduje się torfowiskowy rezerwat przyrody „Roskosz”. Powierzchnia ChOCK ogółem wynosi 34.000 ha, a w granicach gminy Dorohusk - 4.090 ha.

- **Chełmski Park Krajobrazowy**

Chełmski Park Krajobrazowy funkcjonuje na podstawie Rozporządzenia Nr 17 Wojewody Lubelskiego z dnia 25 marca 2003 r. w sprawie Chełmskiego Parku Krajobrazowego (Dz. Urz. Wojew. Lubelskiego Nr 39 z dn. 3 kwietnia 2003 r.) wraz ze zmianami wprowadzonymi przez Rozporządzenie Nr 78 Wojewody Lubelskiego z dnia 28 listopada 2003 r. (Dz. Urz. Wojew. Lubelskiego Nr 194 z dn. 9 grudnia 2003 r.).

¹² Źródło: Oddział Wojskowy PTTK w Chełmie: www.ow_chelm.pttk.pl

Powierzchnia Parku wynosi 16.547 ha, z tego w granicach gminy Dorohusk – 4.099 ha. Na terenie ChPK znajdują się lasy o dużych walorach przyrodniczych i niezwykle rzadki typ torfowisk węglanowych powstałych w bezpośrednim sąsiedztwie wzgórz zbudowanych z kredy piszącej bogatej w węglan wapnia. Bardzo bogata w gatunki jest flora i fauna obszaru ChPK. W Parku i jego otoczeniu stwierdzono 66 gatunków roślin chronionych, w tym 53 gatunki pod ścisłą ochroną. Niezwykle bogaty jest świat zwierząt. Stwierdzono tutaj gniazdowanie 152 gatunków ptaków. Gnieźdzą się tu w lasach: bociany czarne, żurawie, orlik krzykliwy, muchołówka białoszyjna, liczne dzięcioły, drożdżik. Awifauna torfowisk to: wodniczka, kulik wielki, dubelt, sowa błotna, błotnik stawowy.

W gminie Dorohusk utworzono również użytek ekologiczny - **zbiornik retencyjny „Husynne”** - o powierzchni 112,31 ha na podstawie Rozporządzenia Wojewody Chełmskiego Nr 30 z dnia 11 grudnia 1992 r. Obecnie użytek ten funkcjonuje zgodnie z Rozporządzeniem Nr 141 Wojewody Lubelskiego z dnia 16.07.2002 r. w sprawie uznania za użytek ekologiczny na terenie województwa lubelskiego i obejmuje powierzchnię 32,769 ha. Użytek ten powołano w celu ochrony stanowisk lęgowych rzadkich gatunków ptaków. W rejonie zbiornika gnieźdzą się, w jedynej w kraju mieszanej kolonii, 4 gatunki rybitw: rzeczna, czarna, białoskrzydła i białowąsa.

Zdjęcie 2. Zalew w Husynnem.

Ten położony w pobliżu drogi z Dorohuska do Dubienki zbiornik wodny jest atrakcyjnym miejscem wypoczynku. Czysta woda i piaszczysta plaża częściowo osłonięta wysokim drzewostanem przyciągają wielu turystów i wędkarzy. W 2014 r. w ramach projektu „Współpraca polsko-ukraińska na rzecz rozwoju turystyki na obszarze przygranicznym” (projekt jest dofinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska - Białoruś - Ukraina 2007-2013) dokonano poprawy stanu

infrastruktury towarzyszącej, wyposażenia i zagospodarowania zbiornika wodnego w Husynnem. W ramach projektu został zbudowany pomost o powierzchni 665 m², zakupiono 10 ławek i 15 koszy na śmieci. W wyniku rozstrzygniętego przetargu wartość inwestycji wyniosła 737 205,51zł.

Ponadto na terenie gminy Dorohusk utworzono 117 innych użytków ekologicznych Uchwałą Nr XXXIV/214/97 Rady Gminy Dorohusk z dn. 16.09.1997 r. na wniosek Nadleśnictwa Chełm. Użytki te utworzono na terenie leśnictw: Husynne, Ostrowy, Roskosz i Świerże, w celu ochrony zbiorowisk wodnych i torfowiskowych występujących w śródleśnych bagnach. Są to w większości niewielkie obszary poniżej 1,0 ha, okresowo istniejące zbiorniki wodne z różnie wykształconą roślinnością szuwarową, a ich brzegi zajęte są przez zbiorowiska krzewiaste. Aktualnie obszary te zgodnie z Obwieszczeniem Ministra Środowiska z dn. 02.07.2001 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o ochronie przyrody (Dz. U. nr 99 z dn. 14.09.2001) nie są objęte ochroną jako użytki ekologiczne. Dla dalszej ich ochrony konieczne jest wydanie w tej sprawie rozporządzenia Wojewody Lubelskiego lub podjęcia uchwały przez Radę Gminy w Dorohusku.

Na terenie gminy Dorohusk znajdują się również lasy ochronne. **Kompleks leśny „Las Żaliński”** w północnej części gminy jest lasem ochronnym niemal w całości. Część wschodnia jest zakwalifikowana jako las wodochronny, a część zachodnia jako las wodochronny i jako las położony w odległości do 10 km od granic administracyjnych miast, liczących ponad 50 tys. mieszkańców. Las położony w południowo-wschodniej części gminy w rejonie wsi Mościska posiada fragmenty części południowej i północnej zakwalifikowane jako las wodochronny i jako las położony w odległości do 10 km od granic administracyjnych miast, liczących ponad 50 tys. mieszkańców.

Do lasów ochronnych należą także lasy z uszkodzeniami drzewostanów spowodowanymi przez przemysł. W I strefie uszkodzeń drzewostanów (uszkodzenia słabe) znajduje się „Las Żaliński” i las w południowo-wschodniej części gminy.

Największą rzeką na terenie gminy jest Bug (rzeka II rzędu - największy prawobrzeżny dopływ Wisły) mający w jej granicach 37,2 km. Na całej swej długości ta transgraniczna rzeka mająca swój początek na Ukrainie i uchodząca do Narwi, płynie w naturalnym korycie. Całkowita długość rzeki wynosi 772 km, z tego 185 km górnego odcinka znajduje się na Ukrainie. Na dalszym odcinku 363 km Bug stanowi granicę pomiędzy Polską a Ukrainą i Białorusią. Długość Bugu w granicach woj. lubelskiego wynosi 373,8 km.

Na odcinku granicznym Bug jest rzeką nieregulowaną, płynie szeroką doliną, silnie meandrując. W dolinie są liczne starorzecza stale lub okresowo wypełnione wodą. Rzeką charakteryzuje się zasileniem śnieżno-deszczowym z maksymalnymi stanami wody wczesną wiosną. Niskie stany wody występują w okresie jesieni z minimum we wrześniu

i październiku, a wysokie związane są z opadami letnimi (czerwiec - lipiec). W poszczególnych latach mogą występować znaczne wahania wielkości przepływów wody w Bugu.

Zdjęcie 3. Rzeka Bug w okolicach Dorohuska.

Dolina Bugu jest szczególnie malownicza wiosną kiedy to nadbużańskie łąki tworzą barwny, pachnący ziołami kobierzec. Piękno przyrody można podziwiać wędrując szlakiem turystycznym biegnącym brzegiem doliny Bugu. Starorzecza Bugu są wymarzonym miejscem dla wędkarzy.

Dopływem Bugu jest przepływająca przez południowy kraniec gminy rzeka Udał o długości łącznej 31,9 km, z czego 14,3 km na terenie Gminy Dorohusk. Dolina rzeki posiada znaczną szerokość w części górnej i środkowej, a w pobliżu ujścia ulega zwężeniu. Dolina Udału jest niewyraźna, częściowo zmeliorowana, obfituje w mokradła i zagłębienia stałe lub okresowo wypełnione wodą.

Obszar gminy odwadniany jest również przez znaczną ilość bezimiennych cieków o charakterze uregulowanych kanałów. Występują one w rozległych obniżeniach i drobnych zagłębieniach krasowych łącząc je ze sobą poprzez liczne przekopy.

Wody podziemne w gminie Dorohusk występują w dwóch piętrach wodonośnych: czwartorzędowym i kredowym. Poziomy te pozostają ze sobą w ścisłym związku hydraulicznym. Zwierciadło pierwszego poziomu wód gruntowych kształtuje się w zależności od budowy geologicznej i rzeźby terenu. Na obszarze gminy można wyróżnić 3 strefy

o reżimie wód:

- I strefa koncentracji wód powierzchniowych i podziemnych w obrębie dolin i równin torfowych. Pierwszy poziom wód gruntowych zalega w utworach czwartorzędowych płycej niż 1 m, roczne wahania tego poziomu są duże i zależą o stanu wody w rzekach i od intensywności opadów atmosferycznych; są to wody o złej jakości, często zanieczyszczone bakteriologicznie,
- II sfera swobodnego zalegania zwierciadła wody gruntowej zasilana przez infiltrację wód opadowych oraz spływ podziemny; wahania zwierciadła wody podziemnej w ciągu roku wynoszą od 1-3 m, głębokość zalegania wód podziemnych zależy od wysokości względnej terenu, stanu wody w ciekach i wielkości opadów atmosferycznych; strefa ta występuje na przeważającym obszarze gminy,
- III strefa, gdzie pierwszy poziom wód gruntowych znajduje się w skałach kredowo-węglanowych (kreda piszcząca, margiel) o zróżnicowanej przepuszczalności, miejscami pod napięciem; wody tej sfery łączą się z wodami w/w stref tworząc niekiedy wspólny poziom kredowo - czwartorzędowy; strefa ta znajduje się głównie w zachodniej części obszaru gminy (PGFGB 1983).

Zasadniczy poziom wód podziemnych o zwierciadle napiętym zalega na głębokości kilkudziesięciu metrów w utworach kredowych. Spąg warstwy wodonośnej kredowej, w południowej części gminy, znajduje się na głębokości około 30-50 m, a w części centralnej, północnej i wschodniej około 50-80 m p.p.t.

Najkorzystniejsze warunki wodne dla budownictwa występują w północnej i wschodniej części gminy (z wyłączeniem doliny Bugu). Wody podziemne zalegają tam głębiej niż 2,0 m p.p.t.

2.3. Warunki glebowe i złoża naturalne

Na terenie gminy Dorohusk występuje przewaga słabych gleb IV i V klasy, ponad 50% gruntów ornych jest w klasach IV, IV a i IV b. Są to tzw. *gleby orne średnie*, charakteryzujące się tym, że plony roślin uprawianych na tych glebach są wyraźnie niższe niż na glebach klas wyższych, nawet gdy utrzymywane są one w dobrej kulturze rolnej. Gleby te są bardzo podatne na wahania poziomu wód gruntowych. Szczegółowy podział gruntów w gminie Dorohusk ujęto w poniższej tabeli.

Tabela 11. Klasyfikacja użytków rolnych według klas gleb w gminie Dorohusk¹³.

¹³ Źródło: www.dorohusk.eurząd.eu

Klasa gruntów	Użytki rolne razem (bez sadów)		Grunty orne		Użytki zielone	
	ha	%	ha	%	ha	%
I	0	0	0	0	0	0
II	4	0,0	4	0,1	0,0	0,0
III a	227	1,7	227	3,3	0,0	0,0
III	583	4,5	0,0	0,0	583	9,4
III b	898	6,9	898	13,2	0,0	0,0
IV a	2079	16,0	2079	30,7	0,0	0,0
IV	3162	24,3	0,0	0,0	3162	50,8
IV b	1736	13,4	1736	25,6	0,0	0,0
V	3079	23,8	1332	19,8	1747	28,0
VI	1187	9,1	467	6,9	720	11,6
VI z	35	0,3	24	0,4	11	0,2
Razem	12990	100	6767	100,0	6223	100,0

W gminie Dorohusk występują również następujące złoża kruszywa naturalnego:

Złoże Dorohusk A

Surowiec stanowi piasek czwartorzędowy i piasek ze żwirem, powierzchnia złoża wynosi 5,95 ha, miąższość kopalin 4,6-6,7 m (śr. 5,2 m), grubość nakładu 0,3 - 0,5 m, głębokość spągu - 7 m, złożo jest suche i eksploatowane na potrzeby budownictwa i drogownictwa, roczne wydobycie - ok. 3.800 ton.

Złoże Ostrów

Surowiec stanowi piasek czwartorzędowy, powierzchnia złoża wynosi 10,3 ha, miąższość kopalin 1,5-2,1 m (śr. 1,84 m), grubość nakładu 0,3 m, głębokość spągu - 3,0 m, złożo jest suche i było eksploatowane na potrzeby budownictwa i drogownictwa, obecnie eksploatacja jest wstrzymana. Wyrobisko o powierzchni ok. 0,5 ha nie jest rekultywowane.

Złoże Mościska-Ladeniska

Surowiec stanowi piasek czwartorzędowy, powierzchnia złoża – 4,07 ha, miąższość kopalin 3,3-4,1 m (śr. 3,78 m), grubość nakładu 0,3-0,4 m, głębokość spągu maksymalnie 5m, złożo jest suche i eksploatowane. Stanowi rezerwę na potrzeby budownictwa i drogownictwa.

Złoża Świerże

Są to dwa złoża kruszywa naturalnego leżące w bliskiej odległości od siebie (około 250 m). Piaski są przydatne do produkcji betonów oraz nawierzchni drogowych. Złoża

posiadają dobre warunki geologiczne do prowadzenia eksploatacji. Zasoby geologiczne bilansowe złóż wynoszą: 428,73 tys. ton i 436,1 tys. ton. Złoża są eksploatowane dla potrzeb budownictwa i drogownictwa. W Kol. Pogranicze utworzony został obszar górniczy o nazwie Pogranicze KN 7800 dla złoża piasków z przeznaczeniem do robót budowlanych i drogowych. Obszar górniczy ma powierzchnię 108 780 m², a minimalne zasoby bilansowe wynoszą 250 tys. ton.

2.4. Obiekty zabytkowe i turystyka

Na terenie gminy Dorohusk znajdują się następujące **obiekty zabytkowe**:

1. pałac Suchodolskich z XVIII wieku, wznoszący się na skraju wysokiego brzegu doliny Bugu, w południowo-wschodniej części Dorohuska,

Zdjęcie 4. Pałac Suchodolskich w Dorohusku.

2. skromny dworek z XIX wieku z gankiem na słupach i z mieszkalną mansardą w Zamieściu,
3. neogotycki kościół pw. św. Piotra i Pawła z XIX wieku w Świerżach, usytuowany na skraju wysokiego brzegu Bugu oraz zabytkowa plebania z połowy XIX wieku,
4. kopiec ziemny kryjący grobowiec rodziny Suchodolskich, znajdujący się w pozostałości dawnego parku w Dorohusku,
5. neogotycki kościół parafialny pw. Św. Jana Nepomucena z 1907 roku, znajdujący się w bezpośrednim sąsiedztwie pałacu Suchodolskich w Dorohusku,
6. XIX-wieczna murowana kapliczka, arkadowa z dachem namiotowym z ludową rzeźbą wewnątrz, w Świerżach,
7. figura przydrożna św. Jana Nepomucena w Dorohusku, drewniana, XVIII wieczna, na kamiennym postumencie,
8. siedem parków podworskich, tworzących skupiska zieleni wysokiej w płaskim terenie,

w tym:

- park w Dorohusku, wpisany w rejestr zabytków pod numerem A86/573. W parku o powierzchni 6,4 ha znajduje się pałac Suchodolskich z połowy XVIII w., zachowała się część pierwotnego drzewostanu ze starymi lipami, jesionami i kasztanowcami.
- park w Świerżach, wpisany w rejestr zabytków pod numerem CHA 169/75. Zespół dworsko-parkowy o powierzchni 10 ha z przełomu XVIII i XIX wieku jest przykładem parku krajobrazowego w typie ogrodu romantycznego. Czytelna jest kompozycja przestrzenna parku z licznym starodrzewem.
- park w Zamieściu, wpisany w rejestr zabytków pod numerem CHA/179. Zespół dworsko-parkowy z lat 20-tych XX wieku o powierzchni 3,57 ha, zachowany dwór murowany otoczony parkiem i sad owocowy. Wnętrze założenia parkowego posiada charakter krajobrazowy z wyspami skupionymi drzewami i krzewami.
- park w Okopach - pozostałości parku dworskiego o powierzchni 1 ha z XIX wieku, dawny folwark, drzewostan liczy 7 gatunków drzew i krzewów.
- park w Turce - pozostałości parku dworskiego z XX wieku o pow. 1,6 ha stanowiącego pierwotne otoczenie letniej siedziby.
- park w Kol. Okopy - pozostałości parku dworskiego z końca XIX wieku o powierzchni 1 ha.
- park w Husynnem - zespół dworsko-parkowy z przełomu XVIII i XIX wieku o powierzchni 3,2 ha. Zachowane są zabudowania gospodarcze.

Na terenie opisywanym w niniejszym dokumencie funkcjonują 4 gospodarstwa agroturystyczne w miejscowościach Świerże (2), Okopy Kolonia, Dobryłówka, Motel w Brzeźnie, hotel „Granica” w miejscowości Berdyszczce oraz miejsca noclegowe w schronisku PTSM w Dorohusku i Świerżach. Na terenie gminy nie ma miejsc biwakowych ani pól namiotowych.

Przez teren gminy Dorohusk przebiega fragment Nadbużańskiego Szlaku Rowerowego (czerwonego) mający swój początek w Janowie Podlaskim, wiodący przez miejscowości Pratulin – Lebedziew – Kostomłoty – Kodeń – Jabłeczna – Sławatycze – Włodawa – Dorohusk – Dubienka – Gródek z metą w Hrubieszowie. Południową część Nadbużańskiego Szlaku Rowerowego stanowi odcinek Włodawa – Hrubieszów (142 km). Trasa biegnie wzdłuż wyznaczonej przez rzekę Bug granicy Polski z Ukrainą, również przez gminę Dorohusk. Są to tereny Polesia Zachodniego i Wołyńskiego oraz Wyżyny Wołyńskiej. Znaczną część tego obszaru objęto ochroną. Utworzono tu Międzynarodowy Rezerwat Biosfery UNESCO „Polesie Zachodnie” oraz Parki Krajobrazowe: Sobiborski, Chełmski

i Strzelecki, a także Obszary Chronionego Krajobrazu i rezerваты przyrody. Szlak pozwala poznać nadbużańską przyrodę, krajobraz, miejsca toczonych tu w przeszłości bitew oraz owiane legendami zabytki i pamiątki przeszłości. Na szlaku można podziwiać liczne obiekty dziedzictwa kulturowego, m.in. zabytkowe cerkwie, kościoły, zespoły dworskie. Trasa przebiega w sąsiedztwie miejsc wypoczynku i rekreacji, jakimi są np. Jezioro Białe czy zalew w Husynnem (gmina Dorohusk).

W latach 2014-2015 na terenie gminy Dorohusk wytyczony został szlak rowerowy „Malowniczy Wschód”. Pomysł wytyczenia trasy rowerowej łączącej cztery gminy powiatu chełmskiego jest wynikiem porozumienia samorządowców Dorohuska, Leśniowic, Wojsławic i Żmudzi, którzy zrealizowali pomysł w ramach unijnego projektu „Turystyka międzynarodowa impulsem rozwoju gospodarczego”.

Rysunek 2. Fragment mapy trasy rowerowej „Malowniczy Wschód” obejmujący tereny gminy Dorohusk.

Całość trasy została podzielona na dwie zasadnicze części:

- trasę główną - sieć dróg o różnej nawierzchni łącząca cztery stolice gmin, a jej umowny, wskazany przez samorządowców początek i koniec znajdują się odpowiednio: w Kumowie Plebańskim (gmina Leśniowice) i Brzeźnie (gmina Dorohusk),
- warianty - różne propozycje odcinkowych rozwiązań rowerowych podróży sugerowanych poprzez atrakcyjność miejsc i obiektów na danym obszarze.

Trasa rowerowa wraz z opisem została ujęta w formie graficznej w postaci mapy oraz kompatybilnego z nią przewodnika „Malowniczy Wschód – Rowerem po gminach – Leśniowice, Wojsławice, Żmudź, Dorohusk”. Całość trasy, co najważniejsze, ma charakter całkowicie otwarty i pozwala na zupełnie swobodną inicjatywę każdego rowerzysty. Organizatorzy, układając tak a nie inaczej przebieg trasy mieli na uwadze przede wszystkim turystyczne i historyczne walory tej części Ziemi Chełmskiej. Trasa główna i warianty zostały podzielone na umowne pięć etapów, te z kolei na poszczególne odcinki. Mapa i treść przewodnika zostały tak skonstruowane, że swoboda wyboru wariantu przejazdu jest praktycznie nieograniczona.

Na terenie gminy Dorohusk, w miejscowości Barbarówka, umiejscowiona jest jedna ze skrytek Geocachingu. Jest to to zabawa w poszukiwanie skarbów za pomocą odbiornika GPS. Ideą przewodnią jest znalezienie ukrytego wcześniej w terenie pojemnika (nazywanego "geocache") i odnotowanie tego faktu na specjalnej stronie internetowej. Geocaching jest zabawą międzynarodową kierowaną do poszukiwaczy przygód w każdym wieku. Jej uczestnicy utrzymują ze sobą kontakty i organizują cykliczne spotkania. Ważna jest również dla nich ochrona środowiska. Podstawowym wyposażeniem skrytki jest "logbook" czyli papierowy dziennik wpisów. Własnoręczne umieszczenie wpisu w logbooku jest podstawą do uznania skrytki jak znalezionej. Jest to jedna z elementarnych zasad geocachingu. Prócz logbooka umieszcza się w środku różnego rodzaju przedmioty mające służyć wymianie. Ich wartość zależy jedynie od środków jakimi dysponuje zakładający. Nie mogą to być jednak przedmioty, których rozprowadzanie jest nielegalne lub niebezpieczne oraz produkty łatwo psujące się. Na terenie Polski znajduje się 32384 skrytek, z których 26561 jest aktywnych. Skrytki zostały znalezione 1734383 razy, co daje średnio 53.6 znalezień na skrytkę. 85528 użytkowników znalazło przynajmniej jedną skrytkę, 3645 użytkowników założyło przynajmniej jedną skrytkę.¹⁴

¹⁴ www.geocaching.pl

Identyfikacja głównych problemów - podsumowanie:

- przeważający obszar gminy położony w dosyć niekorzystnym klimacie,
- duży obszar gminy posiada płytko umiejscowione lustro wód podziemnych co stanowi ograniczenia dla budownictwa,
- przewaga słabych gleb IV i V klasy (ponad 50% powierzchni gminy),
- niewielka ilość miejsc noclegowych na terenie gminy oraz brak miejsc biwakowych i pól namiotowych.

3. Infrastruktura gminy Dorohusk

3.1. Zagospodarowanie przestrzenne

Na terenie gminy Dorohusk przeważają użytki rolne (69,01%), wśród których znaczącą rolę odgrywają grunty orne (34,56%) oraz łąki (25,26%). Lasy oraz tereny zadrzewione i zakrzewione zajmują 19,66% ogółu powierzchni gminy, zaś nieużytki aż 5,17%. Szczegółową strukturę wykorzystania gruntów w gminie Dorohusk przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 12. Struktura wykorzystania gruntów w gminie Dorohusk – stan na koniec 2013 r.¹⁵

Rodzaj użytku	Powierzchnia w ha	Udział procentowy
Grunty orne	6651	34,56
Sady	101	0,53
Łąki	4861	25,26
Pastwiska	1185	6,16
Rowy	176	0,92
Grunty rolne zabudowane	305	1,58
Użytki rolne razem	13279	69,01
Lasy i tereny zadrzewione i zakrzewione	3783	19,66
Wody	207	1,08
Drogi	512	2,66
Tereny kolejowe	173	0,90
Tereny zabudowane	32	0,17
Tereny różne	61	0,32
Użytki ekologiczne	198	1,03
Nieużytki	997	5,17
Ogółem powierzchnia ewidencyjna	19242	100

W gminie Dorohusk przeważa własność prywatna gruntów stanowiąca blisko 50% ogółu gruntów. 37,6% gruntów gminy znajduje się w zarządzie Administracji Lasów Państwowych (18,2%) oraz Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa (19,4%). Duży udział gruntów należących do Skarbu Państwa (w sumie 41,3%) jest cechą charakterystyczną terenów

¹⁵ Źródło: BDL GUS.

przygranicznych.

Warto podkreślić relatywnie duży odsetek gruntów będących własnością spółdzielczą (2,6%) oraz we władaniu wspólnot gruntowych (2,5%). Grunty komunalne stanowią 3,5% ogółu gruntów w gminie.

3.2. Drogi i komunikacja

Łączna długość dróg na terenie gminy Dorohusk wynosi **215,6 km**, w tym utwardzonych jest **107,1 km**. Przez centralną część gminy biegnie droga krajowa nr 12 (E-82) prowadząca do przejścia granicznego z Ukrainą. Z północy na południe biegnie droga wojewódzka Nr 816 Terespol-Sławatycze-Włodawa-Zosin łącząca trzy przejścia graniczne.

Na terenie gminy Dorohusk znajduje się **16,8 km** dróg krajowych oraz **20,5 km** dróg wojewódzkich. Wszystkie te drogi są utwardzone. Dróg powiatowych na terenie gminy jest **53,3 km**, z tego większość - **45,3 km** - to drogi asfaltowe, zaś **8 km** stanowią drogi gruntowe. Drogi gminne mają ogólną długość **88,2 km**, w tym **31,5 km** dróg utwardzonych lub ulepszonych.

Drogi wewnętrzne w gminie Dorohusk (dojazdowe do pól, lasów, osiedli mieszkaniowych oraz drogi zakładowe) mają łączną długość 49 km.

Wykaz ważniejszych dróg gminnych :

- 104919 L - od drogi pow. 1842 L do gr. gminy przez w. OLENÓWKA – o długości 1,635 km - nawierzchnia żużlowa;
- 104920 L - BRZEŻNO (dr. pow. 18291 – Kępa) - o długości 1,769 km - w tym 1,140 km nawierzchnia żużlowa oraz 0,629 nawierzchnia gruntowa;
- 104921 L - BRZEŻNO przez wieś - o długości 1,383 km - nawierzchnia gruntowa;
- 104922 L - BRZEŻNO od drogi kraj. nr 12 do dawnej szkoły - o długości 0,770 km - nawierzchnia asfaltowa;
- 104923 L - KĘPA od drogi pow. 1829 L przez wieś - o długości 0,940 km - nawierzchnia żużlowa;
- 104939 L - BRZEŻNO od drogi kraj. nr 12 do drogi pow. nr 1829 L - o długości 0,766 km - nawierzchnia żużlowa;
- 104924 L - WÓLKA OKOPSKA od drogi pow. 1830 L DOBRYŁÓWKA do drogi kraj. nr 12 i od dr. pow. 1831 L do dr. kraj. nr 12 przez wieś - o długości 2,553 km - kostka na długości 0,300 km, nawierzchnia asfaltowa 1,44 km, nawierzchnia żużlowa 0,46 km, gruntowa 0,353 km;
- 104925 L - KĘPA od drogi pow. 1829 L do KĘPY OSTROWY - o długości 0,770 km -

nawierzchnia gruntowa;

- 104926 L - ŚWIERŻE - PIASKI od drogi pow. 1822 L do dr. woj. Nr 816 – o długości 0,503 km - nawierzchnia gruntowa;
- 104927 L - BRZEŻNO od drogi kraj. nr 12 do KOL. KĘPA - o długości 1,180 km - nawierzchnia żwirowa 1,000 km oraz nawierzchnia gruntowa 0,180 km;
- 104928 L - ŚWIERŻE - o długości 0,425 km - nawierzchnia gruntowa;
- 104929 L - LUDWINÓW (przez wieś) - o długości 0,900 km - nawierzchnia asfaltowa 0,87 oraz nawierzchnia gruntowa 0,03 km;
- 104930 L - LUDWINÓW (do lasu) - o długości 0,350 km - nawierzchnia gruntowa;
- 104931 L - ŚWIERŻE (ul. Kościelna) - o długości 0,444 km - nawierzchnia betonowa;
- 104932 L - ŚWIERŻE (ul. Polna) - o długości 1,260 km - nawierzchnia gruntowa 0,945 km, nawierzchnia asfaltowa 0,315 km;
- 104933 L - ŚWIERŻE (ul. Poczтова) - o długości 0,485 km - nawierzchnia asfaltowa;
- 104934 L - ŚWIERŻE (ul. Cicha) - o długości 0,290 km - 0,20 nawierzchnia asfaltowa oraz 0,09 km nawierzchnia gruntowa;
- 104935 L - OKOPY od dr. kraj. nr 12 - „OKOPY STARE” - o długości 2,030 km - na długości 1,280 km nawierzchnia betonowa, 0,120 km nawierzchnia stabilizowana oraz 0,630 km nawierzchnia gruntowa;
- 104936 L - DOROHUSK OS. - ZALASOCZE (u. Zwycięstwa) - o długości 2,856 km - na długości 1,75 km nawierzchnia asfaltowa oraz 1,106 km nawierzchnia gruntowa;
- 104937 L - OKOPY KOLONIA od dr. kraj. 12 do Okop - o długości 0,81 km - nawierzchnia asfaltowa;
- 104938 L - DOROHUSK OSADA (ul. Ogrodowa) - o długości 0,685 km - 0,525 km nawierzchnia asfaltowa oraz 0,16 km nawierzchnia gruntowa;
- 1049340 L - DOROHUSK OSADA (ul. Polna) - o długości 0,750 km - 0,250 km kostka, 0,100 km nawierzchnia betonowa oraz 0,400 km nawierzchnia gruntowa;
- 104941 L - DOROHUSK OSADA (ul. 1 Maja) - o długości 0,200 km - nawierzchnia betonowa;
- 104939 L - OKOPY - ZALASOCZE MYSZKOWIEC – TURKA - o długości 6,324 km - nawierzchnia gruntowa;
- 104942 L - DOROHUSK OSADA (ul. Nadrzeczna) - o długości 0,413 km - na długości 0,413 km nawierzchnia betonowa;
- 104943 L - DOROHUSK OSADA (ul. Kościuszki) - o długości 0,410 km - nawierzchnia betonowa;

- 104944 L - BERDYSZCZE (ul. Graniczna) - o długości 0,260 km - nawierzchnia asfaltowa;
- 104945 L - TURKA od dr. pow. nr 1845 L do drogi woj. Nr 816 - o długości 0,430 km - na długości 0,280 km nawierzchnia gruntowa, 0,150 km nawierzchnia żużlowa;
- 104946 L - DOROHUSK od dr. woj. nr 816 ul. Nadbużna do dr. gm. nr 104950 L - o długości 0,824 km - nawierzchnia żwirowa;
- 104947 L - HUSYNNE od dr. pow. nr 1845 L przez wieś - o długości 0,842 km - nawierzchnia żużlowa;
- 104948 L - ZANOWINIE od dr. woj. nr 816 przez wieś - o długości 3,130 km - nawierzchnia asfaltowa na długości 2,43 km oraz nawierzchnia gruntowa na długości 0,7 km;
- 104949 L - OSTRÓW od dr. pow. nr 1845 L w m. Turka do dr. pow. nr 1845 w Michałowie - o długości 2,55 km – 2,45 km nawierzchnia asfaltowa i 0,10 km nawierzchnia gruntowa;
- 104950 L - DOROHUSK od dr. woj. nr 816 do dr. woj. nr 816 - o długości 1,667 km - nawierzchnia asfaltowa;
- 104951 L - LADENISKA od dr. woj. nr 816 do dr. woj. nr 816 - o długości 0,934 km - nawierzchnia gruntowa;
- 104952 L - DOROHUSK - TEOSIN od dr. woj. nr 816 do dr. pow. 1831 L – o długości 4,205 km – 2,775 km nawierzchnia asfaltowa – 1,43 nawierzchnia stabilizowana;
- 104953 L - OKOPY od dr. kraj. nr 12 do st. kolejowej Dorohusk - o długości 0,520 km – nawierzchnia żwirowa.

Wśród wszystkich dróg gminnych przeważają odcinki o nawierzchni gruntowej (41,871 km) oraz asfaltowej (25,176 km). Dróg gminnych o nawierzchni żużlowej jest 9,685 km i żwirowej 5,108 km, zaś o nawierzchni betonowej 3,417 km. 2,06 km dróg gminnych to drogi o nawierzchni stabilizowanej (cementowej), zaś 0,85 km nawierzchni stanowi kostka.

Długość sieci dróg na terenie gminy jest wystarczająca, ich stan jest natomiast zróżnicowany i wymaga ciągłych remontów.

Przez teren gminy przebiega **normalna oraz szerokotorowa linia kolejowa** Lublin – Chełm – Dorohusk - Kowel. Jest to najkrótsze połączenie Warszawy z Kijowem, relacji: Gdańsk - Malbork - Działdowo - Nasielsk - Warszawa - Pilawa - Dęblin - Lublin - Rejowiec - Chełm - Dorohusk - granica państwa. Linia ta ma znaczenie międzynarodowe, z odcinkiem toru szerokiego od Zawadowki (gm. Chełm) do granicy państwa w Dorohusku.

Usługi w zakresie komunikacji autobusowej na terenie całej gminy świadczą PKS Chełm oraz prywatni przewoźnicy. Częstotliwość odjazdów i przyjazdów oraz ilość i rozmieszczenie przystanków jest wystarczająca.

3.3. Gospodarka wodno-ściekowa i gospodarka odpadami

Na terenie gminy Dorohusk w 2014 r. zaopatrzenie ludności w wodę prowadziły cztery wodociągi zbiorowego zaopatrzenia oraz dwa wodociągi lokalne. Łącznie ze zbiorowego zaopatrzenia w wodę korzystało ok. 45% ludności zamieszkującej gminę. Wodociągi Zbiorowego Zaopatrzenia: Dorohusk, Świerże, Brzeźno i Rozkosz eksploatowane były przez Gminny Zakład Obsługi Sp. z o.o. z/s w Kol. Okopy, a wodociągi lokalne przez: Wodociąg Lokalny RSP Brzeźno - Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna w Brzeźnie, Wodociąg Lokalny Husynne - „Gorzelnia” Sp. z o.o. Leopoldów 23, 22 – 554 Trzeszczany¹⁶.

Tabela 13. Charakterystyka wodociągów na terenie gminy Dorohusk¹⁷.

Wodociągi					Liczba ludności korzystającej	
L.p.	Miejscowość	Gmina	Produkcja [m ³ /d]	Ocena wody	z wody dobrej jakości	z wody warunkowo dopuszczonej do spożycia
1.	Dorohusk	Dorohusk	141	warunkowo dopuszczona do spożycia	0	1800
2.	Świerże	Dorohusk	42	warunkowo dopuszczona do spożycia	0	830
3.	Brzeźno	Dorohusk	28	dobra	190	0
4.	Rozkosz	Dorohusk	5	dobra	81	0
5.	Zakład Rolny Husynne	Dorohusk	30	warunkowo dopuszczona do spożycia	0	100
6.	RSP Brzeźno	Dorohusk	25	warunkowo dopuszczona do spożycia	0	88

W sumie na terenie gminy znajdują się 893 przyłącza wodociągowe do budynków mieszkalnych i budynków zbiorowego zamieszkania, a sieć wodociągowa ma długość 43,84 km. Dobowa zdolność produkcyjna gminnych ujęć wody wynosi 1100 m³, zaś przepustowość wodociągu 1 500 m³. W sumie na terenie gminy w roku 2013 do gospodarstw domowych dostarczono 39,9 dam³ wody. Średnie zużycie wody w gospodarstwach domowych ogółem

¹⁶ Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Chełmie, Ocena obszarowa jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi na terenie Gminy Dorohusk w roku 2014.

¹⁷ Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Chełmie, Ocena obszarowa jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi na terenie Gminy Dorohusk w roku 2014.

na 1 mieszkańca wyniosło 5,9 m³, a z sieci wodociągowej korzystało 3096 osób¹⁸. 76 gospodarstw na analizowanym terenie gminy Dorohusk dowozi wodę spoza swojego terenu.

Sieć kanalizacyjna na terenie gminy Dorohusk ma długość 14,84 km. W sumie na terenie gminy znajduje się 366 przyłączy kanalizacyjnych o łącznej długości 7,4 km. Gmina Dorohusk posiada na swoim terenie cztery oczyszczalnie ścieków (o łącznej przepustowości 1092 m³/dobę, w miejscowościach:

- Brzeźno o wydajności 100 m³/dobę;
- Dorohusk o wydajności 978 m³/dobę;
- Husynne - lokalna oczyszczalnia dla byłego Państwowego Gospodarstwa Rolnego o wydajności 11,5 m³/dobę.

Ponadto na terenie gminy istnieje 112 przydomowych oczyszczalni ścieków.

Roczna ilość ścieków odprowadzonych z terenu gminy w 2013 r. to 59 dm³, a z sieci kanalizacyjnej korzystały łącznie 1072 osoby. Stan techniczny oczyszczalni jest dobry.

W 2001 roku oddano do użytku gminne składowisko stałych odpadów komunalnych w Świerżach o pojemności 20 000 m³. Zbiórka odpadów oparta jest przede wszystkim na 1 200 kontenerach o pojemności 110 l. Przyjęty w gminie Dorohusk system gospodarki odpadami komunalnymi obowiązuje zarówno dla nieruchomości zamieszkałych jak również nieruchomości, na których nie zamieszkują mieszkańcy, a powstają odpady komunalne. Szczegółowe zasady postępowania z odpadami komunalnymi w gminie Dorohusk określa uchwalony przez Radę Gminy „Regulamin utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Dorohusk”. Na terenie gminy selektywna zbiórka odpadów komunalnych przewidziana jest zarówno dla zabudowy jednorodzinnej a także firm, przedsiębiorstw i jednostek użyteczności publicznej. Sелеktywna zbiórka w zabudowie jednorodzinnej prowadzona jest w systemie workowym tj. jeżeli mieszkaniowiec nieruchomości zadeklaruje selektywną zbiórkę oprócz kosza na odpady zmieszane, właściciel nieruchomości otrzyma worki: żółty (na papier, plastik, metale i opakowania wielomateriałowe), zielony (na szkło) i czarny (na odpady zielone i zmieszane).

3.4. Energetyka, sieć gazowa i telekomunikacja

Na terenie gminy Dorohusk wszystkie gospodarstwa są zelektryfikowane. Obecnie na terenie gminy nie ma przewodowej instalacji gazowej. Kontynuowane są jednak

¹⁸ Źródło danych: BDL GUS.

prace nad budową sieci gazowej o następujących parametrach:

- sieć wysokiego ciśnienia - 12 km,
- sieć niskociśnieniowa - 126 km,
- liczba przyłączy - 1760 gospodarstw domowych i 35 obiektów użyteczności publicznej.

Gmina Dorohusk jest w pełni telefonizowana - 882 sztuk przyłączy telefonicznych w gospodarstwach. Głównym dostawcą usług na obszarze opisywanym w niniejszym dokumencie jest Telekomunikacja Polska. Część mieszkańców nie posiadających telefonów stacjonarnych, korzysta z usług operatorów telefonii komórkowej. Na terenie Dorohuska znajdują się stacje przekaźnikowe wszystkich głównych operatorów sieci telefonii komórkowej.

Identyfikacja głównych problemów – podsumowanie:

- stosunkowo duży odsetek nieużytków na terenie gminy (ponad 5% powierzchni),
- wiele kilometrów dróg gminnych jest nieutwardzonych,
- występują gospodarstwa nie podłączone do sieci wodociągowej.

4. Gospodarka i rynek pracy

4.1. Poziom przedsiębiorczości

Na koniec 2013 r. w gminie Dorohusk zarejestrowanych było 275 podmiotów gospodarki narodowej. Szczegółowy podział prezentuje poniższa tabela:

Tabela 14. Podmioty gospodarki narodowej wg sektorów własnościowych¹⁹.

Podmioty gospodarki narodowej wg sektorów własnościowych	Ilość	Wartość %
podmioty gospodarki narodowej ogółem	275	100
sektor publiczny - ogółem	23	8,36
sektor publiczny - państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	19	6,91
sektor publiczny - spółki handlowe	1	0,36
sektor prywatny - ogółem	252	91,64
sektor prywatny - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	187	68,00
sektor prywatny - spółki handlowe	21	7,64
sektor prywatny - spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	6	2,18
sektor prywatny - spółdzielnie	4	1,45
sektor prywatny - stowarzyszenia i organizacje społeczne	19	6,91

W 2013 roku na terenie gminy Dorohusk zarejestrowanych było **275 podmiotów gospodarki narodowej**, w tym 23 w sektorze publicznym oraz 252 w sektorze prywatnym. Wśród podmiotów publicznych większość stanowią państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego – 19. W sektorze prywatnym dominują osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą – 187 oraz spółki handlowe – 21. Zdecydowana większość z wymienionych podmiotów zatrudnia do 10 osób.

Tabela 15. Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych na terenie gminy Dorohusk w latach 2005 – 2013²⁰.

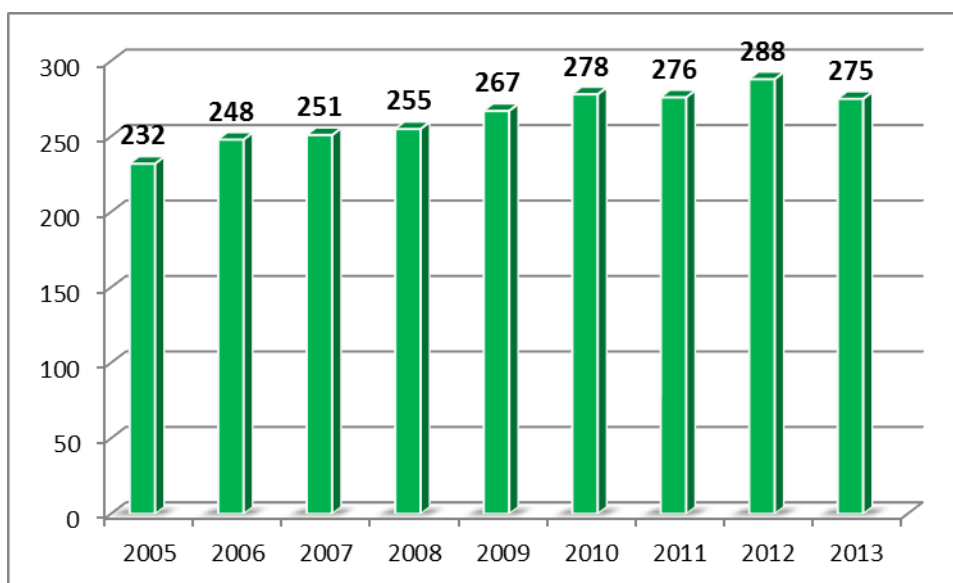
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej	232	248	251	255	267	278	276	288	275

¹⁹ Źródło danych: BDL GUS.

²⁰ Źródło danych: BDL GUS.

W latach 2005 - 2013 liczba podmiotów gospodarki narodowej w gminie Dorohusk nie ulegała dużym zmianom. W roku bazowym wynosiła ona 232 i systematycznie rosła do roku 2010. W 2011 r. odnotowano niewielki spadek – o 2 podmioty gospodarki narodowej. W 2012 r. nastąpił wzrost liczby zarejestrowanych podmiotów osiągając wartość 288. Na koniec 2013 r. ilość podmiotów gospodarki narodowej w gminie Dorohusk osiągnęła wartość 275 (w porównaniu z rokiem poprzedzającym nastąpił spadek o 13 podmiotów). Powyższa tabela i poniższy wykres przedstawiają zmiany w ilości podmiotów gospodarki narodowej w latach 2005-2013 na terenie gminy Dorohusk:

Wykres 5. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w gminie Dorohusk w latach 2005-2013²¹.

Opracowanie własne.

4.2. Rolnictwo i leśnictwo

Duża liczba mieszkańców Dorohuska utrzymuje się z dochodów z rolnictwa – **w rolnictwie zatrudnionych jest aż 77,6% mieszkańców**, stąd możemy mówić o dominującym, rolniczym charakterze analizowanego terenu.

Według danych zawartych w Narodowym Spisie Rolnym z 2010 r. liczba gospodarstw rolnych na terenie gminy Dorohusk wynosiła **1547**, z czego 850 to gospodarstwa o powierzchni powyżej 1 hektara (54,95%). Powierzchnia 697 gospodarstw nie przekracza 1 ha, co stanowi 45,05% ogółu.

Wśród gospodarstw przeważają te o wielkości do 1 ha (697 szt.) stanowiąc 45,06%

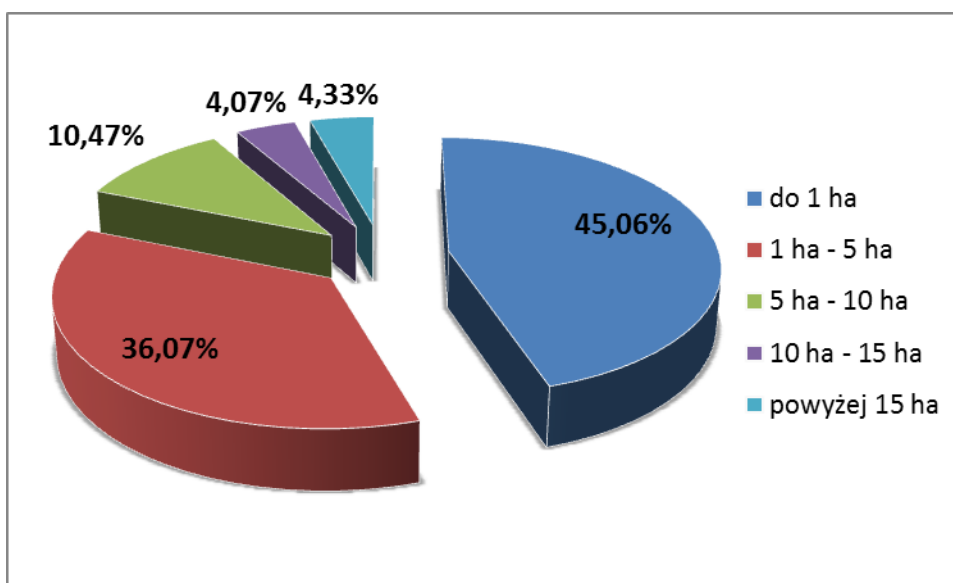
²¹ Źródło danych: BDL GUS.

ogółu gospodarstw. Powyżej 5 ha powierzchni mają 292 gospodarstwa, 130 gospodarstw ma powyżej 10 ha powierzchni, a większych niż 15 ha jest 67 szt.

Struktura gospodarstw rolnych według obszaru²²:

- 1) do 1 ha – 697 szt. – 45,06%
- 2) 1 ha - 5 ha – 558 szt. – 36,07%
- 3) 5 ha - 10 ha- 162 szt. – 10,47%
- 4) 10 ha - 15 ha – 63 szt. – 4,07%
- 5) powyżej 15 ha – 67 szt. – 4,33%

Wykres 6. Struktura gospodarstw rolnych w gminie Dorohusk wg obszaru.

W strukturze zasiewów przeważają zboża (73,5 %) i ziemniaki (13,8 %), mały jest udział roślin pastewnych, buraków cukrowych i warzyw gruntowych.

Na terenie gminy nie ma gospodarstw specjalizujących się w produkcji zwierzęcej natomiast duża ilość zbiorników wodnych sprzyja hodowli ryb. Obecnie zarybionych jest 216 ha lustra wody.

Wyposażenie gospodarstw rolnych w gminie Dorohusk w sprzęt rolniczy (dane szacunkowe):

- ciągniki: 533 szt.
- kombajny zbożowe: 33 szt.
- kombajny ziemniaczane: 6 szt.
- kombajny buraczane: 11 szt.

Spśród osób prowadzących działalność rolniczą, większość nie posiada wykształcenia

²² Źródło danych: BDL GUS – Powszechny Spis Rolny 2010.

rolniczego. Ok. 25% posiada jedynie kurs rolniczy, a bardzo niewielki odsetek gospodarujących legitymuje się zasadniczym, średnim lub wyższym wykształceniem rolniczym.

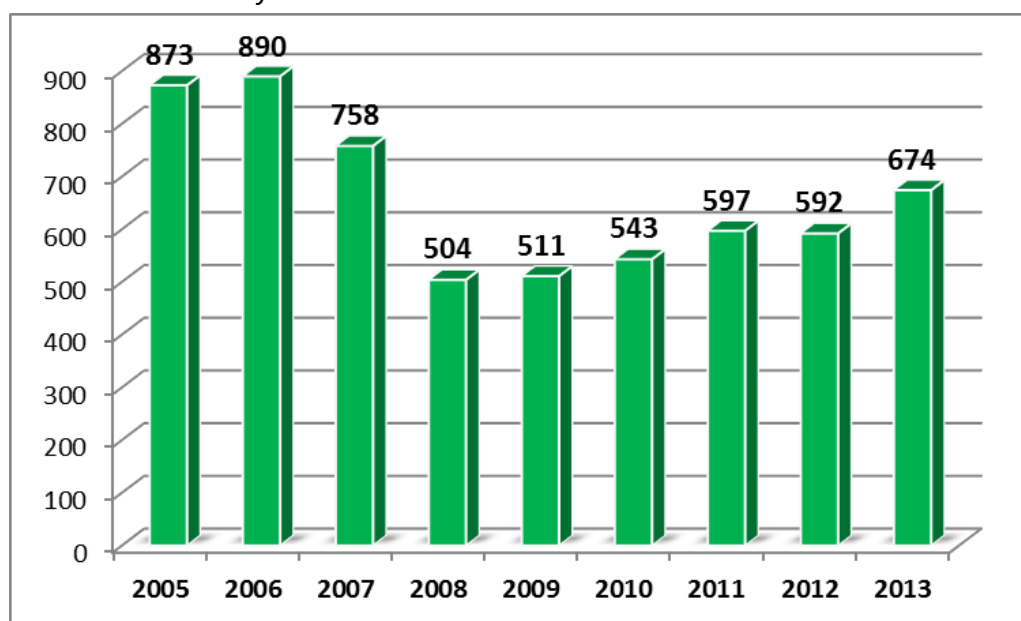
4.3. Rynek pracy

Na terenie gminy Dorohusk w 2013 roku zarejestrowane były 674 osoby bezrobotne, w tym 328 kobiet. W porównaniu z rokiem poprzednim, w którym liczba bezrobotnych wynosiła ogółem 592 osoby zauważamy wzrost liczby bezrobotnych. W 2013 roku stopa bezrobocia w gminie wyniosła ok. 10% i była niższa o blisko połowę niż wskaźnik dla powiatu chełmskiego (20,3%).

Tabela 16. Liczba bezrobotnych w latach 2005 – 2013.

Lata	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Liczba bezrobotnych	873	890	758	504	511	543	597	592	674
w tym kobiet	414	453	422	301	258	266	310	310	328

Wykres 7. Liczba bezrobotnych w latach 2005 – 2013.

Opracowanie własne.

Na przestrzeni analizowanego okresu zauważyć można gwałtowny spadek liczby bezrobotnych w 2008 roku. Fakt ten powiązać można z wejściem Polski do strefy Schengen – wiele osób wyjechało wówczas do pracy zagranicę. Od 2009 roku obserwujemy jednak stopniowy wzrost liczby osób bezrobotnych na terenie gminy Dorohusk.

Tabela 17. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym.

Lata	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
powiat chełmski (%)	16,4	17,0	14,4	10,5	10,6	10,6	10,9	11,9	12,7
gmina Dorohusk (%)	21,0	21,4	18,2	12,1	12,3	12,6	13,8	13,8	15,8

Analiza danych zawartych w powyższej tabeli wskazuje, że sytuacja w gminie Dorohusk, pod względem udziału osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, jest nieco gorsza niż w całym powiecie chełmskim. Również tutaj, zauważyć można znaczny spadek tego odsetka w roku 2008, co wiąże się z otwarciem granic i swobodnym przepływem osób. Od 2009 roku następuje systematyczny wzrost udziału bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, jednak nie jest on jeszcze tak wysoki, jak na początku analizowanego okresu.

Tabela 18. Bezrobotni w gminie Dorohusk wg wieku.

Wiek Lata	18-24	25-34	35-44	45-54	55-59	60-64	Ogółem
2005	196	296	218	149	12	2	873
2006	180	309	217	165	18	1	890
2007	169	244	173	148	22	2	758
2008	110	146	127	101	17	3	504
2009	105	170	121	97	18	0	511
2010	135	168	114	101	23	2	543
2011	137	198	112	114	31	5	597
2012	116	201	128	105	37	5	592
2013	127	209	161	124	45	8	674
Ogółem	1275	1941	1371	1104	223	28	-

Struktura wiekowa osób bezrobotnych z gminy Dorohusk w latach 2005-2013 jednoznacznie wskazuje, że największy problem ze znalezieniem pracy mają osoby młode do 34 roku życia – łącznie 3216 osób. Najmniej bezrobotnych występuje w przedziale wiekowym powyżej 55 roku życia.

Tabela 19. Bezrobotni w gminie Dorohusk wg poziomu wykształcenia.

Wykształcenie Lata	wyższe	policealne i średnie zawodowe	średnie ogólnoksz tałcące	zasadnicze zawodowe	gimnazjalne i poniżej	Ogółem
-----------------------	--------	-------------------------------------	---------------------------------	------------------------	--------------------------	--------

2005	48	201	54	270	300	873
2006	53	194	60	263	320	890
2007	38	169	71	210	270	758
2008	30	123	50	116	185	504
2009	44	115	52	131	169	511
2010	43	130	49	144	177	543
2011	59	141	53	165	179	597
2012	63	138	66	149	176	592
2013	85	167	56	167	199	674
Ogółem	463	1378	511	1615	1975	-

Na terenie gminy Dorohusk w analizowanym okresie najwięcej osób bezrobotnych było w grupie z wykształceniem gimnazjalnym i niższym oraz zasadniczym zawodowym. Duży odsetek wśród bezrobotnych stanowiły również osoby posiadające wykształcenie policealne lub średnie zawodowe. Najmniej bezrobotnych legitymowało się wykształceniem wyższym, a w dalszej kolejności średnim ogólnokształcącym.

Identyfikacja głównych problemów – podsumowanie:

- rozdrobnienie gospodarstw rolnych – ponad 45% to gospodarstwa o areale poniżej 1 ha,
- mały udział roślin pastewnych, buraków cukrowych i warzyw gruntowych w strukturze upraw,
- brak gospodarstw specjalizujących się w produkcji zwierzęcej,
- niewielki odsetek osób posiadających wykształcenie rolnicze,
- sytuacja w gminie Dorohusk, pod względem udziału osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, jest gorsza niż w odniesieniu do powiatu chełmskiego,
- największy problem ze znalezieniem pracy mają osoby młode do 34 roku życia.

5. Jakość życia w gminie

5.1. *Kultura i oświata*

Działalność kulturalną na terenie gminy Dorohusk nadzoruje mieszczący się w Pałacu Suchodolskich w Dorohusku - Gminny Ośrodek Kultury i Turystyki. Ponadto na terenie gminy działają dwa wiejskie ośrodki kultury – w Wólce Okopskiej i w Brzeźnie oraz pięć świetlic wiejskich. Na analizowanym terenie działają śpiewacze i obrzędowe zespoły ludowe, które kultywują tradycje tego regionu, kulturę ludową oraz folklor. Tworzy tu również kilkunastu artystów ludowych, m.in. poetów, malarzy oraz wykonujących artystyczne pisanki, koronki, wyroby z drewna i inne rękodzieła. Od kilkunastu lat w ramach "etnicznego przenikania kultur" utrzymywana jest wymiana sportowa, turystyczna i kulturalna z gminą Huszcza oraz Rejonem Lubomelskim na Ukrainie.

Gminna Biblioteka Publiczna w Dorohusku posiada filie w Świerżach i Brzeźnie. Biblioteki w swych zbiorach posiadają ponad 28 tysięcy woluminów.

Na terenie gminy działa wiele organizacji pozarządowych. Znajduje się tu 8 jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej, w miejscowościach Barbarówka, Dorohusk, Husynne, Ostrów, Okopy, Świerże, Wólka Okopska, Zanowinie. Koło Gospodyń Wiejskich działa w 11 miejscowościach tj. Ostrów, Michałówka, Zanowinie, Turka, Teosin, Dorohusk, Okopy, Wólka Okopska, Świerże, Brzeźno, Olenówka. Działalność ich wspiera i koordynuje Gminna Rada KGW. Inne organizacje trzeciego sektora to: Stowarzyszenie „Clipeus Arma”, Stowarzyszenie Kobiet „Niebieska Zebra”, Stowarzyszenie na Rzecz Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Dorohusku „Pomocna dłoń”, Stowarzyszenie Aktywni Silniejsi Ważniejsi, Stowarzyszenie Rozwoju Zalewu Husynne w Dorohusku, Oddział Rejonowy Polskiego Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów w Dorohusku, Związek Kombatanów Rzeczypospolitej Polskiej i Byłych Więźniów Politycznych Koło Gminne w Dorohusku oraz Koło Polskiego Związku Wędkarskiego.

W gminie Dorohusk działają 3 szkoły podstawowe oraz 1 gimnazjum, są to (w nawiasie podano liczbę uczniów w roku szkolnym 2014/2015):

1. Szkoła Podstawowa w Zespole Szkół Ogólnokształcących w Dorohusku (318);
2. Szkoła Podstawowa w Świerżach (91);
3. Szkoła Podstawowa w Zespole Szkół Ogólnokształcących w Brzeźnie (64);
4. Gimnazjum w Zespole Szkół Ogólnokształcących w Dorohusku (161).

Na analizowanym terenie w szkołach podstawowych i gimnazjach uczy się łącznie

640 uczniów. Część dzieci zamieszkujących gminę Dorohusk dojeżdża i uczy się w Szkole Podstawowej i Gimnazjum w Strachosławiu, które mieszczą się w sąsiadującej gminie Kamień.

Wspólnota lokalna prowadzi również **Przedszkole Samorządowe** w miejscowości Dorohusk, do którego uczęszcza **43 dzieci**.

5.2. Służba zdrowia i pomoc społeczna

Służba zdrowia działająca na terenie gminy Dorohusk zabezpiecza potrzeby mieszkańców jedynie w zakresie podstawowej opieki medycznej. Na terenie gminy zlokalizowana jest praktyka lekarza rodzinnego w Brzeźnie oraz Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Dorohusku. Po poradę lekarza specjalisty, mieszkańcy gminy Dorohusk, muszą udać się poza jej teren, najczęściej do Chełma. Najbliższym szpitalem dostępnym również dla mieszkańców gminy jest Samodzielny Publiczny Wojewódzki Szpital Specjalistyczny w Chełmie – 26 km od Dorohuska.

Liczba osób korzystających z pomocy Ośrodka Pomocy Społecznej w Dorohusku na koniec 2014 roku kształtowała się na poziomie **1152**, co stanowi ok. 17,2% mieszkańców gminy. Pomoc ta dotarła do **421 rodzin**. Najczęstszymi przyczynami udzielania pomocy przez OPS są bezrobocie (267 rodzin) oraz długotrwała choroba (159 rodzin). Niepełnosprawność była w 2014 roku przyczyną pomocy dla 52 rodzin, zaś alkoholizm dla 22. Ośrodek zatrudnia w sumie 12 pracowników, w tym 3 pracowników socjalnych i 5 opiekunek²³.

Zarówno liczba osób korzystających z pomocy społecznej na analizowanym terenie, jak i obciążenie wynikające z tego tytułu dla budżetu gminy stanowi jeden z najpoważniejszych problemów lokalnego samorządu.

5.3. Sport

W skład infrastruktury sportowej w gminie Dorohusk wchodzi:

- boisko piłkarskie w Turce,
- boisko piłkarskie w Wólce Okopskiej,
- boisko piłkarskie w Świerżach,
- kompleks sportowy „Moje boisko – Orlik 2012” przy Zespole Szkół

²³ Dane pochodzą z Ośrodka Pomocy Społecznej w Dorohusku.

Ogólnokształcących w Dorohusku wybudowany w ramach rządowego programu zakładającego budowę ogólnodostępnych, bezpłatnych kompleksów boisk sportowych wraz z szatniami i zapleczem socjalnym, w każdej gminie na terenie całego kraju,

- hala widowiskowo sportowa i siłownia przy Zespole Szkół Ogólnokształcących w Dorohusku.

Pomimo niezbyt rozbudowanego zaplecza infrastruktury typowo sportowej, na terenie gminy Dorohusk odbywa się szereg imprez sportowych o charakterze zarówno cyklicznym, jak i okazjonalnym. Na boisku Orlik odbywają się zawody dzikich drużyn w piłce nożnej w różnych kategoriach wiekowych, a także gry i zabawy ruchowe dla najmłodszych, na zalewie Husynne organizowane są zawody wędkarskie, popularnością cieszą się również turnieje szachowe organizowane najczęściej jako impreza towarzysząca dożynkom gminnym. W 2014 roku odbył się pierwszy Nadbużański Bieg Pod Prąd z przeszkodami na dystansie 10 km (w 2015 r. planowana jest jego druga edycja).

W rozgrywkach piłkarskich IV ligi, gminę reprezentuje Gminny Klub Sportowy „Granica” Dorohusk działający od 1968 roku. W klubie działają dwie sekcje: juniorzy i seniorzy.

Identyfikacja głównych problemów – podsumowanie:

- brak żłobka na terenie gminy,
- służba zdrowia działająca na terenie gminy Dorohusk zabezpiecza potrzeby mieszkańców jedynie w zakresie podstawowej opieki medycznej,
- duża liczba mieszkańców wymagających pomocy opieki społecznej,
- duże wydatki gminy na opiekę społeczną,
- duża liczba mieszkańców nieaktywnych społecznie i ekonomicznie,
- niewystarczająco rozbudowane zaplecze sportowo-rekreacyjno-turystyczne.

KONSULTACJE SPOŁECZNE

Aktualizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Gminy Dorohusk na lata 2009-2015 z perspektywą do 2022 roku

Dorohusk 2015

Kwestionariusz ankiety

ANKIETA – KONSULTACJE SPOŁECZNE

STRATEGII ROZWOJU LOKALNEGO GMINY DOROHUSK NA LATA 2015 - 2022

W związku rozpoczęciem prac nad opracowaniem aktualizacji Strategii Rozwoju Gminy Dorohusk, zwracamy się do Państwa z prośbą o wypełnienie poniższej ankiety. Ankieta ma przede wszystkim określić odczucia mieszkańców na temat naszej gminy, jej wad i zalet, jej dobrych i złych stron. Poświęcony przez Państwa czas pozwoli nam na realizację zadań gminy w zgodzie z Państwa oczekiwaniami.

Licząc na współpracę zapewniamy jednocześnie, że ankieta jest anonimowa, a wyniki będą podawane wyłącznie w formie zbiorczej.

Dziękujemy za wypełnienie ankiety!

1. Proszę o wyrażenie opinii na temat wskazanych elementów związanych z funkcjonowaniem gminy stawiając znak X w odpowiedniej rubryce. Podana skala oznacza następującą ocenę: 1 jest oceną najniższą, natomiast 5 jest oceną najwyższą.

Edukacja, kultura i rekreacja						
	1	2	3	4	5	Uwagi/uzasadnienie
Jak oceniasz liczbę obiektów oświatowych w gminie (przedszkola, szkoły)? Czy ich liczba jest wystarczająca?						
Jak oceniasz poziom rozwoju infrastruktury sportowo – rekreacyjnej (boiska, place zabaw, parki, ławeczki itp.)?						
Jak oceniasz liczbę obiektów kulturalnych w gminie (świetlice, biblioteki)? Czy ich liczba jest wystarczająca?						
Jak oceniasz jakość usług świadczonych przez obiekty kulturalne na terenie gminy? (świetlice, biblioteki)						
Jak oceniasz jakość i różnorodność wydarzeń kulturalno - rozrywkowych odbywających się na terenie gminy?						
Strefa przestrzenna						
	1	2	3	4	5	Uwagi/uzasadnienie
Jak oceniasz estetykę swojej miejscowości?						
Jak oceniasz stan i jakość terenów rekreacyjnych (parki, miejsca spacerowe)?						
Jak oceniasz stan zagospodarowania przestrzeni publicznej w gminie (wyposażenie w parkingi, chodniki, ławki, kosze na śmieci, oświetlenie)?						

Jak oceniasz stan środowiska naturalnego na terenie gminy?						
Infrastruktura techniczna						
	1	2	3	4	5	Uwagi/uzasadnienie
Jak oceniasz stan dróg w gminie?						
Jak oceniasz małą infrastrukturę drogową w gminie (ciągi pieszo-rowerowe, oświetlenie, przystanki, itp.)?						
Jak oceniasz system segregacji odpadów na terenie gminy?						
Jak oceniasz dostęp do Internetu w Twojej miejscowości?						
Jak oceniasz poziom rozwoju sieci wodociągowej?						
Jak oceniasz poziom rozwoju sieci kanalizacyjnej?						
Gospodarka i rynek pracy						
	1	2	3	4	5	Uwagi/uzasadnienie
Jak oceniasz możliwość uzyskania zatrudnienia na terenie gminy?						
Jak oceniasz atrakcyjność inwestycyjną obszaru gminy (cechy, dzięki którym jest atrakcyjna na inwestorów z zewnątrz)?						
Jak oceniasz warunki do prowadzenia działalności rolnej (czy organizowane są szkolenia, czy rolnicy mają dostęp do informacji na temat specjalizacji lub zmiany profilu upraw)?						
Jak oceniasz warunki prowadzenia działalności produkcyjnej (udogodnienia i ulgi dla przedsiębiorców, dostęp do informacji na temat zakładania własnej działalności)?						
Sfera społeczna						
	1	2	3	4	5	Uwagi/uzasadnienie
Jak oceniasz dostępność do usług ochrony zdrowia w gminie (podstawowa opieka medyczna, apteki, stomatolog)?						
Jak oceniasz sieć usług na terenie gminy (handel, zakłady usługowe)?						

Jak oceniasz komunikację zbiorową w gminie?						
Jak oceniasz poziom edukacji w gminie (jakość kształcenia, dostępność zajęć dodatkowych dla uczniów, zajęcia wyrównawcze)?						
Jak oceniasz ofertę spędzania wolnego czasu na terenie gminy dla dzieci?						
Jak oceniasz ofertę spędzania wolnego czasu na terenie gminy dla młodzieży?						
Jak oceniasz ofertę spędzania wolnego czasu na terenie gminy dla dorosłych?						
Jak oceniasz ofertę spędzania wolnego czasu na terenie gminy dla seniorów?						
Jaka jest skala występowania w gminie alkoholizmu (1-bardzo niska, 2-niska, 3-średnia, 4-wysoka, 5-bardzo wysoka)?						
Jaka jest skala występowania w gminie przemocy w rodzinie (1-bardzo niska, 2-niska, 3-średnia, 4-wysoka, 5-bardzo wysoka)?						
Turystyka						
	1	2	3	4	5	Uwagi/uzasadnienie
Jak oceniasz atrakcyjność turystyczną gminy (ilość i jakość zabytków, miejsc atrakcyjnych pod względem przyrodniczym, stan środowiska naturalnego, obszary chronione i rezerваты, ścieżki przyrodnicze i edukacyjne)?						
Jak oceniasz poziom bazy turystyczno-wypoczynkowej (baza noclegowa, gastronomiczna)?						
Jak oceniasz promocję gminy, mającą na celu pozyskanie potencjalnych turystów?						

2. Które, z wymienionych poniżej elementów, są najpilniejsze do realizacji w gminie Dorohusk w najbliższym czasie? (proszę zaznaczyć max. 3 najważniejsze odpowiedzi, nadając im numery od 1 do 3, zgodnie z hierarchią ważności)

- ☐ Poprawa infrastruktury drogowej (chodników, dróg)
- ☐ Rozwój turystyki
- ☐ Budowa kanalizacji sanitarnej oraz przydomowych oczyszczalni ścieków
- ☐ Budowa i modernizacja świetlic wiejskich

- ☐ Zajęcia pozalekcyjne dla dzieci i młodzieży
- ☐ Promocja gminy
- ☐ Budowa ścieżek rowerowych
- ☐ Rozwój przedsiębiorczości
- ☐ Ochrona środowiska
- ☐ Poprawa bezpieczeństwa publicznego
- ☐ Rewitalizacja i renowacja zabytków gminy
- ☐ Rozbudowa usług gastronomiczno – hotelarskich
- ☐ Szersze wspieranie działań kulturalnych gminy

3. Proszę o podanie najpoważniejszych problemów związanych obecnie z jakością życia w gminie Dorohusk (czego brak / niedostatek / niewłaściwe funkcjonowanie jest odczuwalne najbardziej):

- a)
- b)
- c)
- d)

4. Proszę ocenić czy podane stwierdzenie jest SZANSĄ (Sz) czy ZAGROŻENIEM (Z) dla rozwoju gminy Dorohusk.

Stwierdzenie	Ocena
Członkostwo Polski w Unii Europejskiej	
Przygraniczne położenie – przy wschodniej granicy Polski będącej granicą Unii Europejskiej	
Inwestycje w odnawialne źródła energii (fotowoltaika, solary itp.)	
Dostępność funduszy unijnych w ramach programów wspólnotowych	
Niekorzystna sytuacja w zakresie finansów publicznych	
Rezerwy zdolności produkcyjnej w rolnictwie	
Ustabilizowany poziom inflacji i wzrost społecznej i ekonomicznej świadomości społeczeństwa	
Wzrost patologii społecznych i niekorzystne zjawiska w sferze bezpieczeństwa publicznego	
Wahania wartości złotówki oraz szeroko pojęty kryzys ekonomiczny	

Niekorzystna polityka państwa w zakresie budownictwa mieszkaniowego	
Wysokie oprocentowanie kredytów bankowych oraz trudności w dostępie do nich	
W okolicy nie ma zakładów uciążliwych dla środowiska	
Dostęp do kolejowej linii szerokotorowej	
Bogate dziedzictwo kulturowe	
Przekazywanie samorządom kolejnych zadań bez pełnego zabezpieczenia środków finansowych	
Odływ ludności o wysokich kwalifikacjach	
Modernizacja i postępująca specjalizacja rolnictwa (w tym rolnictwo ekologiczne)	
Różnicowanie działalności rolniczej (m.in. poprzez rozwój różnych form turystyki na obszarach wiejskich)	
Koszty prowadzenia działalności gospodarczej	
Inwestorzy zewnętrzni	
.....	
.....	
.....	

5. Proszę ocenić czy podane stwierdzenie jest **MOCNĄ STRONĄ (M)** czy **SŁABĄ STRONĄ (S)** gminy Dorohusk.

Stwierdzenie	Ocena
Obiekty zabytkowe na terenie gminy	
Rozdrobnienie gospodarstw rolnych	
Wolne zasoby siły roboczej	
Niskie zarobki mieszkańców i słaba opłacalność produkcji rolnej	
Słabe klasy bonitacyjne gleb	

Działania kulturotwórcze na terenie gminy	
Duża powierzchnia gruntów objętych różnymi formami ochrony	
Degradacja i zanieczyszczenie terenów wokół przejścia granicznego (w tym podwyższony poziom hałasu)	
Liczba zarejestrowanych w gminie podmiotów gospodarczych	
Specjalistyczna opieka i usługi medyczne	
Brak gruntów stanowiących rezerwę terenów przeznaczonych na cele budownictwa jednorodzinnego, wielorodzinnego i inne cele inwestycyjne określone w planie zagospodarowania przestrzennego	
Kondycja publicznej służby zdrowia	
Brak zakładów przetwórczych	
Ujemne saldo migracji	
Potencjał maszynowy w rolnictwie	
Liczba zarybionych zbiorników wodnych	
Złoża surowców mineralnych	
Duża liczba dróg gruntowych	
Poziom wykształcenia mieszkańców	
Położenie przy ważnych szlakach komunikacyjnych	
Czystość i różnorodność ekologiczna terenu gminy	
Baza szkolnictwa (w tym wyposażenie multimedialne) i poziom kształcenia na terenie gminy	
Baza sportowo-rekreacyjna	
Dużo czystych ekologicznie zbiorników wodnych	
W gminie nie ma zakładów uciążliwych dla środowiska	
Liczba osób korzystających z pomocy GOPS – obciążenie wydatkami budżetu gminy	
Zasięg sieci telefonii komórkowych oraz telefonizacja Gminy	
Niekorzystna dynamika przyrostu naturalnego	

Sieć obsługi turystycznej (lokale gastronomiczne, miejsca noclegowe, gospodarstwa agroturystyczne informacja etc.)	
Korzystna lokalizacja gminy (droga krajowa, wojewódzka oraz przejście graniczne znajdujące się na terenie gminy)	
Nieduży ruch budowlany	
Własne składowisko odpadów komunalnych	
Stan gminnych oczyszczalni ścieków oraz sieci wodociągowej	
Poziom bezrobocia (w tym bezrobocia ukrytego)	
Stosunkowo atrakcyjne ceny działek budowlanych	
Zróżnicowanie i cenne przyrodniczo środowisko naturalne; walory przyrodnicze i krajobrazowe	
System zbiórki, segregacji i wywozu odpadów	
.....	
.....	
.....	

6. Jeśli miałaby Pani / miałby Pan możliwość zasugerowania konkretnego działania przewidzianego do realizacji w latach 2015-2022, jakie byłoby to działanie?

Typ działania (inwestycja, projekt miękki)	
Cel działania, krótki opis	
Grupa docelowa (dzieci, młodzież, seniorzy, bezrobotni itp.)	
Miejsce realizacji (miejscowość na terenie gminy Dorohusk)	
Szacunkowy koszt (w zł)	

Termin realizacji	
Podmiot odpowiedzialny za realizację	

METRYCZKA

Płeć:	☐ kobieta ☐ mężczyzna
Wiek:	☐ do 25 lat ☐ 26 – 35 lat ☐ 36 – 50 lat ☐ 51 – 65 lat ☐ powyżej 65 lat
Wykształcenie:	☐ podstawowe ☐ zawodowe ☐ średnie ☐ wyższe
Status na rynku pracy:	☐ osoba niezatrudniona, w tym: ☐ zarejestrowana w PUP w Chełmie jako osoba bezrobotna ☐ w tym długotrwale bezrobotna ☐ zarejestrowana w PUP w Chełmie jako osoba poszukująca pracy ☐ nieaktywna zawodowo ☐ osoba pracująca, w tym: ☐ rolnik ☐ osoba samozatrudniona ☐ zatrudniona w administracji publicznej ☐ zatrudniona w organizacji pozarządowej ☐ zatrudniona w prywatnej firmie
Czy posiada Pan / Pani orzeczenie o stopniu niepełnosprawności?	☐ TAK ☐ NIE
Reprezentowany sektor:	☐ publiczny (JST, jedn. działająca przy JST, ops) ☐ gospodarczy (przedsiębiorca / osoba fizyczna prowadząca działalność ☐ społeczny (osoba prywatna, przedstawiciel organizacji pozarządowej)

Wyniki badań ankietowych

Pytanie 1.

Proszę o wyrażenie opinii na temat wskazanych elementów związanych z funkcjonowaniem gminy stawiając znak X w odpowiedniej rubryce. Podana skala oznacza następującą ocenę: 1 jest oceną najniższą, natomiast 5 jest oceną najwyższą.

Edukacja, kultura i rekreacja	
	Średni wynik dla zagadnienia
Jak oceniasz liczbę obiektów oświatowych w gminie (przedszkola, szkoły)? Czy ich liczba jest wystarczająca?	4,2
Jak oceniasz poziom rozwoju infrastruktury sportowo – rekreacyjnej (boiska, place zabaw, parki, ławeczki itp.)?	3,9
Jak oceniasz liczbę obiektów kulturalnych w gminie (światlice, biblioteki)? Czy ich liczba jest wystarczająca?	4
Jak oceniasz jakość usług świadczonych przez obiekty kulturalne na terenie gminy? (światlice, biblioteki)	3,8
Jak oceniasz jakość i różnorodność wydarzeń kulturalno-rozrywkowych odbywających się na terenie gminy?	3,5
Strefa przestrzenna	
	Średni wynik dla zagadnienia
Jak oceniasz estetykę swojej miejscowości?	3,4
Jak oceniasz stan i jakość terenów rekreacyjnych (parki, miejsca spacerowe)?	2,9
Jak oceniasz stan zagospodarowania przestrzeni publicznej w gminie (wyposażenie w parkingi, chodniki, ławki, kosze na śmieci, oświetlenie)?	3,3
Jak oceniasz stan środowiska naturalnego na terenie gminy?	3,7
Infrastruktura techniczna	

	Średni wynik dla zagadnienia
Jak oceniasz stan dróg w gminie?	3,6
Jak oceniasz małą infrastrukturę drogową w gminie (ciągi pieszo-rowerowe, oświetlenie, przystanki, itp.)?	3,0
Jak oceniasz system segregacji odpadów na terenie gminy?	3,9
Jak oceniasz dostęp do Internetu w Twojej miejscowości?	2,8
Jak oceniasz poziom rozwoju sieci wodociągowej?	3,0
Jak oceniasz poziom rozwoju sieci kanalizacyjnej?	2,6
Gospodarka i rynek pracy	
	Średni wynik dla zagadnienia
Jak oceniasz możliwość uzyskania zatrudnienia na terenie gminy?	2,4
Jak oceniasz atrakcyjność inwestycyjną obszaru gminy (cechy, dzięki którym jest atrakcyjna na inwestorów z zewnątrz)?	3,3
Jak oceniasz warunki do prowadzenia działalności rolnej (czy organizowane są szkolenia, czy rolnicy mają dostęp do informacji na temat specjalizacji lub zmiany profilu upraw)?	3,1
Jak oceniasz warunki prowadzenia działalności produkcyjnej (udogodnienia i ulgi dla przedsiębiorców, dostęp do informacji na temat zakładania własnej działalności)?	2,9
Sfera społeczna	
	Średni wynik dla zagadnienia
Jak oceniasz dostępność do usług ochrony zdrowia w gminie (podstawowa opieka medyczna, apteki, stomatolog)?	3,5

Jak oceniasz sieć usług na terenie gminy (handel, zakłady usługowe)?	3,3
Jak oceniasz komunikację zbiorową w gminie?	3,2
Jak oceniasz poziom edukacji w gminie (jakość kształcenia, dostępność zajęć dodatkowych dla uczniów, zajęcia wyrównawcze)?	3,7
Jak oceniasz ofertę spędzania wolnego czasu na terenie gminy dla dzieci?	3,1
Jak oceniasz ofertę spędzania wolnego czasu na terenie gminy dla młodzieży?	2,7
Jak oceniasz ofertę spędzania wolnego czasu na terenie gminy dla dorosłych?	2,6
Jak oceniasz ofertę spędzania wolnego czasu na terenie gminy dla seniorów?	2,3
Jaka jest skala występowania w gminie alkoholizmu (1-bardzo niska, 2-niska, 3-średnia, 4-wysoka, 5-bardzo wysoka)?	3,6
Jaka jest skala występowania w gminie przemocy w rodzinie (1-bardzo niska, 2-niska, 3-średnia, 4-wysoka, 5-bardzo wysoka)?	2,5
Turystyka	
	Średni wynik dla zagadnienia
Jak oceniasz atrakcyjność turystyczną gminy (ilość i jakość zabytków, miejsc atrakcyjnych pod względem przyrodniczym, stan środowiska naturalnego, obszary chronione i rezerваты, ścieżki przyrodnicze i edukacyjne)?	3,5
Jak oceniasz poziom bazy turystyczno-wypoczynkowej (baza noclegowa, gastronomiczna)?	2,1
Jak oceniasz promocję gminy, mającą na celu pozyskanie potencjalnych turystów?	2,6

Pytanie 2.

Które, z wymienionych poniżej elementów, są najpilniejsze do realizacji w gminie Dorohusk w najbliższym czasie? (proszę zaznaczyć max. 3 najważniejsze odpowiedzi, nadając im numery od 1 do 3, zgodnie z hierarchią ważności).

Element	Liczba wskazań	Średni wynik
Poprawa infrastruktury drogowej (chodników, dróg)	13	1,8
Rozwój turystyki	11	1,6
Budowa kanalizacji sanitarnej oraz przydomowych oczyszczalni ścieków	12	2,25
Budowa i modernizacja świetlic wiejskich	6	2,2
Zajęcia pozalekcyjne dla dzieci i młodzieży	3	2
Promocja gminy	1	3
Budowa ścieżek rowerowych	4	2
Rozwój przedsiębiorczości	3	1,7
Ochrona środowiska	0	0
Poprawa bezpieczeństwa publicznego	0	0
Rewitalizacja i renowacja zabytków gminy	5	2,4
Rozbudowa usług gastronomiczno-hotelarskich	4	3
Szersze wspieranie działań kulturalnych gminy	1	3

Pytanie 3.

Proszę o podanie najpoważniejszych problemów związanych obecnie z jakością życia w gminie Dorohusk (czego brak / niedostatek / niewłaściwe funkcjonowanie jest odczuwalne najbardziej).

Problem	Liczba wskazań
Bezrobocie	7
Brak specjalistycznej opieki medycznej	3
Mało opłacalne rolnictwo	2
Mała ilość miejsc gastronomicznych/ agroturystycznych	2
Brak wydarzenia kulturalnego o charakterze ponadregionalnym	1

Brak terenów przeznaczonych pod rekreację – zdewastowany park	1
Samoorganizacja społeczna, współpraca między mieszkańcami	1
Niewłaściwe funkcjonowanie połączeń komunikacyjnych	1
Zwiększenie dostępu do innowacji w ochronie zdrowia	1
Brak zagospodarowania terenu wokół Pałacu Suchodolskich	1
Niedostateczne zwodociągowanie i skanalizowanie gminy	1
Brak internetowej sieci szerokopasmowej	1
Brak projektów na kolektory słoneczne	1
Brak Biura Promocji gminy Dorohusk	1
Zaniedbane zabytki, brak agroturystyki, ścieżek rowerowych	1
Brak miejsc do spotkań młodzieży	1
Brak opieki nad osobami starszymi	1
Duże podatki i inne opłaty – to duże obciążenie społeczne	1

Pytanie 4.

Proszę ocenić czy podane stwierdzenie jest SZANSĄ (Sz) czy ZAGROŻENIEM (Z) dla rozwoju gminy Dorohusk.

Stwierdzenie	Liczba wskazań	
	Sz	Z
Członkostwo Polski w Unii Europejskiej	20	2

Przygraniczne położenie – przy wschodniej granicy Polski będącej granicą Unii Europejskiej	17	5
Inwestycje w odnawialne źródła energii (fotowoltaika, solary itp.)	22	0
Dostępność funduszy unijnych w ramach programów wspólnotowych	20	2
Niekorzystna sytuacja w zakresie finansów publicznych	2	20
Rezerwy zdolności produkcyjnej w rolnictwie	16	6
Ustabilizowany poziom inflacji i wzrost społecznej i ekonomicznej świadomości społeczeństwa	17	5
Wzrost patologii społecznych i niekorzystne zjawiska w sferze bezpieczeństwa publicznego	2	20
Wahania wartości złotówki oraz szeroko pojęty kryzys ekonomiczny	4	18
Niekorzystna polityka państwa w zakresie budownictwa mieszkaniowego	0	22
Wysokie oprocentowanie kredytów bankowych oraz trudności w dostępie do nich	3	19
W okolicy nie ma zakładów uciążliwych dla środowiska	22	0
Dostęp do kolejowej linii szerokotorowej	19	3
Bogate dziedzictwo kulturowe	19	3
Przekazywanie samorządom kolejnych zadań bez pełnego zabezpieczenia środków finansowych	6	16
Odptyw ludności o wysokich kwalifikacjach	2	20
Modernizacja i postępująca specjalizacja rolnictwa (w tym rolnictwo ekologiczne)	20	2
Różnicowanie działalności rolniczej (m.in. poprzez rozwój różnych form turystyki na obszarach wiejskich)	18	4
Koszty prowadzenia działalności gospodarczej	5	17
Inwestorzy zewnętrzni	17	5

Pytanie 5.

Proszę ocenić czy podane stwierdzenie jest MOCNĄ STRONĄ (M) czy SŁABĄ STRONĄ (S) gminy Dorohusk.

Stwierdzenie	Liczba wskazań	
	M	S
Obiekty zabytkowe na terenie gminy	15	7
Rozdrobnienie gospodarstw rolnych	2	20
Wolne zasoby siły roboczej	10	12
Niskie zarobki mieszkańców i słaba opłacalność produkcji rolnej	2	20
Słabe klasy bonitacyjne gleb	2	20
Działania kulturotwórcze na terenie gminy	16	6
Duża powierzchnia gruntów objętych różnymi formami ochrony	11	11
Degradacja i zanieczyszczenie terenów wokół przejścia granicznego (w tym podwyższony poziom hałasu)	5	17
Liczba zarejestrowanych w gminie podmiotów gospodarczych	8	14
Specjalistyczna opieka i usługi medyczne	9	13
Brak gruntów stanowiących rezerwę terenów przeznaczonych na cele budownictwa jednorodzinne, wielorodzinne i inne cele inwestycyjne określone w planie zagospodarowania przestrzennego	3	19
Kondycja publicznej służby zdrowia	4	18
Brak zakładów przetwórczych	0	22
Ujemne saldo migracji	8	14
Potencjał maszynowy w rolnictwie	13	9
Liczba zarybionych zbiorników wodnych	13	9
Złoża surowców mineralnych	8	14
Duża liczba dróg gruntowych	10	12
Poziom wykształcenia mieszkańców	14	8
Położenie przy ważnych szlakach komunikacyjnych	18	4

Czystość i różnorodność ekologiczna terenu gminy	19	3
Baza szkolnictwa (w tym wyposażenie multimedialne) i poziom kształcenia na terenie gminy	18	4
Baza sportowo-rekreacyjna	18	4
Dużo czystych ekologicznie zbiorników wodnych	17	5
W gminie nie ma zakładów uciążliwych dla środowiska	15	7
Liczba osób korzystających z pomocy GOPS – obciążenie wydatkami budżetu gminy	12	10
Zasięg sieci telefonii komórkowych oraz telefonizacja Gminy	12	10
Niekorzystna dynamika przyrostu naturalnego	5	17
Sieć obsługi turystycznej (lokale gastronomiczne, miejsca noclegowe, gospodarstwa agroturystyczne informacja etc.)	8	14
Korzystna lokalizacja gminy (droga krajowa, wojewódzka oraz przejście graniczne znajdujące się na terenie gminy)	14	8
Nieduży ruch budowlany	8	14
Własne składowisko odpadów komunalnych	14	8
Stan gminnych oczyszczalni ścieków oraz sieci wodociągowej	9	13
Poziom bezrobocia (w tym bezrobocia ukrytego)	8	14
Stosunkowo atrakcyjne ceny działek budowlanych	15	7
Zróżnicowanie i cenne przyrodniczo środowisko naturalne; walory przyrodnicze i krajobrazowe	17	5
System zbiórki, segregacji i wywozu odpadów	16	6

Pytanie 6.

Jeśli miałyby Pani / miałby Pan możliwość zasugerowania konkretnego działania przewidzianego do realizacji w latach 2015-2022, jakie byłoby to działanie?

Typy zgłoszonych projektów:

- budowa wodociągów, oczyszczalni ścieków i przebudowa rozdzielni do korzystania z internetu kablowego;

- odnowienie świetlic wiejskich i budowa placów zabaw;
- modernizacja dróg w miejscowości Husynne, Mościska;
- budowa wjazdów i krawężników przy głównej ulicy Dorohuska;
- modernizacja Wiejskiego Ośrodka Kultury w Brzeźnie wraz z zakupem wyposażenia oraz zagospodarowanie placu przy WOK;
- uatrakcyjnienie gminy pod względem turystycznym – nowe ścieżki rowerowe;
- rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii;
- utworzenie bazy noclegowej, punktów małej gastronomii, przyciągnięcie turystów przez zabytki i historię oraz tereny nadbużańskie jakie mamy w gminie;
- stworzenie miejsca do wypoczynku i aktywnego spędzania czasu dla dorosłych i seniorów – siłownia na świeżym powietrzu;
- zagospodarowanie parku w Dorohusku, wymiana małej infrastruktury, stworzenie miejsca przyjaznego dla dzieci i dorosłych;
- siłownia na wolnym powietrzu, plac do jazdy na rolkach, lodowisko – rewitalizacja parku w Dorohusku;
- renowacja parku w Dorohusku;
- szkolenia dla ludności na temat zakładania gospodarstw agroturystycznych.

Metryczka

Płeć:	12 kobiet 10 mężczyzn
Wiek:	do 25 lat – 1 os. 26 – 35 lat – 5 os. 36 – 50 lat – 7 os. 51 – 65 lat – 6 os. powyżej 65 lat – 3 os.
Wykształcenie:	podstawowe – 0 os. zawodowe – 6 os. średnie – 5 os. wyższe – 11 os.
Status na rynku pracy:	☐ osoba niezatrudniona (4 os.), w tym: ☐ zarejestrowana w PUP w Chełmie jako osoba bezrobotna

	(2 os.) ☐ w tym długotrwale bezrobotna (1 os.) ☐ zarejestrowana w PUP w Chełmie jako osoba poszukująca pracy ☐ nieaktywna zawodowo (2 os.) ☐ osoba pracująca (18 os.), w tym: ☐ rolnik (8 os.) ☐ osoba samozatrudniona (1 os.) ☐ zatrudniona w administracji publicznej (8 os.) ☐ zatrudniona w organizacji pozarządowej (0 os.) ☐ zatrudniona w prywatnej firmie (1 os.)
Czy posiada Pan / Pani orzeczenie o stopniu niepełnosprawności?	TAK (3 os.) NIE (19 os.)
Reprezentowany sektor:	☐ publiczny (JST, jedn. działająca przy JST, ops) – 10 os. ☐ gospodarczy (przedsiębiorca / osoba fizyczna prowadząca działalność – 4 os. ☐ społeczny (osoba prywatna, przedstawiciel organizacji pozarządowej) – 8 os.

Relacja z konsultacji społecznych

Lista obecności uczestników konsultacji społecznych
aktualizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Gminy Dorohusk na lata 2015 – 2022
28 maja 2015 r.

L.p.	Imię i nazwisko	Reprezentowana instytucja	Numer telefonu	Podpis
1	Wojciech Srok			
2	Eugeniusz Grzysko			
3	Suchocki Jan			
4	Potocki Henryk			
5	Malgosia Janyska	Rada Gminy		
6	Krzysztof Logut	Rada Gminy		
7	Stawinski Jan	Rada Gminy		

8	Dyrczo Halina	Sołtys		
9	Stojek Wawala	Sołtys		
10	Dominika Dąbka	Rolnik - sołtys		
11	Kurek Joanna	Sołtys		
12	Kozłowski Robert	Rolnik - sołtys		
13	Renata Wójcik	UG Dorohusk		
14	Kolayko Ryszard	UG Dorohusk		